

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ,
КОНТРОЛЮ, АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ
БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ**

(за матеріалами Грабарівського психоневрологічного
будинку-інтернату)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

2МЕО

12176726

КР

Розробила студентка групи 2МЕО

Луценко А.Ю.

Керівник: к.е.н., доцент

Фурманчук О.С.

Рецензент: головний бухгалтер

Грабарівського психоневрологічного
будинку-інтернату

Миць Л.О.

Засвідчую, що в цій роботі немає
запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

Луценко А.Ю.

Підтверджую достовірність даних,
використаних у роботі

Фурманчук О.С.

Допустити до захисту

Завідувач кафедри

Свистун Л.А.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет, відділення **Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права**

Кафедра, циклова комісія **кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування**

Рівень вищої освіти **другий (магістерський)**

Спеціальність **071 «Облік і оподаткування»**

(шифр і назва)

Освітньо-професійна програма **Облік і оподаткування**

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри фінансів,
банківського бізнесу та оподаткування**

к. е. н., доцент Свистун Л.А.

«27» жовтня 2025 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Луценко Анастасії Юріївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи **«Організаційно-методичні засади обліку, контролю, аналізу доходів та видатків бюджетної установи (за матеріалами Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату)»**

керівник роботи **Фурманчук Оксана Сергіївна, к.е.н., доцент**

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «03» вересня 2025 року № 1015-ф,а

2. Строк подання студентом роботи 12 січня 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи:

- 1) інструктивні й нормативні матеріали;
- 2) засновницькі документи, посадові інструкції;
- 3) фінансова і статистична звітність, первинні облікові документи.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1 Економічна характеристика та організація обліку в бюджетній установі

Розділ 2 Облік доходів та видатків у бюджетних установах

Розділ 3 Контроль доходів і видатків у бюджетних установах

Розділ 4 Аналіз доходів та видатків у бюджетних установах

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження

Зміст роботи відобразити на 20 аркушах формату А-4

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	2	3	4
Розділ 1	Фурманчук О.С., к.е.н., доцент		
Розділ 2	Фурманчук О.С., к.е.н., доцент		
Розділ 3	Фурманчук О.С., к.е.н., доцент		
Розділ 4	Фурманчук О.С., к.е.н., доцент		

7. Дата видачі завдання 27 жовтня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п. п.	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1	2	3
1	Вивчення нормативних і інструктивних матеріалів, спеціальної літератури, періодичних видань	упродовж усього терміну дипломування
2	Розділ 1. (Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини)	27.10.2025 р.-13.11.2025 р.
3	Розділ 2. (Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини)	14.11. 2025 р.-30.11.2025 р.
4	Розділ 3. (Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини)	01.12. 2025 р.-18.12.2025 р.
5	Розділ 4. (Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини)	19.12.2025 р.-04.01.2026 р.
6	Формулювання загальних висновків	05.01.2026 р.-11.01 .2026 р.
7	Перевірка роботи на плагіат	12.01.2026 р.-15.01.2026 р.
8	Оформлення роботи до захисту. Рецензування кваліфікаційної роботи. Написання доповіді до захисту в Екзаменаційній комісії (ЕК)	16.01.2026 р.-18.01.2026 р.
9	Захист кваліфікаційних робіт	19.01.2026 р.-23.01.2026 р.

Студент

(підпис)

Луценко А.Ю.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Фурманчук О.С.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Луценко А. Ю. Організаційно-методичні засади обліку, контролю, аналізу доходів та видатків бюджетної установи (за матеріалами Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату). Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти з обліку і оподаткування – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2026.

Робота містить 109 сторінок, 9 таблиць, 21 рисунки, список літературних джерел із 95 найменувань, 20 додатків.

Ключові слова: облік, бюджетні установи, установи, доходи, витрати, видатки, аналіз, контроль, кошторис, будинок-інтернат, фінансування, асигнування, бюджет.

Об'єктом дослідження є система обліку, контролю та аналізу доходів і видатків бюджетної установи.

Предметом дослідження є Грабарівський психоневрологічний будинок-інтернат, що здійснює свою діяльність в рамках фінансових обмежень.

Мета роботи – дослідження чинної системи бухгалтерського обліку, контролю та аналізу доходів і видатків бюджетної установи та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Методологічну та теоретичну основу кваліфікаційної роботи становлять положення Бюджетного кодексу України, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, нормативно-правові акти з питань обліку, контролю та аналізу, а також фінансова і статистична звітність Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022–2024 роки.

У роботі розкрито економічну сутність доходів і видатків бюджетних установ, особливості їх класифікації та відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Досліджено організацію внутрішнього та зовнішнього контролю за виконанням кошторису, проведено аналіз динаміки, структури та ефективності використання бюджетних коштів установи.

ABSTRACT

Lutsenko A. Yu. Organizational and methodological principles of accounting, control, analysis of income and expenses of a budgetary institution (based on materials from the Grabariv Psychoneurological Boarding House). Qualification work for the second (master's) level of higher education in accounting and taxation - National University "Poltava Polytechnic named after Yuriy Kondratyuk", Poltava, 2026.

The work contains 109 pages, 9 tables, 21 figures, a list of literary sources with 95 titles, 20 appendices.

Key words: accounting, budget institutions, institutions, income, expenses, expenditures, analysis, control, estimate, boarding house, financing, appropriation, budget.

The object of the study is the system of accounting, control and analysis of income and expenses of a budget institution.

The subject of the study is the Grabarivka Psychoneurological Boarding House, which operates within the framework of financial constraints.

The purpose of the work is to study the current system of accounting, control and analysis of income and expenses of a budget institution and develop practical recommendations for increasing the efficiency of the use of budget funds.

The methodological and theoretical basis of the qualification work is the provisions of the Budget Code of Ukraine, national provisions (standards) of accounting in the public sector, regulatory legal acts on accounting, control and analysis, as well as financial and statistical reporting of the Grabarivka Psychoneurological Boarding House for 2022–2024.

The paper reveals the economic essence of revenues and expenditures of budgetary institutions, the features of their classification and reflection in accounting and financial reporting. The organization of internal and external control over the implementation of estimates is studied, and the dynamics, structure and efficiency of the use of budgetary funds of the institution are analyzed.

ПЕРЕЛІК МАТЕРІАЛІВ ГРАФІЧНОЇ ЧАСТИНИ

Аркуш	Найменування	Примітка
1	2	3
2	Основні види діяльності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату	
3	Організаційна структура управління Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату	
4	Структура бухгалтерії установи	
5	Основні техніко-економічні показники Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату	
6	Структура нефінансових активів Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату	
7	Структура фінансових активів Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату	
8	Розподіл доходів і витрат та порівняння дебіторської і кредиторської заборгованостей Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату	
9	Сутність поняття доходів та видатків у бюджетних установах	
10	Класифікація доходів у бюджетних установах	
11	Типова кореспонденція рахунків пов'язаних з доходами бюджетних установ	
12	Первинна документація для обліку доходів	
13	Класифікація видатків та витрат у бюджетних установах	
14	Типова кореспонденція рахунків пов'язаних з витратами бюджетних установ	
15	Первинна документація для обліку витрат	
16	Відображення доходів і видатків у фінансовій звітності	
17	Кошторис бюджетних установ	
18	Контроль доходів і видатків	
19	Організаційно-інформаційна модель аналізу доходів і видатків у бюджетних установах	
20	Аналіз доходів і видатків бюджетної установи	
21	Висновки і пропозиції	

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Економічна характеристика та організація обліку в бюджетній установі.....	7
1.1. Організаційна структура управління установою, її мета, завдання та умови функціонування.....	7
1.2. Побудова системи бухгалтерського обліку в установі.....	13
1.3. Аналіз основних економічних результатів діяльності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022–2024 рр.....	22
РОЗДІЛ 2. Облік доходів та видатків у бюджетних установах	45
2.1. Теоретичні засади обліку доходів і видатків у бюджетних установах..	45
2.2. Методика ведення обліку доходів у бюджетній установі.....	54
2.3. Методика ведення обліку видатків у бюджетній установі.....	58
2.4. Відображення доходів і видатків у фінансовій звітності бюджетної установи.....	63
2.5. Формування та затвердження кошторису бюджетних установ.....	69
РОЗДІЛ 3. Контроль доходів і видатків у бюджетних установах.....	74
3.1. Сутність, мета та завдання контролю у сфері виконання кошторису бюджетної установи.....	74
3.2. Організація внутрішнього та зовнішнього контролю за формуванням і використанням доходів і видатків бюджетних установ.....	79
3.3. Шляхи вдосконалення системи контролю за доходами та видатками бюджетної установи.....	84
РОЗДІЛ 4. Аналіз доходів та видатків у бюджетних установах.....	89
4.1. Мета, завдання та інформаційно-нормативне забезпечення аналізу доходів і видатків у бюджетних установах.....	89

				<i>КР 2мЕО 12176726</i>			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
Розроб.	<i>Луценко А.Ю.</i>			Організаційно-методичні засади обліку, контролю, аналізу доходів та видатків бюджетної установи (за матеріалами Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату)	Стадія	Арк.	Акрушів
Перевір.	<i>Фурманчук О.С.</i>				2	109	
Н. Контр.	<i>Фурманчук О.С.</i>				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Затверд.	<i>Свистун Л.А.</i>						

4.2. Аналіз доходів і видатків та оцінка ефективності використання коштів бюджетної установи.....	94
4.3. Узагальнення результатів аналізу та напрями підвищення фінансової стабільності бюджетної установи.....	100
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИИХ ДЖЕРЕЛ.....	110
ДОДАТКИ.....	121

				<i>КР 2мЕО 12176726</i>			
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Організаційно-методичні засади обліку, контролю, аналізу доходів та видатків бюджетної установи (за матеріалами Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату)	Стадія	Арк.	Акрushів
<i>Розроб.</i>	<i>Луценко А.Ю.</i>					3	109
<i>Перевір.</i>	<i>Фурманчук О.С.</i>				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
<i>Н. Контр.</i>	<i>Фурманчук О.С.</i>						
<i>Затверд.</i>	<i>Свистун Л.А.</i>						

ВСТУП

Система публічних фінансів є осовним елементом системи державного управління, через яку здійснюється реалізація основних напрямів соціально-економічного розвитку держави. У межах цієї системи особливе місце займають бюджетні установи, діяльність яких спрямована на задоволення суспільних потреб та виконання визначених державою функцій. Їх ефективне функціонування безпосередньо залежить від раціональної організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу доходів і видатків, які є основними показниками фінансово-господарської діяльності.

Бухгалтерський облік у бюджетних установах відзначається своїми організаційними та методичними особливостями, що відрізняють його від обліку на підприємствах комерційного типу. Головною відмінністю є некомерційний характер діяльності, оскільки бюджетні установи не орієнтовані на отримання прибутку, а здійснюють видатки відповідно до кошторису, затвердженого розпорядником бюджетних коштів. У зв'язку з цим, бухгалтерський облік у таких установах орієнтований не на визначення фінансового результату, а на контроль за законністю, цільовим призначенням і раціональністю використання бюджетних коштів.

В умовах реформування системи публічних фінансів в Україні та зростання вимог до результативного й раціонального використання бюджетних ресурсів і підвищення прозорості фінансової звітності особливої ваги набуває питання удосконалення організаційно-методичних засад обліку, контролю та аналізу доходів і видатків бюджетних установ.

Оптимізація методичних підходів до обліку, контролю й аналізу доходів та видатків є важливою передумовою підвищення ефективності управління фінансовими потоками у бюджетній сфері, що набуває особливої актуальності для установ соціального захисту, зокрема психоневрологічних будинків-інтернатів.

Метою даного дослідження є вивчення та наукове обґрунтування організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку, контролю та аналізу доходів і видатків у Грабарівському психоневрологічному будинку-інтернаті,

визначенні проблемних аспектів їх функціонування та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення цих процесів.

При виконанні дипломної роботи були виконані такі завдання:

- досліджено організаційну структуру, мету, завдання та умови функціонування установи;
- розкрито особливості побудови системи бухгалтерського обліку в бюджетній установі;
- проведено аналіз основних техніко-економічних показників будинку-інтернату;
- визначено методику ведення обліку доходів і видатків та їх відображення у звітності;
- розглянути організацію контролю за формуванням і використанням бюджетних ресурсів;
- провести аналіз доходів і видатків та оцінено ефективність використання коштів.

Предметом дослідження є організаційно-методичні засади обліку, контролю та аналізу доходів і видатків бюджетної установи.

Об'єктом дослідження виступає Грабарівський психоневрологічний будинок-інтернат як типова бюджетна установа соціальної сфери, діяльність якої здійснюється в межах затвердженого кошторису. Особливість функціонування установи полягає у поєднанні соціальної місії із необхідністю суворого дотримання фінансової дисципліни, обмеженості бюджетних ресурсів та підзвітності перед державними органами.

Для вивчення та дослідження даної теми використовувалися матеріали Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату.

Під час дослідження в роботі використовувалися такі матеріали: Статут, Наказ про облікову політику, графік документообігу, посадові інструкції працівників установи, фінансова та статистична звітність та інші документи.

Для відображення основних аспектів в дипломній роботі використані схематичні, табличні та графічні способи.

Дипломна робота містить вступ, чотири розділи, висновки і пропозиції та додатки.

У першому розділі розглянуто економічну характеристику діяльності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату, організаційну структуру управління, мету й завдання установи, особливості побудови системи бухгалтерського обліку та здійснено аналіз основних техніко-економічних показників установи.

Другий розділ присвячений теоретичним і практичним аспектам організації обліку доходів і видатків у бюджетних установах, методиці їх відображення в облікових регістрах і фінансовій звітності, а також формуванню кошторису.

У третьому розділі розглянуто сутність, мету та завдання контролю у сфері виконання кошторису, визначає організацію внутрішнього та зовнішнього контролю й окреслює напрями вдосконалення контрольних процедур.

У четвертому розділі досліджено мету, завдання, нормативно-інформаційне забезпечення та організацію аналізу в бюджетних установах, проведено аналіз доходів та видатків Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату, також розглянуто оцінку ефективності використання бюджетних ресурсів і розроблення рекомендацій, спрямованих на зміцнення фінансової стабільності та підвищення результативності функціонування установи.

У кінці дослідження зроблено висновок, в якому наведені результати проведеної роботи.

РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНІЙ УСТАНОВІ

1.1 Організаційна структура управління установою, її мета, завдання та умови функціонування

В умовах нинішнього соціально-економічного розвитку України будинки-інтернати займають суттєве місце в системі соціального захисту населення, їхня діяльність спрямована на забезпечення належного догляду, лікування та соціальної підтримки осіб, що з різних причин не можуть самостійно забезпечити власні життєві потреби. Такі установи є не лише місцем постійного проживання їхніх підопічних, а й осередком надання комплексної допомоги - медичної, психологічної, побутової, культурної та соціальної. Саме тому будинки-інтернати становлять важливу ланку реалізації державної політики у сфері соціального забезпечення, сприяють підтримці гідного рівня життя найуразливіших верств населення та інтеграції їх у суспільство.

В умовах складного бюджетного фінансування та збільшення соціальних потреб ефективне функціонування таких установ значною мірою залежить від раціональної організації управлінської діяльності. Чітко вибудована організаційна структура управління, належний розподіл повноважень, визначення відповідальності кожного структурного підрозділу та працівника забезпечують узгодженість у роботі, стабільність фінансування й результативність у виконанні основних завдань.

Грабарівський психоневрологічний будинок-інтернат створений на базі майна спільної комунальної власності територіальних громад сіл, селищ і міст Полтавської області та перебуває у сфері управління Департаменту соціального захисту населення Полтавської обласної державної адміністрації. Засновником закладу є Полтавська обласна рада, яка представляє інтереси територіальних громад - власників майна інтернату. Установа є підзвітною та підконтрольною Полтавській обласній раді й підпорядковується Департаменту соціального захисту населення облдержадміністрації, що здійснює організаційно-методичне забезпечення її діяльності.

Інтернат провадить свою діяльність відповідно до чинних нормативно-правових актів, включаючи закони, постанови, накази та інші регламентуючі документи.

Будинок-інтернат розташований за адресою: Україна, 37013, Полтавська область, Лубенський район, село Грабарівка, вулиця Пляшечника, 18.

Інтернат має статус юридичної особи. Права і обов'язки Інтернат як юридична особа набуває з дня державної реєстрації за місцем його знаходження.

Діяльність будинку-інтернату провадиться відповідно до вимог законодавства України, а також на підставі Статуту (додаток А), який затверджується органом управління майном обласної ради після його погодження з Департаментом соціального захисту населення обласної державної адміністрації. Залучення установи до роботи об'єднань, асоціацій чи інших професійних формувань здійснюється виключно в межах повноважень і процедур, установлених чинними нормативно-правовими актами, що регламентують таку діяльність.

Інтернат володіє самостійним балансом, відкритими рахунками в органах Державної казначейської служби України, а також володіє власною печаткою, штампом, бланками та іншими ідентифікаційними реквізитами. Установа відповідає за свої зобов'язання в межах належного їй майна відповідно до норм чинного законодавства. При цьому установа не несе відповідальності за зобов'язання Держави чи Засновника, так само як Держава та Засновник не відповідають за зобов'язання Інтернату.

Інтернат, як юридична особа, має повноваження укладати правочини, у тому числі договори та угоди, набувати майнові та особисті немайнові права, а також нести передбачені законодавством обов'язки, а також виступати позивачем чи відповідачем у судах. У межах повноважень, визначених Статутом та закріпленим за ним майном, Інтернат може представляти інтереси територіальних громад Полтавської області в судових органах.

Установа не має права розподіляти отримані доходи або їх частину між Засновником, працівниками (за винятком оплати праці), органом управління чи пов'язаними з нею особами. Усі доходи Інтернату спрямовуються виключно на фінансування його утримання, забезпечення діяльності та реалізацію цілей і завдань, визначених Статутом.

Основними видами діяльності Інтернату є:

- надання послуг із догляду та проживання особам з інтелектуальними порушеннями, а також особам, які страждають на наркотичну залежність;
- змішане сільське господарство;
- інша діяльність у сфері охорони здоров'я;
- забезпечення догляду та проживання для осіб похилого віку та людей з інвалідністю.

Головними напрямками діяльності Інтернату є захист прав і задоволення інтересів підопічних через створення безпечних та комфортних умов їхнього проживання та перебування, організації соціально-побутового обслуговування, дозвілля, творчої та навчальної зайнятості, а також надання необхідної медичної допомоги. Установа здійснює комплекс соціальних послуг, зокрема стаціонарний догляд, соціальну реабілітацію та представництво інтересів підопічних. Крім того, Інтернат проводить реабілітаційні заходи відповідно до індивідуальних планів реабілітації, складених у порядку, визначеному Міністерством соціальної політики України.

Інтернат має повноваження надавати послуги підтриманого проживання, паліативної (хоспісної) та денної опіки, здійснювати заходи із соціальної адаптації, кризового й невідкладного реагування, а також забезпечувати надання консультативних послуг. Надання соціальних послуг здійснюється як на безоплатній, так і на платній основі згідно з вимогами чинного законодавства України. Тарифи на платні послуги формуються Інтернатом та щороку затверджуються засновником на календарний рік або на період до його завершення.

Підопічні забезпечуються згідно з установленими нормами:

- житловими кімнатами та всіма комунально-побутовими послугами;
- необхідними речами та інвентарем (одяг, взуття, постіль, засоби гігієни, посуд тощо);
- раціональним чотириразовим, за потреби дієтичним харчуванням, відповідно до віку й стану здоров'я (перерви між прийомами їжі - не більше 4 годин, вечеря - за 2 години до сну);

– лікарськими засобами та медичними виробами у порядку, визначеному законодавством.

Адміністрація Інтернату щороку організовує медичний огляд підопічних для визначення доцільності їх подальшого перебування та питань опіки, а за потреби - допомагає з оформленням документів і проходженням МСЕК. До призначення опікунів Інтернат тимчасово здійснює опіку над недієздатними чи обмежено дієздатними підопічними та забезпечує оформлення відповідного опікунства. Також адміністрація відповідає за проведення санітарних, протиепідемічних, протипожежних заходів, упровадження сучасних методів роботи та якісне надання соціальних послуг.

Якість послуг контролюється через громадську раду, до якої входять представники громадськості, родичі, опікуни та підопічні. Вона сприяє захисту прав підопічних, покращенню умов їх перебування, контролю за дотриманням законодавства, упровадженню нових підходів у наданні соціальних послуг та організації дозвілля. Громадська рада також може створювати тематичні комісії, контролює умови проживання, розглядає скарги, подає пропозиції щодо використання благодійних коштів та заслуховує звіти про їх використання.

Грабарівський будинок-інтернат зобов'язаний своєчасно сплачувати податки, утримувати та ремонтувати основні фонди, надавати послуги відповідно до законодавства, дотримуватися вимог трудового законодавства й правил охорони праці, а також раціонально використовувати бюджетні кошти та вчасно розраховуватися з працівниками.

Згідно з поданою організаційною структурою управління (рисунок 1.1), Інтернат включає такі структурні підрозділи:

- відділ бухгалтерського обліку та звітності;
- адміністративно-управлінський персонал;
- підрозділ з організації харчування;
- господарсько-обслуговуючий персонал;
- відділення медико-соціальної реабілітації;
- медичний кабінет;
- відділ з обслуговування та надання соціальних послуг підопічним;
- підсобне господарство.

Рисунок 1.1 – Організаційна структура Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату

Інтернат очолює директор, який призначається Полтавською обласною радою на підставі укладення контракту строком від одного до трьох років. На посаду директора може бути призначена особа з дипломом магістра у відповідній галузі та щонайменше п'ятирічним досвідом керівної роботи.

Згідно з посадовою інструкцією директор Інтернату (додаток Б) організовує та забезпечує діяльність установи, представляє її інтереси без довіреності, розпоряджається майном і коштами в межах законодавства, відповідає за формування й виконання річного кошторису, управління персоналом та організаційну структуру, контролює дотримання трудового законодавства і вимог безпеки, приймає управлінські рішення для ефективної роботи установи, координує взаємодію з органами опіки та піклування і організовує підвищення кваліфікації працівників.

Заступник директора Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату відповідно до посадової інструкції (додаток В) виконує низку управлінських і контрольних функцій. Він забезпечує організацію роботи та узгоджену взаємодію всіх структурних підрозділів установи, розробляє річні плани розвитку та бюджетні пропозиції, які подає директору на погодження. Заступник керує заходами зі стимулювання персоналу, контролює дотримання режиму економії матеріальних і трудових ресурсів, здійснює нагляд за обліком надходження та використання матеріальних цінностей. Також він відповідає за своєчасне складання і подання звітності відповідно до вимог законодавства та встановлених термінів.

Стимулювання праці працівників здійснюється через фонд оплати праці, відповідно до правил преміювання, затверджених директором Інтернату.

Установа також може отримувати благодійну та гуманітарну допомогу для розвитку та покращення умов проживання.

Майно Інтернату складається з основних фондів, оборотних активів та інших матеріальних цінностей, які обліковуються на його самостійному балансі. Воно є комунальною власністю територіальних громад Полтавської області та закріплене за Інтернатом на праві оперативного управління. Заклад володіє, користується і розпоряджається цим майном у межах, визначених Власником і чинним законодавством.

Майно формується за рахунок переданого Засновником, коштів обласного бюджету, безповоротних надходжень, благодійних внесків, а також інших джерел фінансування, дозволених чинним законодавством України.

Проведений аналіз структури, організації діяльності та нормативного забезпечення Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату показав, що заклад функціонує на чіткій правовій основі, має визначені органи управління, систему відповідальності та механізми контролю за майном, фінансами й персоналом. Директор і заступник мають розподілені управлінські повноваження, що забезпечує узгоджену роботу структурних підрозділів і якісне виконання завдань закладу. Встановлені правила припинення діяльності гарантують законність передачі майна та захист прав працівників.

До переваг структури можна віднести чіткий розподіл посадових обов'язків, наявність механізмів контролю, прозорі процедури управління майном та відповідальність за права підопічних. Разом з тим, потенційними недоліками є залежність більшості рішень від Засновника, що може уповільнювати управлінські процеси, а також обмежені можливості розпорядження майном, які вимагають постійних погоджень з органами влади. У цілому структура Інтернату забезпечує стабільну діяльність закладу, хоча може потребувати оптимізації для підвищення оперативності управління.

1.2 Побудова системи бухгалтерського обліку в установі

Облік у бюджетних установах є особливою сферою бухгалтерії, яка має власні правила та вимоги. Належна його організація гарантує прозоре використання бюджетних коштів, контроль за їх цільовим спрямуванням і сприяє ефективному управлінню державними фінансами.

Бюджетний кодекс України встановлює правила, що регулюють процес складання, розгляду, ухвалення та виконання бюджетів, а також порядок звітування про їх виконання. Організація та методологія бухгалтерського обліку в бюджетних установах додатково визначаються інструкціями та наказами Державного казначейства України, Міністерства фінансів, та іншими нормативно-правовими документами.

Основною метою бухгалтерського обліку бюджетних організацій є забезпечення формування повної, достовірної й об'єктивної інформації щодо фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів установи.

Предмет обліку в бюджетних установах охоплює господарські засоби, їх склад і розміщення, джерела формування та напрям використання у процесі невиробничої діяльності.

До об'єктів бухгалтерського обліку в бюджетних установах належать нефінансові та фінансові активи, витрати і доходи, власний капітал, фінансові результати, зобов'язання, забезпечення та доходи майбутніх періодів.

Основні завдання обліку в установі наведено на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 – Основні завдання обліку в Грабарівському психоневрологічному будинку-інтернаті

У будинку-інтернаті система бухгалтерського обліку виконує кілька основних завдань. Передусім це контрольна функція, яка забезпечує перевірку правильності та цільового використання коштів як на етапі планування, так і під час здійснення операцій та після їх завершення. Водночас облік виконує інформаційну функцію, адже всі господарські операції установи - від отримання фінансування до проведення видатків - фіксуються у первинних документах та облікових регістрах.

Не менш важливою є аналітико-узагальнююча функція, що дозволяє систематизувати дані про діяльність будинку-інтернату та формувати на їх основі фінансову звітність. Також облік виконує управлінську функцію, оскільки забезпечує керівництво достовірною інформацією для планування, розподілу ресурсів та прийняття рішень пов'язаних із управлінням та забезпеченням належних умов проживання й догляду підопічних.

Ведення бухгалтерського обліку в установі покладається на відділ бухгалтерського обліку та звітності (рисунок 1.3.), який виконує такі функції:

- формування, оновлення та впровадження облікової політики установи, визначення оптимальної форми бухгалтерського обліку з урахуванням структури й специфіки діяльності;
- забезпечення повного та точного обліку основних засобів, матеріальних ресурсів, коштів та інших активів, а також дотримання затвердженого кошторису згідно з нормами чинного законодавства та стандартів;
- підготовка достовірних даних про діяльність установи, його майно, доходи та витрати для використання у внутрішньому та зовнішньому контролі;
- складання і подання податкової, фінансової та статистичної звітності на основі первинних документів та облікових регістрів;
- здійснення розрахунків щодо податків, зборів, внесків та інших обов'язкових платежів;
- розроблення внутрішньої облікової документації та методичних матеріалів;
- нагляд за дотриманням фінансової дисципліни, цільовим використанням коштів і законністю їх списання;
- забезпечення своєчасного та повного погашення зобов'язань перед

банківськими установами;

– участь у здійсненні економічного аналізу діяльності з метою виявлення резервів та підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Рисунок 1.3 – Структура бухгалтерії установи

Бухгалтерія установи забезпечує контроль за дотриманням фінансово-бюджетної дисципліни та правильністю виконання облікових операцій. Зокрема, він відповідає за коректне й оперативне оформлення первинної документації, що відображає надходження і використання матеріальних ресурсів.

Також відділ контролює процес стягнення дебіторської заборгованості, своєчасне закриття кредиторської заборгованості та виконання платіжних зобов'язань. Особливу увагу приділено правильності використання фонду оплати праці, дотриманню посадових окладів, штатної дисципліни, фінансових вимог і касових правил.

Крім того, відділ відповідає за правильність списання нестач, втрат, безнадійної дебіторської заборгованості, а також інших сум у межах установлених нормативів. Важливою ділянкою роботи також є контроль за дотриманням процедури інвентаризації активів, матеріальних цінностей, основних засобів, розрахунків і зобов'язань.

Очолює відділ бухгалтерського обліку та звітності головний бухгалтер, який відповідно до посадової інструкції (додаток Д) виконує комплекс організаційних, контрольних та методичних функцій. Він забезпечує повне, своєчасне та коректне

відображення всіх господарських операцій будинку-інтернату згідно з Планом рахунків та діючими нормативами.

Головний бухгалтер будинку-інтернату, маючи право другого підпису на всіх первинних документах, облікових реєстрах і звітності, відповідає за повне, достовірне та належне ведення обліку відповідно до вимог бюджетного законодавства. Він забезпечує дотримання встановлених методологічних принципів, своєчасне складання та подання фінансової, бюджетної й іншої звітності, а також реєстрацію всіх господарських операцій.

Крім того, головний бухгалтер здійснює перевірку документів, що підтверджують приймання та видачу матеріальних цінностей і коштів, контролює оформлення розрахункових, кредитних та фінансових зобов'язань, а також перевіряє правильність укладення господарських договорів. До його обов'язків належить і підготовка документів щодо нестач, пошкодження чи втрати активів та організація їх відшкодування відповідно до чинних правил.

В установі діє Положення про облікову політику (додаток Е), у якому встановлено ключові засади, способи та порядок організації й ведення бухгалтерського обліку. Цей документ регламентує порядок оцінки активів і зобов'язань, вибір форм і методів обліку, організацію документообігу, проведення інвентаризацій та складання звітності.

Облікова політика затверджується керівником установи і є обов'язковою для всіх працівників бухгалтерської служби. Вона забезпечує єдині підходи до ведення обліку, узгодженість облікових процедур та дотримання вимог чинного законодавства і НПСБО в державному секторі.

Згідно з положенням про облікову політику, в установі встановлені чіткі правила щодо ведення обліку необоротних активів:

- до основних фондів належать матеріальні активи Інтернату зі строком корисного використання понад один рік і первісною вартістю понад 20000 грн;
- амортизація основних фондів і нематеріальних активів нараховується згідно з типовими строками корисного використання, встановленими для кожної групи активів;

- строки корисного використання окремих категорій необоротних активів затверджує головний розпорядник бюджетних коштів, що забезпечує єдність підходів до їх обліку;
- ліквідаційна вартість активів визначається під час введення об'єкта в експлуатацію, а для вже діючих активів - у момент досягнення 100% нарахованої амортизації;
- переоцінка основних фондів здійснюється тоді, коли різниця між їх залишковою та справедливою вартістю перевищує 10%, що дозволяє підтримувати облікові дані актуальними та достовірними.

У будинку-інтернаті діє такий порядок ведення обліку запасів:

- аналітичний облік запасів здійснюється за їх найменуванням або за однорідною групою;
- матеріально відповідальні особи у місцях зберігання ведуть складську книгу, де відображають наявність запасів у розрізі найменувань та кількості;
- запаси, отримані в порядку внутрішніх поставок, обліковуються за ідентифікованою вартістю, зазначеною постачальником у супровідних документах;
- транспортно-заготівельні витрати, пов'язані з придбанням запасів, групуються за видами та розподіляються пропорційно між тими запасами, що були використані, реалізовані або передані безоплатно протягом звітного періоду.

Бухгалтерський облік здійснюється шляхом постійного та безперервного фіксування всіх господарських операцій. Кожна операція підлягає документуванню і вноситься до обліку згідно первинних документів, які складаються згідно з вимогами Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженого наказом Міністерства фінансів від 24.05.1995 р. № 88 [21].

Для забезпечення своєчасного та повного надходження документів до бухгалтерії в установі затверджується графік документообігу (додаток Ж). У цьому графіку визначаються строки складання та передачі документів, а також відповідальні за їх оформлення особи. Працівники, зазначені в графіку, повинні подавати документи в установлені терміни та за потреби надавати пояснення під час перевірок контролюючих органів.

Важливим елементом організації бухгалтерського обліку в бюджетній установі є вибір форми його ведення та рівень автоматизації. У Грабарівському психоневрологічному будинку-інтернаті застосовується меморіально-ордерна форма обліку з використанням програмного комплексу М.Е.Дос. Додатково використовуються такі програмні продукти:

- «ТІС – Зарплата» – для ведення обліку та нарахування заробітної плати;
- «Облік бюджетної установи “KBS”» – для реєстрації господарських операцій в облікових регістрах та забезпечення їх зберігання в електронному та паперовому вигляді;
- Система дистанційного казначейського обслуговування (СДО) – для реєстрації договорів, рахунків, накладних, актів і здійснення їх оплати через органи казначейства;
- АС «Є-Звітність» – для формування та подання звітності бюджетною установою.

За меморіально-ордерної форми ведення обліку всі перевірені та прийняті до обліку первинні документи групуються за датою здійснення господарських операцій і відображаються у меморіальних ордерах - спеціальних накопичувальних відомостях, кожній з яких присвоюється постійний номер. Меморіальні ордери побудовані за шаховим принципом, що дає змогу одночасно відображати кореспонденцію рахунків за дебетом і кредитом.

Усі меморіальні ордери повинні бути зареєстровані в книзі «Журнал-Головна» (форма № 308, бюджет). Ця книга відкривається щороку на початку звітного періоду шляхом внесення залишків на рахунках відповідно до балансу та підсумкових даних «Журналу-Головної» за попередній рік. Записи до книги здійснюються у міру складання меморіальних ордерів - не пізніше наступного дня, а у випадку використання накопичувальних відомостей - один раз на місяць. Для реєстрації надходжень та операцій використовується Робочий план рахунків бухгалтерського обліку [20].

Аналітичний облік у будинку-інтернаті здійснюється за допомогою спеціальних карток, книг та накопичувальних відомостей. Форми цих аналітичних регістрів та правила їх заповнення визначені наказом МФУ № 604, що забезпечує єдині підходи до ведення детального обліку.

Порядок відкриття аналітичних рахунків встановлює механізм формування аналітичних рахунків на балансі будинку-інтернату, визначає їх структуру та правила присвоєння кодів, що забезпечує чіткість, системність та узгодженість облікових даних [30].

Інвентаризація в будинку-інтернаті проводиться у випадках, коли це вимагається законодавством або необхідно для забезпечення достовірності облікових даних. Вона є обов'язковою в таких ситуаціях:

- перед складанням річної фінансової звітності, щоб підтвердити фактичну наявність активів і їх відповідність даним обліку;
- у разі зміни матеріально відповідальних осіб - інвентаризація проводиться в день передачі ними своїх обов'язків;
- при виявленні фактів крадіжок, зловживань чи псування майна - інвентаризаційні дії організовуються негайно, у день виявлення таких порушень;
- після виникнення надзвичайних ситуацій (наприклад пожежа, затоплення, буря чи інше стихійне лихо) що могли спричинити пошкодження або втрату активів;
- у разі ліквідації установи, коли потрібно встановити фактичні залишки майна та зобов'язань;
- за вимогою судових або слідчих органів, якщо інвентаризація є частиною офіційних процедур;
- при передачі майна будинку-інтернату в оренду, щоб зафіксувати його стан і кількісні характеристики на момент передачі;
- у разі зміни власника установи або її структурних підрозділів - інвентаризація проводиться на дату фактичної передачі.

В установі інвентаризаційні заходи проводяться на регулярній основі. Так, 14.04.2025 року було здійснено інвентаризацію основних засобів, що підлягали відчуженню. Відповідно до розпорядчого документа проведено обстеження об'єкта - сховища, за результатами якого встановлено його непридатність для подальшого використання. У зв'язку з цим прийнято рішення про списання зазначеного об'єкта з балансу будинку-інтернату шляхом повної ліквідації. Акт інвентаризації наведено в додатку И.

Усі господарські відносини будинку-інтернату з постачальниками товарів, робіт і послуг оформлюються обов'язково в договірній формі. Укладання договорів здійснюється з дотриманням вимог чинного законодавства України, зокрема:

- Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-VI;
- Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV;
- Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 р. № 2456-IV;
- Закону України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII;
- а також інших нормативно-правових актів, що регулюють закупівлі та договірні відносини в бюджетних установах.

Підставою для укладання договору є службова записка керівника відповідного відділу, який ініціює закупівлю та контролює її виконання.

Усі підписані договори повинні бути обов'язково зареєстровані в книзі реєстрації договорів, що забезпечує систематизацію та контроль їх виконання.

Приклад договору, укладеного Грабарівським психоневрологічним будинком-інтернатом, наведено у додатку К.

Отже, система бухгалтерського обліку в Грабарівському психоневрологічному будинку-інтернаті сформована з дотриманням норм бюджетного законодавства та вимог нормативно-правових документів, які регламентують діяльність установ державного сектору. У закладі сформована чітка система бухгалтерського обліку, яка передбачає визначену облікову політику, меморіально-ордерну форму ведення обліку, структуру бухгалтерської служби, порядок документообігу та проведення інвентаризації. Значна увага приділяється контролю за майном, достовірністю первинних документів, реєстрацією господарських операцій та своєчасним формуванням звітності.

Система обліку в установі є достатньо структурованою та контрольованою, що забезпечує прозорість використання бюджетних коштів, підвищує якість управлінських рішень і мінімізує ризики порушень. Разом з тим окремі елементи організації обліку мають потенціал для вдосконалення, зокрема в частині оптимізації роботи персоналу та підвищення рівня цифровізації.

1.3 Аналіз основних економічних результатів діяльності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022–2024 рр.

Аналіз економічних показників бюджетної установи є систематичним процесом дослідження її фінансово-господарської діяльності з метою виявлення тенденцій, закономірностей і факторів, що впливають на результати роботи. Він передбачає порівняння фактичних даних за різні періоди, визначення динаміки змін, оцінку структури доходів і видатків, а також встановлення рівня ефективності використання бюджетних ресурсів.

Фінансовий стан бюджетної установи характеризується рівнем збалансованості між потребами установи та обсягами фінансування, своєчасністю проведення розрахунків, дотриманням бюджетної дисципліни та раціональним використанням матеріальних і фінансових ресурсів. Він є важливою передумовою стабільного функціонування установи, виконання нею своїх соціальних та функціональних завдань.

Проведення аналізу ключових економічних показників діяльності бюджетної установи є важливою складовою управлінського процесу, оскільки дає можливість оцінити результативність управлінських рішень і ступінь раціонального використання бюджетних ресурсів. Такий аналіз сприяє виявленню сильних і проблемних аспектів фінансового забезпечення, визначенню можливих ризиків та своєчасному запобіганню їх негативному впливу на функціонування установи.

На відміну від комерційних підприємств, метою діяльності бюджетної установи, зокрема будинку-інтернату не є отримання прибутку, однак якісний аналіз фінансового стану забезпечує стабільність функціонування, своєчасне виконання кошторису та дотримання бюджетної дисципліни.

Основні техніко-економічні показники бюджетних установ - це ключові індикатори, що відображають рівень ефективності використання ресурсів та результативність виконання покладених на установу функцій. До них належать:

- ефективність використання бюджетних коштів - показує, наскільки раціонально та цілеспрямовано фінансові ресурси спрямовуються на виконання статутних завдань і досягнення запланованих результатів;

- коефіцієнти використання основних і оборотних засобів - характеризують рівень залучення та продуктивності застосування матеріально-технічних ресурсів, включаючи обладнання, інвентар, запаси та інше майно;
- показники продуктивності праці - відображають ефективність роботи персоналу, раціональність використання робочого часу та його внесок у виконання завдань установи;
- рівень ефективності витрат - дає можливість оцінити, наскільки економно й обґрунтовано здійснюються витрати на оплату праці, закупівлю матеріалів і забезпечення інших потреб установи.

Зазначені показники дозволяють визначити слабкі та сильні сторони діяльності установи, окреслити напрями оптимізації витрат, підвищення результативності та удосконалення управлінських процесів.

Якісно ведений облік дозволяє відстежувати всі доходи й видатки, контролювати правильність їх відображення та ефективність використання. На основі таких даних формується повна та об'єктивна фінансова звітність, що відображає реальний фінансовий стан установи та забезпечує її прозорість.

Розрахунок техніко-економічних показників, складених на основі фінансової звітності установи за 2022 рік (додаток Л), 2023 рік (додаток М) та 2024 рік (додаток Н), подано в таблиці 1.1, що відображає динаміку та особливості діяльності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату впродовж 2022–2024 років.

Таблиця 1.1

Розрахунок техніко-економічних показників діяльності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату

№	Показники	Одиниці виміру	Джерела інформації, розрахунок	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення			
							Абсолютне		Темп зростання, %	
							2023р. від 2022р.	2024р. від 2023р.	2023р. від 2022р.	2024р. від 2023р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Активи										
1.1	Активи на кінець року	грн	Ф.1, ряд. 1300, гр. 4	23 790 774,00	27 473 158,00	30 820 583,00	3 682 384,00	3 347 425,00	115,48	112,18
1.2	Нефінансові активи	грн	Ф.1, ряд. 1095, гр. 4	22 945 579,00	25 345 965,00	27 934 634,00	2 400 386,00	2 588 669,00	110,46	110,21
1.2.1	Основні засоби:									
	залишкова вартість	грн	Ф.1, ряд. 1000, гр. 4	15 866 647,00	18 103 252,00	18 478 136,00	2 236 605,00	374 884,00	114,10	102,07
	первісна вартість	грн	Ф.1, ряд. 1001, гр. 4	24 064 980,00	27 368 762,00	29 030 199,00	3 303 782,00	1 661 437,00	113,73	106,07
	знос	грн	Ф.1, ряд. 1002, гр. 4	8 198 333,00	9 265 510,00	10 552 063,00	1 067 177,00	1 286 553,00	113,02	113,89

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.2. 2	Нематеріальні активи:									
	залишкова вартість	грн	Ф.1, ряд. 1020, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
	первісна вартість	грн	Ф.1, ряд. 1021, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
	накопичена амортизація	грн	Ф.1, ряд. 1022, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
1.2. 3	Незавершені капітальні інвестиції	грн	Ф.1, ряд. 1030, гр. 4	694 327,00	686 345,00	1 096 933,00	-7 982,00	410 588,00	98,85	159,82
1.2. 4	Довгострокові біологічні активи:									
	залишкова вартість	грн	Ф.1, ряд. 1040, гр. 4	13 665,00	12 938,00	12 938,00	-727,00	0,00	94,68	100,00
	первісна вартість	грн	Ф.1, ряд. 1041, гр. 4	157 758,00	140 608,00	140 608,00	-17 150,00	0,00	89,13	100,00
	накопичена амортизація	грн	Ф.1, ряд. 1042, гр. 4	144 093,00	127 670,00	127 670,00	-16 423,00	0,00	88,60	100,00

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.2. 5	Запаси	грн	Ф.1, ряд. 1050, гр. 4	5 460 771,00	5 666 986,00	7 178 477,00	206 215,00	1 511 491,00	103,78	126,67
1.2. 6	Поточні біологічні активи	грн	Ф.1, ряд. 1090, гр. 4	910 169,00	876 444,00	1 168 150,00	-33 725,00	291 706,00	96,29	133,28
1.3	Фінансові активи	грн	Ф.1, ряд. 1195, гр. 4	845 195,00	2 127 193,00	2 885 949,00	1 281 998,00	758 756,00	251,68	135,67
1.3. 1	Довгостроко- ва дебіторська заборгова- ність	грн	Ф.1, ряд. 1100, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
1.3. 2	Довгостроко- ві фінансові інвестиції	грн	Ф.1, ряд. 1110, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
1.3. 3	Поточна дебіторська заборгова- ність	грн	Ф.1, ряд. 1120+1125 +1130+1135 +1140+ 1145+1150, гр. 4	22 853,00	22 853,00	22 853,00	0,00	0,00	100,00	100,00

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.3. 4	Поточні фінансові інвестиції	грн	Ф.1, ряд. 1155, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
1.3. 5	Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті	грн	Ф.1, ряд. 1160, гр. 4	822 342,00	2 104 340,00	2 863 096,00	1 281 998,00	758 756,00	255,90	136,06
1.3. 5.1	Грошові кошти в касі	грн	Ф.1, ряд. 1161, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
1.3. 5.2	Грошові кошти у казначействі	грн	Ф.1, ряд. 1162, гр.4	822 342,00	2 104 340,00	2 863 096,00	1 281 998,00	758 756,00	255,90	136,06
1.3. 6	Кошти бюджетів та інших клієнтів:									
	єдиному казначейському рахунку	грн	Ф.1, ряд. 1170, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
	рахунках в установах банків	грн	Ф.1, ряд. 1175, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.3. 7	Інші фінансові активи	грн	Ф.1, ряд. 1180, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
2. Зобов'язання										
2.1	Зобов'язання- усього	грн	Ф.1, ряд. 1595 + 1600 + 1700, гр. 4	19 574,00	13 422,00	11 969,00	-6 152,00	-1 453,00	68,57	89,17
2.2	Довгостроко- ві зобов'язання	грн	Ф.1, ряд. 1500 + 1510 + 1520, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
2.3	Поточні зобов'язання- усього	грн	Ф.1, ряд. 1530+1540+ 1545+1550+ 1555+1560+ 1565+1570+ 1575, гр.4	19 574,00	13 422,00	11 969,00	-6 152,00	-1 453,00	68,57	89,17

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2.3. 1	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	грн	Ф.1, ряд. 1530, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
2.3. 2	Поточні зобов'язання за платежами до бюджету	грн	Ф.1, ряд. 1540, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
2.3. 3	Поточні зобов'язання за розрахунками за товари, роботи, послуги	грн	Ф.1, ряд. 1545, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
2.3. 4	Поточні зобов'язання за кредитами	грн	Ф.1, ряд. 1550, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2.3. 5	Інші поточні зобов'язання	грн	Ф.1, ряд. 1555 + 1560 + 1565 + 1570 + 1575	19 574,00	13 422,00	11 969,00	-6 152,00	-1 453,00	68,57	89,17
3. Власний капітал та фінансовий результат										
3.1	Власний капітал	грн	Ф.1, ряд. 1495, гр. 4	23 771 200,00	27 459 736,00	30 808 614,00	3 688 536,00	3 348 878,00	115,52	112,20
3.2	Внесений капітал	грн	Ф.1, ряд. 1400, гр. 4	24 222 738,00	27 509 370,00	29 170 807,00	3 286 632,00	1 661 437,00	113,57	106,04
3.3	Капітал у дооцінках	грн	Ф.1, ряд. 1410, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
3.4	Фінансовий результат	грн	Ф.1, ряд. 1420, гр. 4	-1 145 865,00	-735 979,00	540 874,00	409 886,00	1 276 853,00	64,23	-73,49
3.5	Капітал у підприємствах	грн	Ф.1, ряд. 1430, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
3.6	Резерви	грн	Ф.1, ряд. 1440, гр. 4	-	-	-	-	-	-	-
3.7	Цільове фінансування	грн	Ф.1, ряд. 1450, гр. 4	694 327,00	688 345,00	1 096 933,00	-5 982,00	408 588,00	99,14	159,36

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
4. Доходи та витрати										
4.1	Доходи - усього	грн	Ф.2, ряд. 2200, гр. 3	27 950 482,00	29 449 166,00	33 775 475,00	1 498 684,00	4 326 309,00	105,36	114,69
4.1.1	Доходи від обмінних операцій	грн	Ф.2, ряд. 2080, гр. 3	25 300 448,00	27 257 589,00	30 407 639,00	1 957 141,00	3 150 050,00	107,74	111,56
4.1.2	Доходи від необмінних операц	грн	Ф.2, ряд. 2170, гр. 3	2 650 034,00	2 191 577,00	3 367 836,00	-458 457,00	1 176 259,00	82,70	153,67
4.2	Витрати - усього	грн	Ф.2, ряд. 2380, гр. 3	27 267 895,00	30 159 662,00	33 089 715,00	2 891 767,00	2 930 053,00	110,61	109,72
4.2.1	Витрати за обмінними операціями	грн	Ф.2, ряд. 2290, гр. 3	26 998 345,00	29 783 873,00	32 809 624,00	2 785 528,00	3 025 751,00	110,32	110,16
4.2.2	Витрати за необмінними операціями	грн	Ф.2, ряд. 2340, гр. 3	269 550,00	375 789,00	280 091,00	106 239,00	-95 698,00	139,41	74,53
5. Видатки бюджету										
5.1	Видатки - усього	грн	Ф.2, ряд. 2520, гр. 3	27 267 895,00	30 159 662,00	33 089 715,00	2 891 767,00	2 930 053,00	110,61	109,72

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
5.2	Видатки на 1 грн. доходів	грн	Ф.2, ряд. 2520, гр. 3 /Ф.1, ряд.1300, гр. 4	1,15	1,10	1,07	-0,05	-0,03	95,78	97,60
5.3	Видатки на одиницю фінансових активів	грн	Ф.2, ряд. 2520, гр. 3 /Ф.1, ряд.1195, гр. 4	32,26	14,18	11,47	-18,08	-2,71	43,95	80,86
6. Трудові показники										
6.1	Середньо-облікова кількість штатних працівників	осіб	Ф.1ПВ, ряд. 3070	91	89	82	-2	-7	97,80	92,13
6.2	Фонд оплати праці штатних працівників	грн	Ф.1ПВ, ряд. 5010	13 594 200,00	13 708 900,00	16 578 700,00	2 380,40	2 869 800,00	121,01	120,93

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
6.3	Середня зар. плата на місяць	грн	Ф.1ПВ, ряд. 5010/Ф.1П В, ряд. 3070	12 448,90	12 836,05	16 848,27	2 954,35	4 012,22	123,73	131,26
7. Показники майнового стану										
7.1	Первісна вартість основних засобів на кінець року	грн	Ф.5, ряд. 180, гр.15	24 064 980,00	27 368 762,00	29 030 199,00	3 303 782,00	1 661 437,00	113,73	106,07
7.2	Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року		1.2.1/7.1	0,66	0,66	0,64	0,00	-0,02	100,32	96,44
7.3	Вартість введених в дію основних зас.	грн	Ф.5, ряд. 180, гр.9	2 824 223,00	3 310 849,00	1 754 495,00	486 626,00	-1556354,00	117,23	52,99
7.4	Коефіцієнт оновлення основних засобів		7.3/7.1	0,12	0,12	0,06	0,00	-0,06	103,08	50,36

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
8. Показники інвестиційної діяльності										
8.1	Капітальні інвестиції за рік	грн	Ф.5, ряд. 350, гр. 5	694 327,00	686 345,00	1 096 933,00	-7 982,00	410 588,00	98,85	159,82
8.2	Фінансові інвестиції за рік	грн	Ф.5, ряд. 580, гр.5+6	-	-	-	-	-	-	-
9. Показники ділової активності										
9.1	Середній розмір дебіторської заборгованості	грн	Ф.1,ряд. 1120+1125+1130+1135+1140+1145+1150(гр.3+4)/2	15 552,50	22 853,00	22 853,00	7 300,50	0,00	146,94	100,00
9.2	Оборотність дебіторської заборгованості	оборот	4.1/9.1	1 797,17	1 288,63	1 477,94	-508,54	189,31	71,70	114,69

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
9.3	Середній розмір кредиторської заборгованості	грн	Ф.1,ряд. 1540+1545+1550+1560+1565+1570+1575(гр.3+4)/2	31 324,00	16 498,00	12 695,50	-14 826,00	-3 802,50	52,67	76,95
9.4	Оборотність кредиторської заборгованості	оборот	4.2/9.3	870,51	1 828,08	2 606,41	957,57	778,33	210,00	142,58
9.5	Середній розмір запасів	грн	Ф.1, ряд. 1050, (гр.3+4) /2	4 298 600,50	5 563 878,50	6 422 731,50	1 265 278,00	858 853,00	129,43	115,44
9.6	Оборотність запасів	оборот	4.2/9.5	6,34	5,42	5,15	-0,92	-0,27	85,45	95,05
9.7	Середній період інкасації	дні	365/9.2	0,20	0,28	0,25	0,08	-0,03	139,46	88,20
9.8	Середній період розрахунків з кредиторами	дні	365/9.4	0,42	0,20	0,14	-0,22	-0,06	47,62	70,02

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
9.9	Середній строк зберігання запасів	дні	365/9.6	57,54	67,34	70,85	9,80	3,51	117,02	105,21
9.10	Період обороту грошових коштів	дні	9.7-9.8+9.9	57,32	67,42	70,95	10,10	3,53	117,61	105,24
10. Грошові потоки										
10.1	Чистий рух коштів від операційної діяльності	грн	Ф.3, ряд. 3195, гр.3	-598 944,00	1 317 320,00	769 765,00	1 916 264,00	-547 555,00	- 219,94	58,43
10.2	Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	грн	Ф.3, ряд. 3295, гр.3	-	-	-	-	-	-	-
10.3	Чистий рух коштів від фінансової діяльності	грн	Ф.3, ряд. 3395, гр.3	-	-	-	-	-	-	-

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
10.4	Чистий рух коштів за звітний період	грн	Ф.3, ряд. 3400, гр.3	-598 944,00	1 317 320,00	769 765,00	1 916 264,00	-547 555,00	- 219,94	58,43
11. Показники ліквідності										
11.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,3	1.3.5/2.3	0,42	1,57	2,39	114,77	0,82	373,19	152,57
11.2	Коефіцієнт термінової ліквідності	0,7-0,8	(1.3.1+1.3.3+1.3.5)/2.3	0,43	1,58	2,41	115,31	0,83	367,04	152,13
11.3	Коефіцієнт загальної ліквідності	2,0-2,5	1.3/2.3	0,43	1,58	2,41	115,31	0,83	367,04	152,13
11.4	Коефіцієнт мобільності активів	≥ 0,5	1.3/1.1	0,04	0,08	0,09	0,04	0,01	217,95	117,05
11.5	Коефіцієнт співвідношення активів	> 1	1.3/1.2	0,04	0,08	0,10	0,05	0,02	227,85	129,14

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12. Показники аналізу фінансового стану бюджетних установ										
12.1	Коефіцієнт фінансової стабільності (автономного функц.)		Розд.1 П/Розд.2 П	1 214,43	2 045,88	2 574,03	831,45	528,15	168,46	125,82
12.2	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)		Розд.1 П/Валюта балансу	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	100,03	99,96
12.3	Коефіцієнт залежності установи від довгострокових зобов'яз.		Ф.1, ряд. 1420, гр. 4/ Розд.1 П	-0,05	-0,03	0,02	0,02	0,05	55,60	-58,52
12.4	Коефіцієнт маневреності власного кап.		Розд.2 А/ Розд.1 П	0,04	0,08	0,09	0,04	0,01	217,87	117,09
12.5	Коефіцієнт забезпечення нерухомим майном		Розд.1 П/ Розд.1 А	1,04	1,08	1,10	0,05	0,02	104,57	102,12

Проаналізувавши техніко-економічні Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022-2024 рр. показники можна виділити такі моменти:

– активи в порівнянні 2023 та 2022 років підвищилися на 3 682,4 тис.грн, у відсотковому показнику – 115,48%, а в порівнянні 2024 та 2023 років зросли на 3 347,4 тис.грн. (112,18%). Таке зростання зумовлене підвищенням вартості як нефінансових, так і фінансових активів. Зокрема, збільшення нефінансових активів здійснено шляхом придбання та оновлення основних засобів, зростання їх залишкової вартості та капітальних інвестицій, тоді як зростання фінансових активів пов’язане із збільшенням обсягу грошових коштів;

– нефінансові активи у 2023 році підвищилися на 2400,38 тис. грн, що становить 110,46% порівняно з попереднім роком, а у 2024 році – на 2588,7 тис. грн (110,21%). Структура нефінансових активів подана на рисунках 1.4, 1.5 та 1.6 Зростання зумовлене передусім підвищенням вартості основних засобів у 2023–2024 роках, а також збільшенням вартості запасів. Водночас окремі показники продемонстрували зменшення. Зокрема, незавершені капітальні інвестиції у 2023 році скоротилися на 7,982 тис. грн, однак у 2024 році зросли на 410,6 тис. грн. Довгострокові біологічні активи у 2023 році зменшилися на 0,727 тис. грн, а поточні біологічні активи - на 33,725 тис. грн, проте в 2024 році їх обсяг збільшився на 291,7 тис. грн. Загалом аналіз свідчить, що основну частку нефінансових активів установи стабільно становлять основні засоби та запаси;

– фінансові активи у 2023 році суттєво зросли — на 1282 тис. грн, що становить 251,68% в порівнянні з попереднім роком. У 2024 році спостерігається подальше збільшення на 758,8 тис. грн (135,67%). Таке зростання зумовлене передусім збільшенням обсягу грошових коштів. Структура фінансових активів подана на рисунку 1.7;

– зобов’язання у 2023 та 2024 році зменшилися на 6,15 тис.грн. та 1,45 тис.грн. відповідно у відсотковій ставці це 68,57% та 89,17%, на це вплинуло погашення інших поточних зобов’язань установою у 2023 та 2024 році;

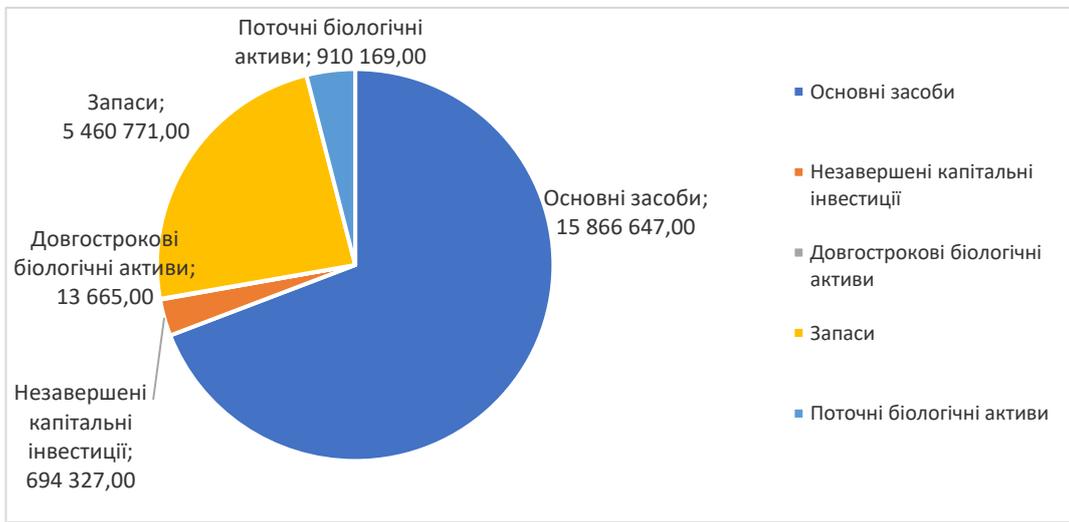

Рисунок 1.4 – Структура нефінансових активів за 2022 рік

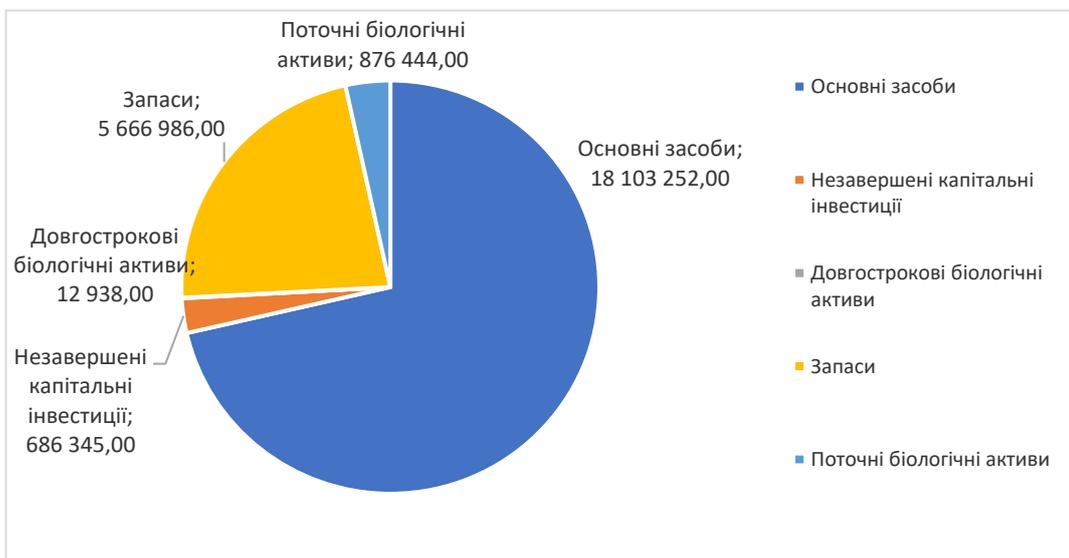

Рисунок 1.5 – Структура нефінансових активів за 2023 рік

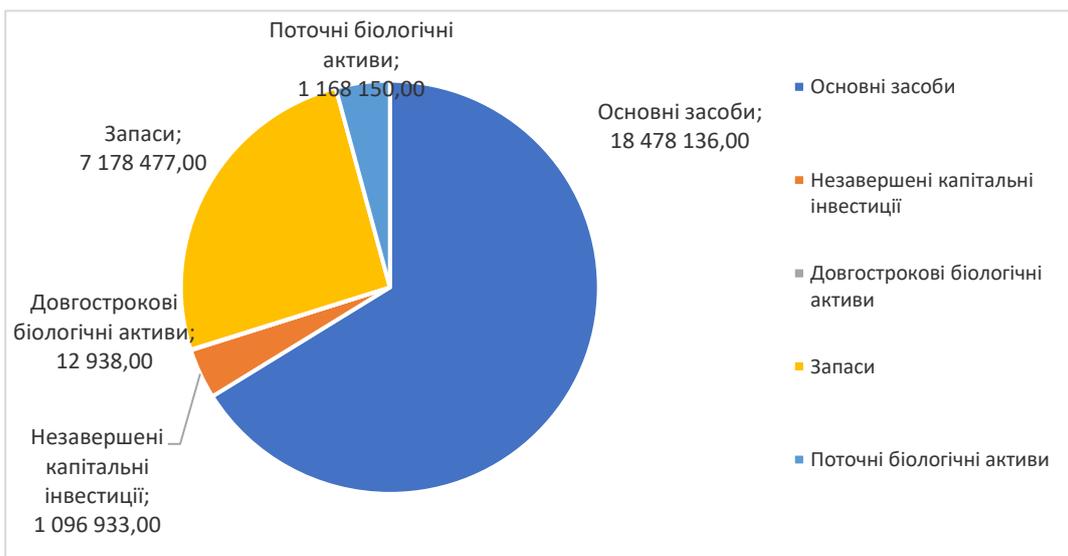

Рисунок 1.6 – Структура нефінансових активів за 2024 рік

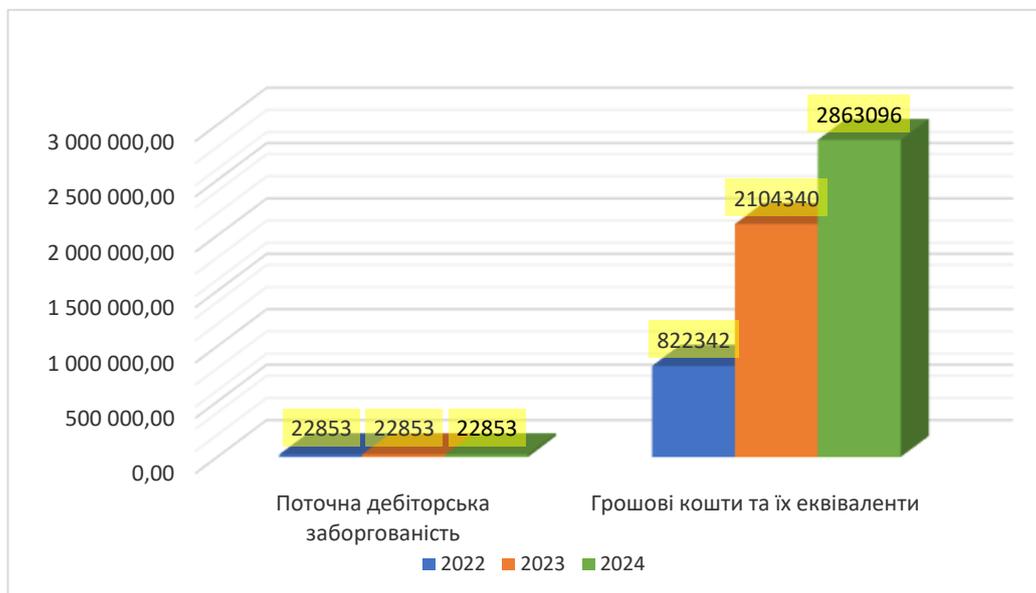

Рисунок 1.7 – Структура фінансових активів за 2022 – 2024 рр.

На даному графіку можна побачити що в 2023 та 2024 роках частка грошових коштів значно зростає .

– власний капітал у 2023 році збільшився на 3 688,54 тис. грн, що становить 115,5% в порівнянні з попереднім роком. У 2024 році спостерігається подальше збільшення цього показника — на 3 348,88 тис. грн (112,2%). Такі зміни зумовлені, насамперед, зростанням внесеного капіталу, а також зменшенням фінансового результату та скороченням обсягу цільового фінансування. Зниження надходжень державних або інших цільових коштів обмежило доступні ресурси для функціонування установи, що, своєю чергою, ускладнило вирішення фінансових завдань в умовах обмеженого фінансування;

– доходи у 2023 році зросли порівняно з попереднім роком на 1 498,68 тис. грн, що становить 105,36%. У 2024 році спостерігається ще суттєвіше підвищення — на 4 326,31 тис. грн (114,7%). Зростання доходів спричинене розширенням джерел фінансування, зміною нормативів бюджетного забезпечення, збільшенням обсягів наданих послуг та наданням державної субвенції;

– витрати установи також зросли: у 2023 році — на 2 891,77 тис. грн (110,61 %), а у 2024 році — на 2 930,05 тис. грн (109,7 %) (на рисунку 1.8 зображено співвідношення доходів та витрат за 2024 рік), це зростання зумовлено збільшенням вартості комунальних послуг та енергоносіїв, зростанням цін на продукти харчування й медикаменти, підвищенням видатків на оплату праці,

розширенням обсягу наданих послуг, а також необхідністю оновлення матеріально-технічної бази установи.;

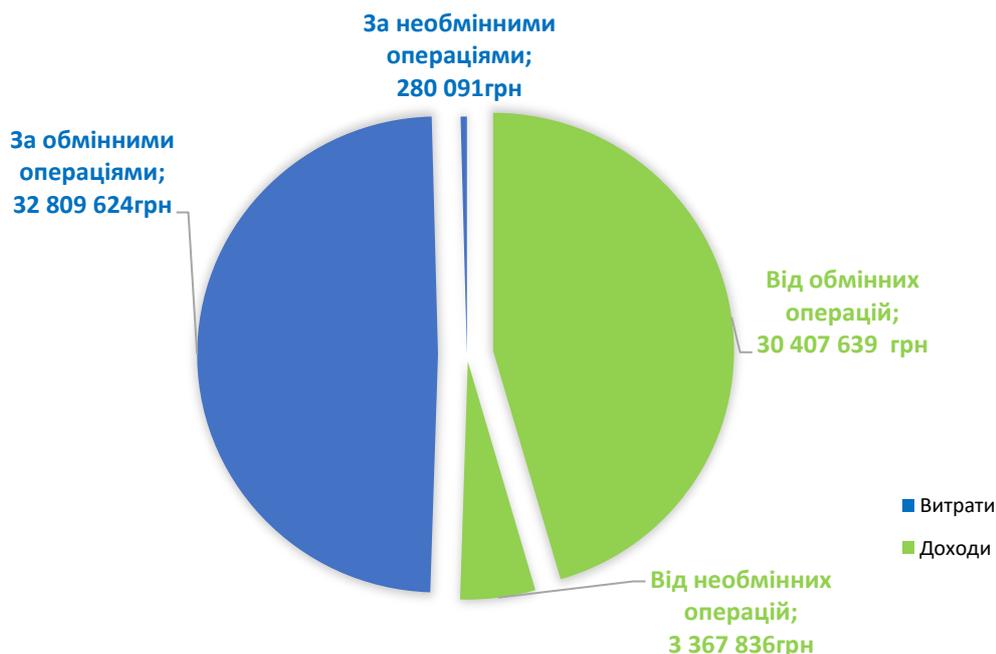

Рисунок 1.8 – Розподіл доходів і витрат за 2024 р.

З рисунку 1.8 можна побачити що доходи, що витрати від обмінних операцій значно перевищують доходи та витрати від необмінних операцій

– видатки в 2023 році в порівнянні з минулим роком зросли на 2891,77 тис.грн, це 110,61 %, а в 2024 році на 2 930, 05 тис. грн. (109,7%) що свідчить про зростання обсягів витрат у порівнянні з попереднім роком. Зростання видатків у 2023 та 2024 роках може бути зумовлене підвищенням нормативних вимог до забезпечення підопічних, збільшенням обсягів планових ремонтних робіт, переглядом норм харчування та медикаментів, а також необхідністю забезпечення безперервності роботи установи в умовах змін зовнішнього середовища;

– середньооблікова кількість працівників у 2023 році зменшилася на 2 особи, а у 2024 році - ще на 7 осіб, що може свідчити про оптимізацію внутрішніх процесів, підвищення ефективності організації праці або перегляд структури персоналу з метою раціонального використання трудових ресурсів;

– середня заробітна плата в установі у 2023 році зросла на 2,95 тис. грн. (123,73%), а у 2024 році — ще на 4,01 тис. грн (131,3%) порівняно з попереднім роком. Таке підвищення зумовлене збільшенням мінімальної заробітної в

2022 році та 2024 році, а також подальшим коригуванням посадових окладів, індексацією доходів працівників та переглядом системи оплати праці відповідно до чинного законодавства;

– первісна вартість основних засобів на кінець 2023 року зросла на 3303,78 тис. грн в порівнянні з попереднім роком, а у 2024 році — ще на 1 661,44 тис. грн. Таке збільшення спричинене оновленням матеріально-технічної бази, зокрема придбанням нового обладнання та інвентарю, а також можливою модернізацією існуючих засобів;

– капітальні інвестиції у 2023 році зменшилися на 7,9 тис. грн (98,85%), що могло бути пов'язано зі скороченням обсягів фінансування на капітальні проекти або перенесенням строків реалізації інвестиційних заходів. У 2024 році цей показник збільшився на 410,59 тис. грн (159,8%), що зумовлено відновленням інвестиційної активності, виділенням додаткових коштів на оновлення матеріально-технічної бази;

– середній розмір дебіторської заборгованості у 2023 році зріс на 7,3 тис. грн порівняно з попереднім роком, що могло бути наслідком збільшення термінів оплати з боку контрагентів, несвоєчасного погашення заборгованостей або накопичення несплачених рахунків за надані послуги чи отримані товари. У 2024 році цей показник залишився стабільним;

– середній розмір кредиторської заборгованості у 2023 році зменшився на 14,8 тис. грн, а у 2024 році - ще на 3,80 тис. грн, що може свідчити про скорочення строків погашення заборгованостей перед постачальниками або про зменшення обсягів неоплачених рахунків за отримані послуги (порівняння дебіторської та кредиторської заборгованостей зображено на рисунку 1.9);

– середній розмір запасів у 2023 році збільшився на 1265,3 тис. грн (129,43% до показника попереднього року), а у 2024 році - на 858,85 тис. грн (115,4%). Таке збільшення може бути зумовлене розширенням обсягів закупівель, формуванням додаткових страхових запасів, зростанням цін на продовольчі та інші матеріальні ресурси, а також нерівномірністю постачань або тимчасовими затримками у використанні запасів, що призвело до їх накопичення;

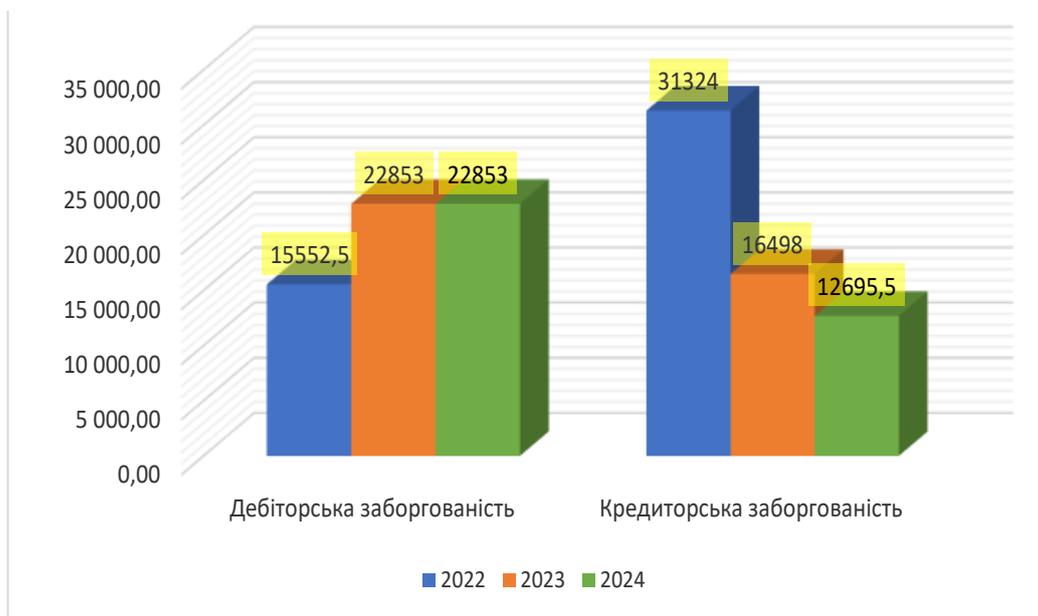

Рисунок 1.9 – Порівняння дебіторської та кредиторської заборгованостей установи

– чистий рух коштів у 2023 році зріс на 1 916,3 тис. грн, що свідчить про належний контроль за витратами та ефективне управління фінансовими ресурсами. Натомість у 2024 році цей показник зменшився на 547,56 тис. грн (58,43% порівняно з попереднім роком), що могло бути спричинено зростанням обсягів поточних витрат, нерівномірністю надходження фінансування, збільшенням платежів за комунальні послуги, закупівлі та оплати праці, а також можливим скороченням обсягів цільових надходжень.

Проведений аналіз техніко-економічних показників установи свідчить про загальне покращення фінансово-господарської діяльності: зросли обсяги активів, запасів та показники ефективності використання ресурсів. Разом із тим виявлені тенденції до збільшення витрат і запасів потребують посилення контролю за плануванням, закупівлями та управлінням матеріальними ресурсами для підвищення операційної ефективності установи.

Таким чином, проведення аналізу є важливим, оскільки дозволяє об'єктивно оцінити стан установи, виявити проблемні тенденції та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

2.1. Теоретичні засади обліку доходів і видатків у бюджетних установах

Бухгалтерський облік відіграє основну роль у забезпеченні балансу та оптимального використання бюджетних ресурсів, оскільки саме він дає можливість точно відстежувати надходження та витрати, контролювати відповідність фінансових операцій встановленим нормам, своєчасно виявляти відхилення й ризики, а також планувати використання коштів на основі реальних даних. Завдяки системному обліку установа може уникати необґрунтованих витрат, підтримувати фінансову стабільність, прогнозувати потреби та раціонально розподіляти доступні ресурси.

Під час воєнного стану бухгалтерський облік бюджетних установ набуває особливої ваги, оскільки виступає основою стабільності та прозорості фінансового управління. Саме завдяки чіткій систематизації господарських операцій, контролю за доходами й видатками, а також своєчасному виявленню потенційних ризиків можливо забезпечити раціональне використання бюджетних ресурсів та підтримати безперервність роботи установи в умовах підвищеної невизначеності.

Економічна сутність доходів бюджетних установ ретельно досліджена у працях Левицької С. О., Лемішовського В. І., Свірко С. В. (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Визначення економічної сутності доходів

Автор	Визначення
Левицька С.О.	це доходи, що надходять із державного та місцевих бюджетів, а також асигнування, сформовані безпосередньо бюджетними установами
Лемішовська В.І.	це безповоротне фінансування, що здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів і надається бюджетній установі
Свірко С.В.	це грошові надходження, які надаються установам з державного бюджету з метою фінансування виконання затвердженого кошторису доходів і видатків

Поняття «доходи» визначається чинним законодавством з урахуванням національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, а основні його трактування, закріплені в нормативно-правових актах, узагальнено та подано на рисунку 2.1.

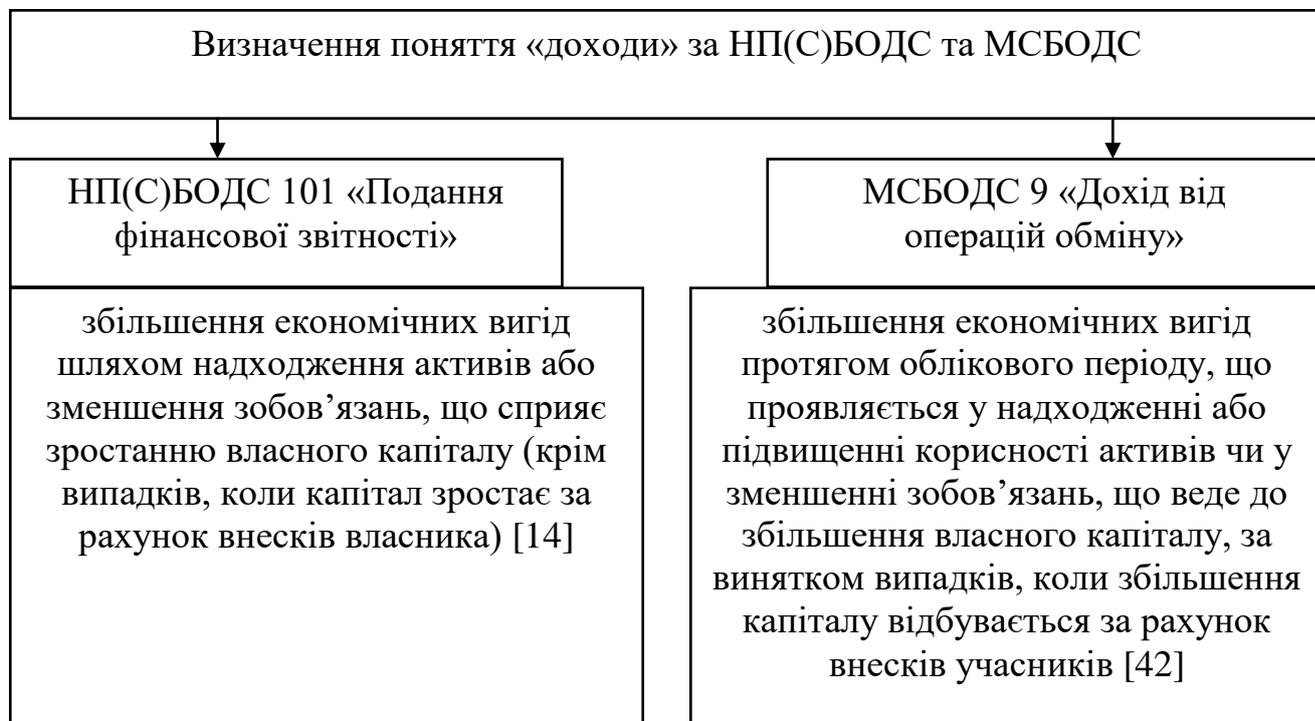

Рисунок 2.1 – Визначення поняття «доходи» за національними положеннями та міжнародними стандартами

Узагальнюючи підходи науковців та норми національних і міжнародних стандартів, можна зробити висновок, що доходи бюджетних установ являють собою надходження бюджетних ресурсів або інші економічні вигоди, які забезпечують виконання кошторису та сприяють зростанню власного капіталу установи, не пов'язаному з внесками власників, і відіграють ключову роль у фінансовому забезпеченні їх діяльності.

З урахуванням джерел формування доходи бюджетних установ класифікуються на дві групи, зокрема доходи загального фонду, які складаються з надходжень із державного та місцевих бюджетів і спрямовуються на забезпечення основної діяльності установи, та доходи спеціального фонду, які формуються за рахунок цільових надходжень, власних надходжень від надання послуг, грантів, благодійних внесків та інших визначених законодавством джерел і використовуються виключно на конкретні потреби відповідно до затвердженого

кошторису. Планування таких доходів здійснюється один раз на рік, однак процес ускладнюється тим, що спрогнозувати обсяги окремих надходжень, зокрема благодійних внесків чи сум, що виникають у результаті виявлених надлишків, доволі проблематично. Це зумовлено їх нерегулярністю, залежністю від зовнішніх факторів та неможливістю точно визначити їхній майбутній обсяг на етапі формування кошторису. Для ефективного планування доходів насамперед потрібно точно визначити обсяги необхідних видатків, тобто чітко відповісти на запитання: що саме планується здійснити, у які терміни та в яких обсягах. Уся ця інформація узагальнюється й фіксується у відповідному документі - бюджетному запиті [55], який слугує основою для формування потреби в доходах.

Згідно Бюджетного кодексу України бюджетний запит – це документ, що складається головним розпорядником коштів і в якому подаються обґрунтовані пропозиції до проєкту бюджету на плановий період, у якому визначається потреба у фінансових ресурсах для виконання покладених функцій у середньостроковій перспективі з урахуванням установлених граничних обсягів видатків і кредитування з бюджету.

Доходи розпорядників бюджетних коштів у бухгалтерському обліку поділяють на доходи від обмінних та необмінних операцій: перші виникають у результаті надання установою послуг чи виконання робіт в обмін на отримання цінності, тоді як другі надходять без зустрічного надання - переважно у вигляді трансфертів, субвенцій та інших форм бюджетного фінансування. У ході своєї діяльності бюджетні установи отримують фінансування з державного й місцевих бюджетів, а також з інших джерел, рух яких контролюється органами ДКС і зараховується на спеціальні рахунки, що відкриваються за бюджетною класифікацією та оновлюються щороку.

Такі надходження визнаються доходами на етапі здійснення витрат на виконання законодавчо визначених функцій або у разі отримання активів і послуг, необхідних для забезпечення діяльності установи. Основні підходи до класифікації, визнання та оцінки доходів визначені у НП(С)БОДС 124 «Доходи», відповідно до якого вони систематизуються за категоріями обмінних та необмінних операцій; їхню структуру представлено на рисунку 2.2 [17].

Рисунок 2.2 – Класифікація доходів суб'єктів державного сектору

Згідно з міжнародними підходами, починаючи з 2017 року доходи суб'єктів державного сектору класифікуються за характером їх виникнення на такі, що формуються внаслідок обмінних операцій, які передбачають взаємний обмін цінностями, та доходи від необмінних операцій, за якими надходження здійснюються без прямого зустрічного надання.

Разом з тим національне законодавство також закріплює визначення цих двох категорій операцій, забезпечуючи єдині підходи до їх розмежування та обліку, узагальнена характеристика обмінних, а також необмінних операцій подана на рисунку 2.3.

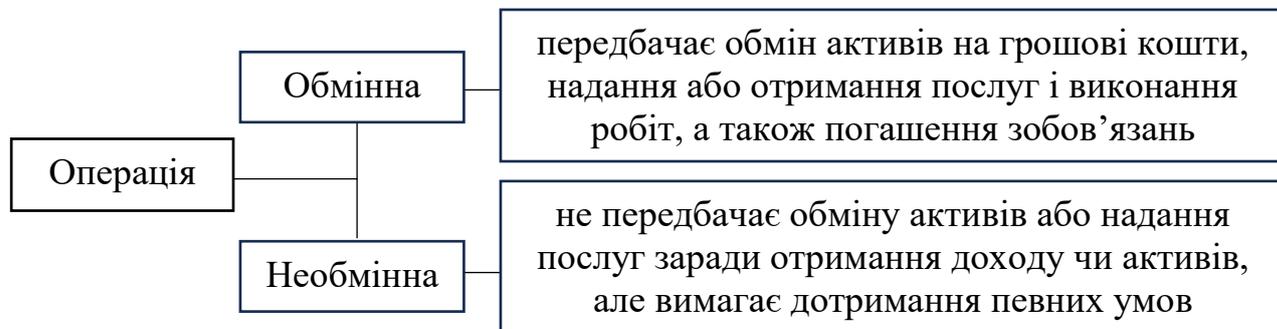

Рисунок 2.3 – Визначення обмінних та необмінних операцій

Відповідно, доходи бюджетної установи за своєю економічною сутністю узгоджуються із загальним поняттям доходів господарських суб'єктів, оскільки відображають приріст економічних вигід упродовж звітного періоду у формі збільшення активів або зменшення зобов'язань, що веде до підвищення власного капіталу (за винятком його зростання внаслідок внесків учасників). Водночас доходи бюджетних установ мають свою специфіку й відповідно до чинних стандартів класифікуються на доходи загального та спеціального фондів, а також поділяються на доходи від обмінних і необмінних операцій, що забезпечує прозорість їх обліку та ефективне управління бюджетними ресурсами.

Зважаючи на особливості формування та класифікації доходів бюджетних установ, важливою складовою їх фінансової діяльності є також витрати, адже саме через їх структуру та динаміку відображається реальний обсяг використання отриманих ресурсів.

Бюджетні установи у процесі своєї діяльності здійснюють видатки, характер і призначення яких істотно відрізняються від витрат суб'єктів підприємницької діяльності, оскільки вони спрямовані не на отримання прибутку, а на виконання публічних функцій та забезпечення суспільних потреб. Економічна сутність видатків таких установ детально досліджена у працях Атамаса П.Й., Джога Р.Т., Лондаренко О.О., узагальнені положення яких наведено в таблиці 2.2.

Крім наукових підходів до трактування економічної сутності видатків, важливе значення має також їх нормативне визначення. Зокрема, НП(С)БОДС надають чітке тлумачення поняття «витрати», визначаючи їх як зменшення економічних вигід шляхом вибуття активів або зростання зобов'язань, що

спричиняє зменшення власного капіталу установи (за винятком випадків, коли його зменшення відбувається внаслідок виплат власнику). Це нормативне визначення доповнює наукові підходи та забезпечує єдині правила визнання і відображення витрат у бухгалтерському обліку бюджетних установ. [14].

Таблиця 2.2

Визначення економічної сутності видатків

Автор	Визначення
Атамас П.И.	це сукупність коштів, використаних бюджетними установами у процесі здійснення господарської діяльності в межах обсягів, затверджених кошторисом
Джога Р.Т.	державні платежі безповоротного характеру, які не формують і не відшкодовують фінансових вимог. Вони поділяються на відплатні (в обмін на товари або послуги) та невідплатні (односторонні)
Лондаренко О.О.	це централізовані видатки, які фінансуються за рахунок коштів відповідного рівня бюджету - державного або місцевого. Вони мають цільовий характер і спрямовуються на забезпечення безперервного функціонування держави, відображаючи економічні відносини

Окрім поняття «витрати», у діяльності бюджетних установ важливу роль відіграє також поняття «видатки», яке використовується у бюджетному процесі та має інший економічний зміст. Якщо витрати відображають зменшення ресурсів установи за методом нарахування, то видатки характеризують фактичне перерахування коштів із бюджетних рахунків та відображаються за касовим методом. Таким чином, для повного розуміння фінансової діяльності бюджетних установ необхідно враховувати обидві категорії – витрати як бухгалтерське відображення споживання ресурсів і видатки як реальний рух бюджетних коштів. Видатки мають доволі складну систему, тому й потребують класифікації.

Класифікація видатків бюджетних установ відображає комплексний підхід до структурування витрат, що забезпечує прозорість, контрольованість та ефективність управління бюджетними ресурсами.

По-перше, відповідно до бюджетної класифікації, видатки поділяють на функціональні, відомчі та економічні.

Такий розподіл дозволяє визначити цільове призначення бюджетних коштів (функціональна ознака), відповідальних розпорядників та установи, які

забезпечують виконання бюджетних програм (відомча класифікація), а також економічний зміст витрат - заробітна плата, комунальні послуги, закупівлі, трансферти тощо (економічна класифікація).

По-друге, за етапами руху бюджетних коштів видатки поділяються на касові та фактичні.

Касові видатки - це кошти, які фактично перераховані з рахунків бюджетної установи на оплату товарів, робіт чи послуг, або іншим отримувачам коштів. Вони відображають рух грошей, а не реальне споживання ресурсів, тоді як фактичні видатки - це витрати, які відображають реальне отримання або споживання ресурсів, незалежно від того, чи здійснена їх оплата. Тобто, якщо установі поставили товар або надали послугу, факт виникнення зобов'язання вже формує фактичні видатки. У більшості випадків фактичні видатки виникають раніше, ніж касові (наприклад, товар поставлено сьогодні - оплачено через тиждень), інколи касові видатки можуть бути здійснені наперед, наприклад, у випадку авансування робіт або послуг, а відхилення між касовими та фактичними видатками дає змогу оцінити стан кредиторської та дебіторської заборгованості установи.

По-третє, залежно від джерел покриття, видатки можуть належати до загального фонду, або до спеціального фонду.

Загальний фонд є основною частиною бюджету, з якого фінансується обов'язкова, гарантована державою діяльність бюджетних установ. Він забезпечує безперервне виконання основних функцій та покриває витрати, що мають постійний характер.

Спеціальний фонд - це частина бюджету установи, яка формується за рахунок цільових та власних надходжень, що надходять понад державне чи місцеве фінансування. На відміну від загального фонду, він має чітко визначене призначення і використовується виключно на ті потреби, для яких був сформований.

У сукупності така система класифікації створює структуровану й логічну основу для планування, обліку та контролю бюджетних видатків, дозволяє забезпечити їх цільове використання та підвищує ефективність фінансового управління в бюджетній сфері.

Для підтримання стабільного розвитку суспільства та належного функціонування економіки Бюджетний кодекс України встановлює перелік бюджетних видатків, що не можуть бути зменшені під час секвестру, - так звані захищені видатки. До них належать витрати загального фонду, обсяг яких має залишатися незмінним незалежно від скорочення бюджетних призначень, оскільки вони забезпечують виконання державою її першочергових та соціально значущих зобов'язань.

Відповідно до НП(С)БОДС 135 «Витрати», витрати СДС класифікуються за принципом, аналогічним до класифікації доходів, а саме поділяються на витрати, що виникають у результаті обмінних операцій, та витрати за необмінними операціями. Кожна з цих груп має власний склад елементів витрат, структурованих відповідно до характеру здійснюваних операцій. Детальний перелік таких елементів представлено на рисунку 2.4.

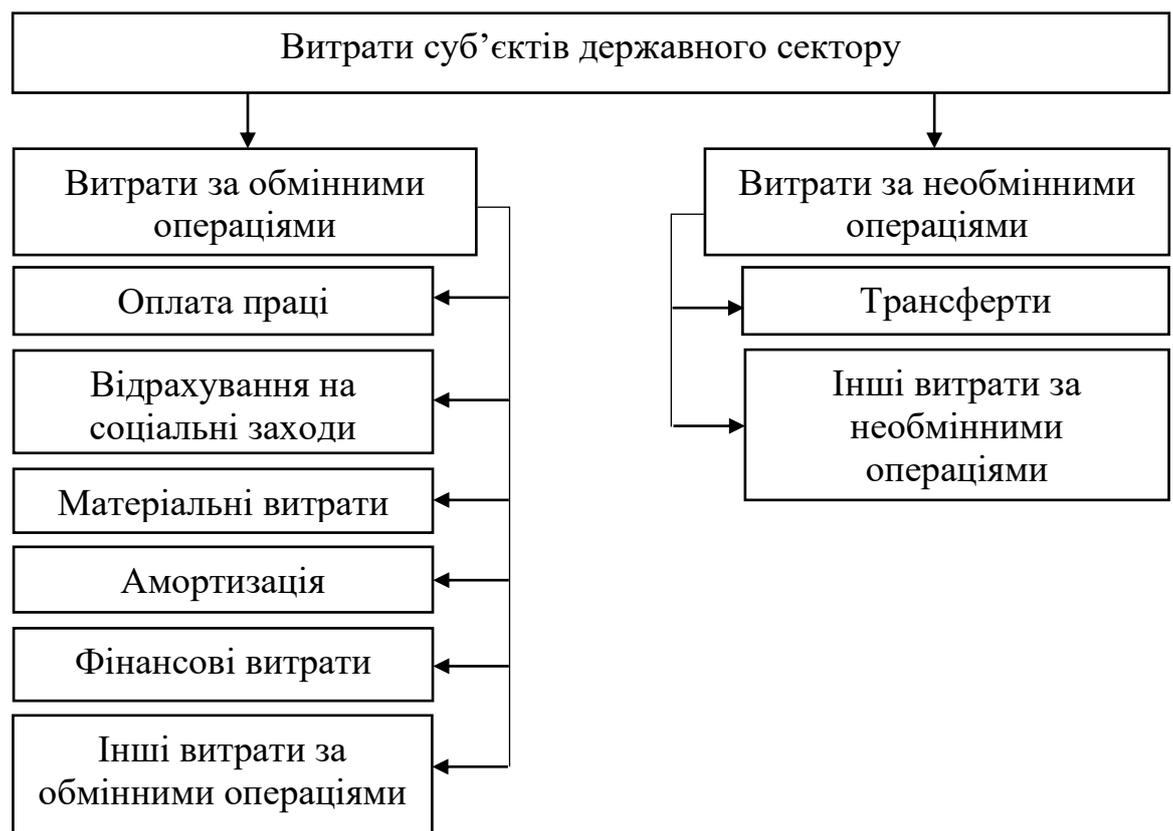

Рисунок 2.4 – Класифікація витрат суб'єктів державного сектору

Відповідно до класифікації витрат суб'єктів державного сектору можна надати узагальнену характеристику кожної їх групи (таблиця 2.3).

Характеристика витрат суб'єктів державного сектора

Вид витрат	Характеристика витрат
1	2
Витрати за обмінними операціями	
Оплата праці	витрати, пов'язані з оплатою праці та грошовим утриманням персоналу, що здійснюються в межах виконання основних функцій установи й реалізації бюджетних програм
Відрахування на соціальні заходи	нарахування на фонд оплати праці, спрямовані на забезпечення соціальних гарантій працівників
Матеріальні витрати	придбання матеріалів, інвентарю, обладнання, продуктів харчування, медикаментів та інших ресурсів, необхідних для діяльності установи
Амортизація	планомірне нарахування зносу на основні засоби, нематеріальні й інші необоротні активи, що експлуатуються у процесі діяльності установи
Фінансові витрати	витрати, пов'язані з обслуговуванням кредитів та інших фінансових зобов'язань, включаючи відсотки, винагороди та дисконт
Інші витрати за обмінними операціями	курскові різниці, уцінка активів, втрати від зменшення корисності, витрати, пов'язані з продажем активів тощо
Витрати за необмінними операціями	
Трансферти	кошти, спрямовані на соціальні виплати, пільги, стипендії, субсидії, субвенції, дотації, а також поточні та капітальні трансферти органам влади, населенню, міжнародним організаціям тощо
Інші витрати за необмінними операціями	передача активів іншим суб'єктам без отримання компенсації, втрати через неповернення депозитів та інші аналогічні витрати

Витрати визнаються у бухгалтерському обліку в тому разі, коли їх можна достовірно виміряти та коли відбувається зменшення економічних вигід або потенціалу корисності активів. Такі витрати відносяться до того звітного періоду, у якому був отриманий відповідний дохід, тобто визнаються за принципом відповідності.

Водночас є ситуації, коли певні платежі не підлягають віднесенню до витрат. Зокрема, до них належать:

- платежі за договорами комісії, агентськими угодами та інші аналогічні виплати, що не зменшують економічні вигоди установи;

- авансові перерахування за запаси, роботи чи послуги, які будуть використані в майбутніх періодах;
- операції, що відповідно до НП(С)БОДС призводять до зменшення власного капіталу, але не вважаються витратами.

Таким чином, витрати бюджетних установ становлять систему економічно обґрунтованих платежів, пов'язаних із виконанням їхніх функцій та забезпеченням суспільних потреб. Їх визнання базується на принципах достовірності вимірювання та відповідності доходам звітного періоду, а класифікація охоплює витрати за обмінними та необмінними операціями, що дозволяє забезпечити прозорість, контроль і правильне формування фінансової звітності.

2.2 Методика ведення обліку доходів у бюджетній установі

Методика обліку доходів у бюджетних установах виступає ключовою складовою системи фінансового управління, оскільки саме доходи формують ресурсну основу для виконання державних та муніципальних функцій. Правильна організація їх обліку забезпечує прозорість руху бюджетних коштів, контроль за надходженнями, дотримання фінансової дисципліни та можливість своєчасного прийняття управлінських рішень.

У межах належної організації цього процесу особливої ваги набуває визначення основних завдань бухгалтерського обліку доходів. Саме вони формують методичну основу для правильного документування, систематизації та відображення інформації про надходження бюджетних коштів, забезпечують контроль за їх цільовим використанням та створюють передумови для складання правильної фінансової звітності бюджетної установи (рисунок 2.5).

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку СДС, відображення доходів здійснюється на рахунках класу 7 «Доходи», які належать до пасивних. Рахунки цього класу використовуються для систематизації та узагальнення відомостей про отримані доходи, що формуються в результаті як обмінних, так і необмінних операцій, забезпечуючи їх чіткий облік та систематизацію.

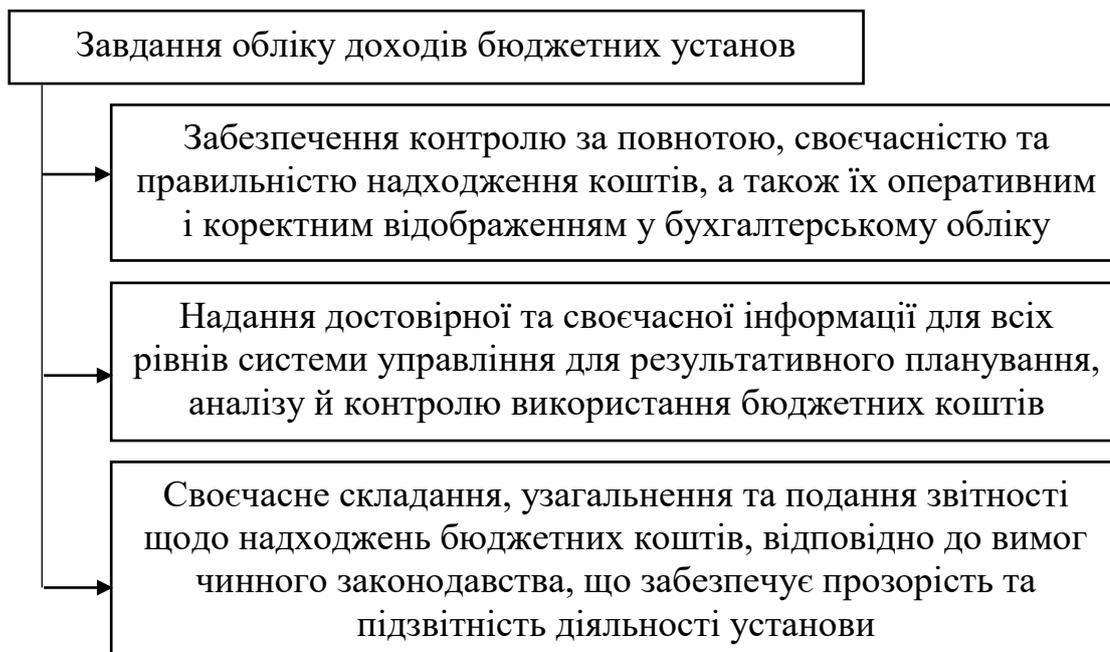

Рисунок 2.5 – Завдання обліку доходів

Характеристика рахунків пов'язана з обліком доходів, що використовується у Грабарівському психоневрологічному будинку-інтернаті, подана в додатку II, де відображено склад і призначення кожного рахунку, застосовуваного для ведення обліку доходів установи.

Облік доходів таким чином, щоб забезпечити чітке розмежування джерел фінансування та правильне відображення економічної сутності операцій. Для цього План рахунків державного сектору передбачає спеціальну групу рахунків класу 7, які дозволяють узагальнювати інформацію як про доходи загального фонду (за касовим методом), так і спеціального фонду (за методом нарахування).

Кожен рахунок має чітке функціональне призначення: від обліку бюджетних асигнувань (70) до доходів від реалізації, продажу майна, фінансових операцій та надходжень необмінного характеру (71–75). Така структура забезпечує можливість повного контролю руху коштів, прозорості їх походження, а також формування достовірного фінансового результату.

У кінці звітного періоду всі рахунки доходів закриваються на субрахунок 5511, що відображає фінансовий результат виконання кошторису, що гарантує узгодженість показників бухгалтерського обліку та бюджетної звітності.

Процедура закриття здійснюється бухгалтерськими проведеннями, які відображають перенесення доходів на визначений результатний рахунок: Дт 7011, 7111, 7211, 7311, 7411, 7511 – Кт 5511.

Основні кореспонденції, пов'язані з 7 класом рахунків наведена в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Типові кореспонденції, пов'язані із 7 класом рахунків

Зміст господарської операції	Дт	Кт
1	2	3
Виключення з доходів за звітний період бюджетних асигнувань у розмірі поточних витрат, що утворюють первісну (балансову) вартість об'єкта необоротних активів	7011 «Бюджетні асигнування»	5411 «Цільове фінансування розпорядників бюджетних коштів»
Нараховано доходи, пов'язані з реалізацією робіт, послуг, виробів і продукції	2111 «Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги»	7111 «Доходи від реалізації продукції (робіт, послуг)»
Оприбуткування виробничих запасів, малоцінних і швидкозношуваних предметів та інших нефінансових активів, що раніше не обліковувалися на балансі, а також активів, отриманих у результаті ліквідації чи демонтажу необоротних активів і призначених для подальшої реалізації	15 «Виробничі запаси», 1812 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	7211 «Дохід від реалізації активів»
Відображення дивідендів і відсотків, які підлягають отриманню СДС відповідно до вимог законодавства	2117 «Інша поточна дебіторська заборгованість»	7311 «Фінансові доходи розпорядників бюджетних коштів»
Підвищення чистої вартості реалізації запасів, які раніше були уцінені, у межах суми попереднього зменшення	15 «Виробничі запаси», 18 «Інші нефінансові активи»	7411 «Інші доходи за обмінними операціями»
Дохід, що виникає в результаті безоплатного отримання основних засобів, за винятком випадків їх внутрішнього переміщення в межах органу управління об'єктами державної чи комунальної власності	2311 «Поточні рахунки в банку», 2313 «Реєстраційні рахунки»	7511 «Доходи за необмінними операціями»

Аналітичний облік отриманих асигнувань здійснюється у картці аналітичного обліку отриманих асигнувань (додаток Р) , яка відкривається на календарний рік. Облік ведеться в розрізі відповідних кодів функціональної та економічної класифікації. Відображення операцій з отримання асигнувань проводиться на основі виписок, наданих органами ДКСУ або банківських установ з реєстраційних та поточних рахунків.

Таким чином, аналітичний облік асигнувань забезпечує систематизоване відображення усіх надходжень і перерахувань коштів протягом року, а також дає можливість своєчасно контролювати зміни, внесені до кошторисних призначень. Однак повнота та достовірність цього обліку безпосередньо залежать від правильного оформлення первинних документів, на підставі яких здійснюються відповідні записи. Саме первинна документація є вихідною ланкою облікового процесу, оскільки підтверджує фактичне здійснення господарських операцій та слугує основою для подальшого бухгалтерського узагальнення.

Первинні документи є основним джерелом інформації для підтвердження, контролю та відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку. До таких документів належать нормативні акти щодо виконання робіт, укладені угоди та договори, рахунки-фактури (додаток С), а також прибуткові касові ордери (додаток Т). У випадках, коли необхідно здійснити закриття рахунків доходів, складається бухгалтерська довідка, яка підтверджує відповідні розрахунки та обґрунтовує проведені записи.

Для узагальнення інформації про рух грошових коштів застосовуються накопичувальні відомості № 381 та № 382 (бюджет), що оформлюються у вигляді меморіального ордера № 2. Цю відомість ведуть протягом місяця для фіксації всіх операцій з надходження та використання бюджетних коштів. Меморіальні ордери заповнюються окремо за кожним рахунком, що забезпечує точність і деталізацію облікових даних.

Узагальнюючи, облік доходів у бюджетній установі є важливим елементом фінансового управління, оскільки забезпечує прозорість, контрольованість та достовірність інформації про надходження коштів. Застосування Плану рахунків державного сектору дозволяє чітко розмежовувати доходи за їх економічною природою: бюджетні асигнування, доходи від реалізації продукції та послуг, інші

обмінні й необмінні надходження. Така структурованість сприяє точному відображенню руху коштів і формуванню об'єктивних даних для складання звітності.

2.3 Методика ведення обліку видатків у бюджетній установі

Ефективне управління бюджетними коштами є ключовою умовою стабільного функціонування установ державного сектору, оскільки саме від раціонального та прозорого використання фінансових ресурсів залежить рівень надання суспільних послуг, виконання державних програм та реалізація соціально важливих функцій. У цьому контексті важливе місце посідає належна організація бухгалтерського обліку видатків, адже саме вона забезпечує повноту, своєчасність і достовірність інформації про витрачання бюджетних коштів.

Методика організації та здійснення обліку видатків у бюджетних установах спирається на норми Бюджетного кодексу України, НП(С)БО в державному секторі та Порядку застосування Плану рахунків. Її специфіка полягає в необхідності суворого дотримання принципу цільового та економного використання коштів, ведення обліку відповідно до бюджетної класифікації та забезпечення контролю за кожним етапом здійснення видатків – від взяття бюджетних зобов'язань до їх фактичного виконання.

Важливим елементом методики є також належне документальне оформлення операцій, що виступає не лише обліковою основою, а й інструментом контролю та підтвердження правильності здійснених витрат. Усе це визначає актуальність дослідження методики обліку видатків та зумовлює необхідність її детального вивчення у діяльності бюджетних установ.

Облік видатків у бюджетній установі виконує низку важливих функцій, спрямованих на забезпечення законного, раціонального й відкритого використання бюджетних коштів. Основні його завдання подані на рисунку 2.6.

Одним із основних елементів організації видатків бюджетної установи є облік бюджетних зобов'язань, оскільки саме він забезпечує законність і фінансову обґрунтованість кожної операції.

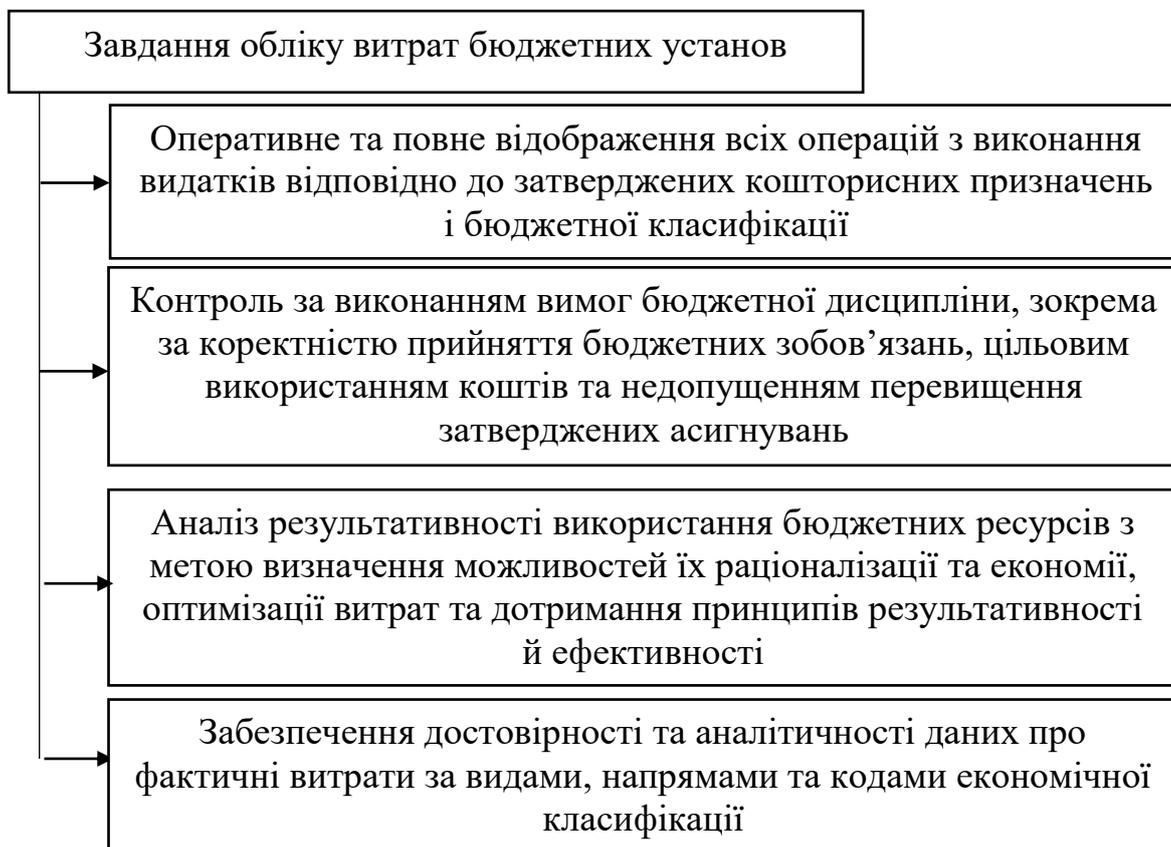

Рисунок 2.6 – Основні завдання обліку витрат бюджетних установ

Будь-які витрати здійснюються лише після того, як установа укладе договір або інший документ, що створює юридичне зобов'язання, та зареєструє його в органах Державної казначейської служби. Реєстрація зобов'язань дає змогу казначейству перевірити їх відповідність затвердженим асигнуванням, наявність кошторисних призначень та дотримання вимог бюджетного законодавства. Лише після цього зобов'язання набуває статусу фінансового та може бути оплачено.

Після фактичного виконання договору – отримання товарів, робіт або послуг – установа здійснює оплату та відображає видатки в бухгалтерському обліку. Для узагальнення інформації використовуються реєстр бюджетних зобов'язань, у якому фіксуються всі укладені договори, та реєстр фінансових зобов'язань, що містить дані про суми, дозволені до оплати. Такий порядок забезпечує прозорість, контроль та недопущення перевищення бюджетних призначень, а також сприяє раціональному й ефективному використанню бюджетних коштів.

Відповідно, система обліку бюджетних зобов'язань забезпечує належний контроль за кожним етапом використання коштів – від укладення договору до

фактичної оплати. Однак для якісного управління видатками цього недостатньо. Після реєстрації та виконання зобов'язань важливо забезпечити детальне відображення всіх операцій у розрізі економічної класифікації, статей кошторису та джерел фінансування. Саме на цьому етапі ключову роль відіграє аналітичний облік видатків, який допомагає систематизувати інформацію, відстежувати динаміку витрат та забезпечувати точність даних, необхідних для управлінських рішень і складання звітності.

Для організації аналітичного обліку касових видатків в установах та централізованих бухгалтеріях застосовуються картки аналітичного обліку касових видатків (додаток У). Централізовані бухгалтерії ведуть як загальну картку, так і індивідуальні картки за кожним КЕКВ для кожної установи, яку вони обслуговують. Застосування такого підходу дає змогу поглибити облік інформації, посилити контроль за дотриманням цільового призначення коштів і забезпечити оперативне складання звітності.

Повнота та достовірність записів до карток аналітичного обліку безпосередньо залежать від правильно оформлених первинних документів, на підставі яких і здійснюється відображення видатків у бухгалтерському обліку. Саме первинні документи є основою для підтвердження господарських операцій, контролю їх законності та точності віднесення витрат до відповідних статей кошторису.

У системі бухгалтерського обліку установ касові видатки фіксуються на основі виписок з рахунків (додаток Ф), відкритих для установ у Державній казначейській службі або банківських установах, разом із відповідними підтвердними документами - зокрема платіжними дорученнями (додаток Х) та іншими розрахунковими формами. Для щомісячного узагальнення даних про касові видатки за відповідними субрахунками відкриваються реєстри синтетичного обліку, серед яких меморіальні ордери № 2 і № 3. Кожен ордер формується окремо для кожного рахунку бюджетної установи.

Фактичні видатки відображаються шляхом систематизації здійснених господарських операцій у встановлених облікових регістрах із дотриманням визначеної кореспонденції субрахунків та КЕКВ. При цьому фактичні витрати відображаються також за джерелами фінансування з використанням

меморіальних ордерів № 4, 5, 6, 7, 8, 12 та 13 (приклад меморіального ордеру наведено в додатку Ц).

Оскільки завдання обліку видатків зосереджені на формуванні достовірної інформації, контролі за законністю операцій та забезпеченні аналітичної бази для управлінських рішень, важливою умовою їх реалізації є належна організація системи бухгалтерських реєстрів. Виконати ці завдання неможливо лише на рівні первинних документів – вони потребують подальшого узагальнення й систематизації.

Саме тому наступним етапом у методиці ведення обліку видатків виступає синтетичний облік, який забезпечує загальне, зведене відображення всіх здійснених витрат за відповідними рахунками. Він дозволяє узагальнити дані, отримані з первинних документів та аналітичних реєстрів, і сформувати цілісне уявлення про виконання кошторису та фінансовий стан установи.

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, витрати установ державного сектору обліковуються на рахунках класу 8 «Витрати», які є активними. Саме ці рахунки використовуються для відображення інформації про витрати, що виникають у результаті обмінних та необмінних операцій [20]. Характеристика рахунків обліку витрат, що використовується у Грабарівському психоневрологічному будинку-інтернаті, подана в додатку Ш .

Витрати загального та спеціального фондів відображаються з початку бюджетного року та поступово нарастають упродовж його перебігу. Після завершення кожного звітного періоду – квартального чи річного – ці рахунки підлягають закриттю з перенесенням їх сум на субрахунок 5511 «Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду». На цьому субрахунку узагальнюються підсумкові результати виконання бюджету, сформовані розпорядниками коштів та державними цільовими фондами.

Процедура закриття рахунків витрат у кінці кварталу та року оформлюється проведенням: Дт 5511 – Кт 80–85.

Всі кореспонденції пов'язані з 8 класом рахунків наведена в таблиці 2.5.

Типова кореспонденція пов'язана з 8 класом рахунків

Зміст господарської операції	Дт	Кт
1	2	3
Нарахування заробітної плати працівникам	8011 «Витрати на оплату праці»	6511 «Розрахунки із заробітної плати»
Здійснено списання запасів та інших виробничих витрат, що були пов'язані з організацією й наданням послуг, виготовленням продукції та виконанням робіт	8113 «Матеріальні витрати»	151 «Виробничі запаси розпорядників бюджетних коштів», 6415 «Розрахунки з іншими кредиторами»
Відображено списання собівартості реалізованих активів	8211 «Собівартість проданих активів»	161 «Виробництво розпорядників бюджетних коштів», 1815 «Активи для розподілу, передачі, продажу»
Здійснено нарахування відсотків за користування короткостроковим кредитом	8311 «Фінансові витрати»	6114 «Короткострокові кредити банків»
Відображено збитки, пов'язані зі зниженням корисності об'єктів основних засобів	8411 «Інші витрати за обмінними операціями»	1411 «Знос основних засобів», 1412 «Знос інших необоротних матеріальних активів», 1414 «Знос інвестиційної нерухомості»
Нарахування бюджетних виплат у вигляді субсидій, допомог, пільг на оплату житлово-комунальних послуг і послуг зв'язку (зокрема абонентної плати за користування стаціонарним телефоном), а також компенсацій громадянам, передбачених законодавством для окремих категорій населення	8511 «Витрати за необмінними операціями»	6414 «Розрахунки за спеціальними видами платежів», 6415 «Розрахунки з іншими кредиторами»

Таким чином, Облік видатків у бюджетних установах є важливим елементом фінансового управління та забезпечує прозорість, контроль і ефективне використання бюджетних ресурсів. Послідовна система синтетичного й аналітичного обліку, а також належне оформлення первинних документів створюють підґрунтя для формування достовірних даних про витрати та

виконання кошторису. Чіткий порядок реєстрації бюджетних зобов'язань, відображення касових і фактичних видатків та своєчасне закриття рахунків класу 8 дає змогу одержувати об'єктивну інформацію про фінансові результати бюджетного періоду. У сукупності це сприяє зміцненню фінансової дисципліни, підвищенню відповідальності розпорядників коштів і забезпечує раціональне управління державними фінансами.

2.4 Відображення доходів і видатків у фінансовій звітності бюджетної установи

Фінансова звітність бюджетної установи слугує важливим інструментом для забезпечення прозорості, підзвітності та ефективного контролю за використанням бюджетних коштів. Вона відображає результати виконання кошторису, рівень надходжень та обсяг здійснених видатків, що дозволяє оцінити ефективність діяльності установи та дотримання вимог бюджетного законодавства. Ключову роль у підготовці фінансової звітності відіграє коректне й своєчасне відображення доходів і видатків, адже саме ці показники формують інформаційну базу для оцінки фінансового стану установи та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

При складанні фінансової звітності застосовуються вимоги національних положень (стандартів), а також відповідні методичні рекомендації, інструктивні матеріали Державної казначейської служби та інші нормативні акти, що визначають порядок обліку та подання інформації. Точність відображення доходів і витрат забезпечує узгодженість планових та фактичних показників, своєчасне закриття рахунків і формування достовірного фінансового результату виконання бюджету.

Таким чином, питання відображення доходів і видатків у звітності є фундаментальним для ефективного функціонування бюджетної установи, формування її фінансової дисципліни та забезпечення належного контролю з боку держави та інших користувачів інформації.

Метою складання фінансової звітності розпорядниками коштів місцевих бюджетів є надання користувачам точної, повної та об'єктивної інформації щодо

фінансового стану відповідної установи, результати її функціонування та рух бюджетних коштів. Особливе значення при цьому має правильне відображення доходів і видатків, оскільки саме ці показники формують уявлення про виконання кошторису, ефективність використання бюджетних ресурсів і дотримання фінансової дисципліни.

Склад і побудова форм фінансової та консолідованої фінансової звітності визначаються Міністерством фінансів України, яке формує та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку. Затвердження цих форм здійснюється за погодженням з органом виконавчої влади, відповідальним за державну статистичну політику, що забезпечує уніфікацію підходів до звітування та узгодженість інформації в межах державного сектору.

Склад основної фінансової звітності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату, визначений Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності», подано на рисунку 2.7.

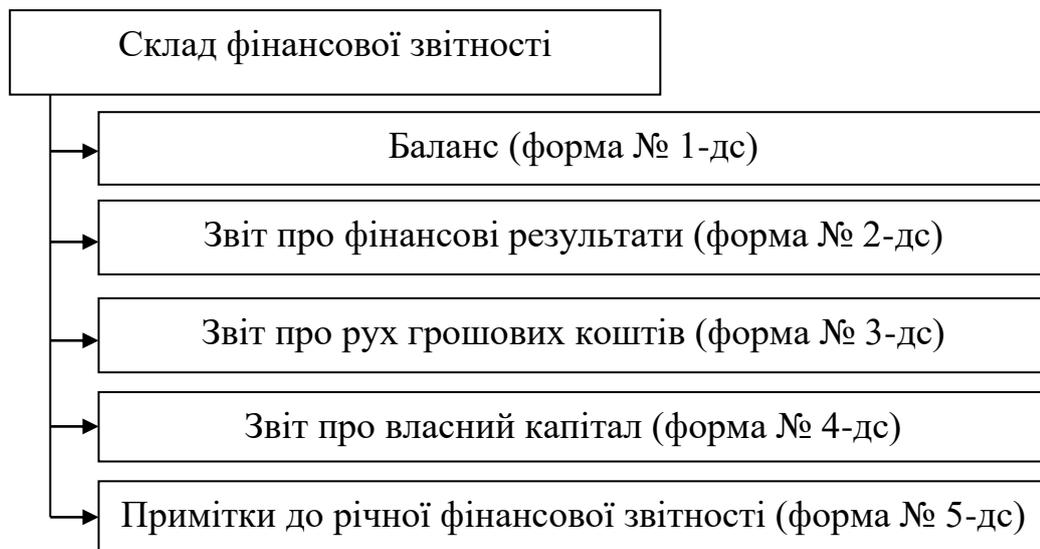

Рисунок 2.7 – Склад фінансової звітності

Окрім цих основних форм звітності є і інші форми квартальної та річної звітності, які заповнює установа, а саме:

- «Звіт про надходження та використання коштів загального фонду» (№ 2д, № 2м);

- «Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами» (№ 4-1д, № 4-1м);
- «Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень бюджетних установ» (№ 4-2д, № 4-2м);
- «Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду» (№ 4-3д, № 4-3м);
- «Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій)» (№ 4-3д.1, № 4-3м.1);
- «Звіт про заборгованість за бюджетними коштами»(№ 7д, № 7м);
- «Звіт про заборгованість за окремими програмами» (№ 7д.1, № 7м.1).

Також до форм квартальної фінансової звітності додається пояснювальна записка.

Фінансова звітність у державному секторі покликана задовольняти широке коло інформаційних потреб користувачів. Вона дозволяє отримати повне уявлення про джерела надходження коштів (доходи) та напрями їх використання (видатки), проаналізувати результати діяльності установи з позиції ефективності, економності та досягнення поставлених цілей.

Такий звітний масив також дає можливість оцінити, наскільки суб'єкт державного сектору дотримується встановленої фінансової дисципліни й чи забезпечує цільове та ефективне використання бюджетних ресурсів, включаючи облік сформованих доходів та здійснених видатків.

Окрему увагу приділено оцінці якості управління, зокрема здатності установи своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, що прямо залежить від достатності доходів та правильності планування й проведення видатків.

Крім того, звітність містить дані про операції з фінансовими інструментами - придбання, продаж і володіння цінними паперами, участь у капіталі підприємств. Важливою складовою є також інформація щодо наявних ресурсів, необхідних для продовження діяльності, а також потенційних ресурсів, що можуть виникнути в майбутньому, разом із характеристикою пов'язаних із ними ризиків та невизначеностей, що можуть вплинути як на формування доходів, так і на обсяг майбутніх видатків.

Баланс (форма № 1-дс) є складовою фінансової звітності, яка характеризує стан фінансових ресурсів суб'єкта державного сектору на визначену дату та відображає співвідношення його активів, зобов'язань і власного капіталу.

Активи визнаються у звітності при умові можливості їх достовірної оцінки та наявності очікуваних майбутніх економічних вигід або корисного потенціалу. Зобов'язання визнаються у бухгалтерському обліку за умови можливості достовірної оцінки їх суми та наявності ймовірності відтоку ресурсів для їх виконання. Зміни у власному капіталі та фінансовому результаті відбуваються одночасно з господарськими операціями, що впливають на активи або зобов'язання установи.

Слід підкреслити, що баланс майже не розкриває інформацію про доходи та видатки, оскільки його призначення - показати фінансовий стан установи на певну дату. Детальна інформація щодо руху доходів і витрат відображається в інших формах звітності, зокрема у Звіті про фінансові результати.

Звіт про фінансові результати - це форма фінансової звітності, у якій бюджетна установа відображає отримані доходи, понесені витрати та фінансовий результат своєї діяльності (профіцит або дефіцит). Він показує, як установа виконувала кошторис упродовж звітного періоду та наскільки ефективно використовувала бюджетні ресурси.

Звіт про фінансові результати складається з чотирьох взаємопов'язаних розділів, у яких відображаються фінансові результати діяльності установи, видатки бюджету в розрізі функціональної класифікації, стан виконання кошторису, а також склад і структура витрат за обмінними операціями.

Розділ 1 «Фінансовий результат діяльності». У цьому розділі подають узагальнену інформацію про доходи від обмінних і необмінних операцій, витрати, сформовані впродовж звітного періоду, та фінансовий результат — профіцит або дефіцит установи.

У статті «Бюджетні асигнування» (рядок 2010) показують кошти, отримані установою для виконання своїх повноважень. У звіті відображають лише суму асигнувань, списаних наприкінці кожного кварталу проведенням: Дт 7011 – Кт 5511.

У статті «Доходи від надання послуг (виконання робіт)» (рядок 2020) відображають доходи, одержані від реалізації продукції, виконання робіт або надання послуг, що обліковуються на субрахунку 7111 і списуються щоквартально проведенням Дт 7111 – Кт 5511. У цю статтю не включають ПДВ, акциз, інші податки, аванси, завдатки та кошти, що належать іншим особам.

У статті «Доходи від продажу активів» (рядок 2030) зазначають показники, що обліковуються на субрахунку 7211 та списані проведенням Дт 7211 – Кт 5511. Як і у попередніх статтях, сюди не включають надходження, які не визнаються доходами від обмінних операцій.

У статті «Фінансові доходи» (рядок 2040) показують надходження у вигляді відсотків, роялті, дивідендів, а також доходи від операцій з кредитування або надання гарантій.

У статті «Інші доходи від обмінних операцій» (рядок 2050) показують усі інші доходи, списані через субрахунок 7411.

Підсумок усіх доходів від обмінних операцій подають у рядку 2080.

Доходи, отримані від необмінних операцій, зокрема безоплатно отриманих активів, показують у рядку 2130, а загальний їх обсяг - у рядку 2170.

Підсумковий показник усього доходу установи формують у рядку 2200.

Відображення витрат у Звіті про фінансові результати

Усі витрати подають за елементами, сформованими у процесі діяльності установи.

У статті «Витрати на виконання бюджетних програм» (рядок 2210) відображають витрати, які установа здійснює для виконання своїх функцій за рахунок асигнувань загального та спеціального фондів.

У статті «Витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт)» (рядок 2220) наводять витрати, які пов'язані з виробництвом продукції або наданням послуг. Тут відображають підсумок сум, списаних з субрахунків 8111–8115.

У статті «Витрати з продажу активів» (рядок 2230) показують собівартість реалізованої продукції та витрати, пов'язані з продажем майна.

У статті «Фінансові витрати» (рядок 2240) відображають витрати, пов'язані з обслуговуванням боргових зобов'язань, списані через субрахунок 8311.

У статті «Інші витрати за обмінними операціями» (рядок 2250) відображають інші витрати, не включені до попередніх статей, зокрема курсові різниці, втрати від зменшення корисності активів, уцінки та інші подібні витрати.

У рядку 2290 «Усього витрат за обмінними операціями» відображають загальну суму витрат установи за звітний період за всіма обмінними операціями. Цей показник є підсумком даних, наведених у рядках 2210–2250 цього розділу.

У рядку 2300 «Трансферти» відображають витрати установи за наданими трансфертами. Тут показують суму витрат, списаних у кінці кожного кварталу за Д-т 5511 та К-т 8511 «Витрати за необмінними операціями».

У рядку 2310 «Інші витрати за необмінними операціями» наводять інші витрати цього виду. Це підсумок сум, списаних щокварталу за тими самими субрахунками (Д-т 5511, К-т 8511) і віднесених, згідно з рекомендаціями, на КЕКВ 2800 «Інші поточні видатки» - зокрема втрати від списання дебіторської заборгованості, навіть якщо вона раніше обліковувалася за іншим кодом.

У рядку 2340 «Усього витрати за необмінними операціями» узагальнюють витрати цього виду за даними рядків 2300 і 2310.

У рядку 2380 «Усього витрат» підсумовують загальні витрати установи: за обмінними операціями (рядок 2290) та необмінними (рядок 2340).

У рядку 2390 «Профіцит/дефіцит за звітний період» показують різницю між доходами (рядок 2200) та витратами (рядок 2380). Значення може бути додатним - профіцит, або від'ємним - дефіцит.

Розділ 2 «Видатки за функціональною класифікацією».

У цьому розділі установа наводить інформацію про суму коштів, освоєних протягом звітного періоду, з деталізацією за кодами функціональної класифікації видатків і кредитування бюджету відповідно до своєї відомчої підпорядкованості.

Розділ 3 «Виконання бюджету (кошторису)».

У рядках 2540–2710 подають дані про виконання кошторису за доходами та за економічною класифікацією видатків окремо за загальним і спеціальним фондами.

У цьому ж розділі визначають різницю між фактичними касовими видатками та плановими показниками. Таким чином формується узагальнена інформація про виконання кошторису за звітний період.

У рядку 2790 розраховують фінансовий результат - профіцит або дефіцит за кожним фондом.

Розділ 4 «Елементи витрат за обмінними операціями».

Тут відображають структуру витрат за основними економічними елементами:

- 2820 - Витрати на оплату праці, що включають заробітну плату та інші виплати працівникам;
- 2830 - Відрахування на соціальні заходи, що включають нарахування на фонд оплати праці;
- 2840 - Матеріальні витрати, що охоплюють придбання матеріалів, інвентарю, медикаментів, продуктів харчування та інших матеріальних ресурсів;
- 2850 - Амортизація: суми амортизації всіх необоротних активів, що використовуються у діяльності;
- 2860 - Інші витрати: інші витрати, не включені до попередніх статей.

У рядку 2890 підбивають загальну суму всіх елементів витрат.

Звіт засвідчують підписами керівник установи та головний бухгалтер (або відповідальна особа бухгалтерської служби).

Відображення доходів і видатків у звітності суб'єктів державного сектору забезпечує формування повної, прозорої та структурованої інформації про фінансові результати діяльності установи. Доходи та видатки відображаються у розрізі обмінних і необмінних операцій, що дає змогу оцінити реальний фінансовий результат - профіцит або дефіцит - та ефективність використання бюджетних ресурсів.

2.5 Формування кошторису бюджетних установ

Формування кошторису є одним із ключових етапів бюджетного процесу, оскільки від нього залежить раціональне планування потреб установи, ефективний розподіл бюджетних ресурсів та можливість забезпечити виконання покладених на неї завдань.

Кошторис бюджетної установи - це основний фінансово-плановий документ, що визначає на відповідний бюджетний період обсяг повноважень щодо отримання доходів та використання бюджетних асигнувань. Він слугує підставою

для взяття бюджетних зобов'язань, проведення платежів і забезпечення виконання установою своїх функцій відповідно до затверджених бюджетних призначень.

Згідно з пунктом 1 Порядку № 228, що регламентує складання, розгляд, затвердження та виконання кошторисів, кошторис формується з двох складових - загального та спеціального фондів [35].

Загальний фонд включає надходження до загального фонду бюджету та їх подальший розподіл за всіма статтями економічної класифікації для забезпечення основної діяльності установи або надання бюджетних кредитів.

Спеціальний фонд включає кошти спеціального фонду бюджету, що надходять на визначені законом цілі, та їх використання за економічною класифікацією. Він також забезпечує фінансування окремих пріоритетних заходів, пов'язаних з виконанням завдань установи або наданням кредитів у межах чинного законодавства.

Обидві складові - загальний і спеціальний фонди - містять дохідну та видаткову частини. Дохідна частина визначає заплановані надходження, які забезпечують покриття потреб установи, тоді як видаткова частина відображає обсяг коштів, розподілених за кодами економічної класифікації, що підлягають використанню протягом бюджетного року.

Розроблення кошторису бюджетної установи має на меті вирішення двох ключових завдань:

- визначення потреби у доходах і видатках, необхідних для діяльності окремих підрозділів та структурних одиниць;
- забезпечення покриття запланованих витрат за рахунок фінансових ресурсів із дозволених законодавством джерел.

Кошторис може бути двох типів:

- індивідуальний - формується безпосередньо кожною бюджетною установою;
- зведений - складається головним розпорядником бюджетних коштів шляхом узагальнення індивідуальних кошторисів підвідомчих установ. Зведений кошторис не підлягає затвердженню та подається до Мінфіну або місцевих фінансових органів.

Для належної та своєчасної організації фінансової діяльності кожна бюджетна установа повинна підготувати індивідуальний кошторис, план асигнувань, штатний розпис та інші необхідні документи, після чого узгодити їх із головним розпорядником (наприклад, для Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату - Департамент соціального захисту населення Полтавської ОВА).

Формування кошторису бюджетної установи ґрунтується на ретельних та обґрунтованих розрахунках, які мають підтверджувати необхідність кожної статті видатків. Обсяг видатків загального фонду не може перевищувати прогнозовані надходження, а самі видатки розподіляються згідно з кодами економічної класифікації.

Норми витрат поділяються на обов'язкові та розрахункові. До обов'язкових належать видатки першочергового характеру - це оплата праці з нарахуваннями та витрати на утримання установи. Розрахункові витрати визначаються на основі нормативів, практичного досвіду та прогнозів з урахуванням особливостей діяльності.

Кожна сума, внесена до проекту кошторису, має бути підтверджена точними розрахунками. Видатки за КЕКВ необхідно деталізувати, визначаючи конкретні товари, роботи чи послуги, їх кількість і вартість одиниці. Такий підхід забезпечує обґрунтованість, прозорість і ефективність бюджетного планування.

Отже, процес складання й затвердження кошторису здійснюється у такій послідовності:

Міністерство фінансів України та місцеві фінансові органи встановлюють і надають головним розпорядникам бюджетних коштів орієнтовні граничні показники видатків і кредитування на плановий рік, які слугують вихідною основою для формування проектів кошторисів. Своєю чергою головні розпорядники здійснюють розподіл установлених лімітів між підпорядкованими їм установами.

Проекти індивідуальних кошторисів перевіряються головними розпорядниками з точки зору їх законності, правильності розрахунків, відповідності потребам установи та дотримання чинних норм, ставок, цін і лімітів. На даному етапі формується проект зведеного кошторису.

На підставі підготовлених зведених кошторисів розпорядники вищого рівня розробляють бюджетні запити та подають їх до Міністерства фінансів України або місцевих фінансових органів для врахування у проєктах відповідних бюджетів.

Впродовж двох тижнів після оприлюднення закону про Державний бюджет чи відповідного рішення місцевої ради головним розпорядникам надсилають лімітні довідки з визначеними обсягами бюджетних асигнувань. Отримані показники вони передають підпорядкованим установам. На їх основі бюджетні установи коригують свої проєкти кошторисів, готують уточнені версії кошторисів та планів і подають їх розпоряднику вищого рівня для формування зведеного кошторису.

Лімітна довідка містить:

- затверджені на поточний рік обсяги бюджетних призначень;
- розподіл цих призначень за місяцями;
- додаткові показники, обраховані відповідно до чинних нормативів.

У двотижневий строк після отримання лімітних довідок головні розпорядники подають до Мінфіну або місцевих фінансових органів уточнені проєкти зведених кошторисів, а також зведені плани асигнувань, надання кредитів і плани спеціального фонду.

Разом із кошторисом доходів і видатків затверджують ще кілька обов'язкових фінансових документів.

План асигнувань загального фонду бюджету - це помісячний розподіл асигнувань загального фонду, визначених у кошторисі. Він формується за скороченою економічною класифікацією видатків і встановлює межі для взяття бюджетних зобов'язань і проведення платежів протягом року.

План надання кредитів із загального фонду - документ, у якому відображають помісячний графік надання бюджетних кредитів відповідно до класифікації кредитування. Він також визначає порядок та обсяги взяття зобов'язань і проведення відповідних виплат.

План спеціального фонду бюджету (крім власних надходжень установ і пов'язаних із ними видатків) - це помісячний розподіл асигнувань спеціального фонду, сформований за скороченою економічною класифікацією видатків або класифікацією кредитування. У ньому також деталізують доходи спеціального

фонду, джерела фінансування та повернення кредитів у розрізі відповідних кодів бюджетної класифікації.

План використання бюджетних коштів - документ, який деталізує бюджетні асигнування за повною економічною класифікацією видатків і класифікацією кредитування бюджету.

На підставі всіх цих планів Міністерство фінансів України та місцеві фіноргани формують бюджетний розпис відповідного бюджету.

Отже, формування кошторису бюджетної установи є ключовим етапом у забезпеченні ефективного та прозорого використання бюджетних коштів. Кошторис визначає обсяги доходів і видатків, необхідних для виконання установою своїх функцій, та забезпечує фінансову дисципліну в межах затверджених бюджетних призначень. Процес його складання ґрунтується на принципах обґрунтованості, реалістичності та дотримання чинних нормативів, що передбачає детальні розрахунки усіх статей видатків та їх відповідність економічній класифікації.

Кошторис формується у тісній взаємодії між розпорядниками коштів різних рівнів і Міністерством фінансів чи місцевими фінансовими органами, що забезпечує узгодженість планових показників із загальними ресурсними можливостями бюджету. Важливою складовою є і затвердження супровідних фінансових документів - плану асигнувань, планів спеціального фонду, кредитування та використання коштів, які регламентують взяття бюджетних зобов'язань упродовж року.

Таким чином, правильно сформований кошторис є основою стабільного фінансування установи, раціонального розподілу ресурсів та досягнення визначених цілей у межах бюджетного періоду.

РОЗДІЛ 3 КОНТРОЛЬ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

3.1 Сутність, мета та завдання контролю у сфері виконання кошторису бюджетної установи

Контроль у бюджетних установах є складовою системи управління фінансовими ресурсами та полягає у постійному спостереженні, перевірці й оцінці процесів формування та використання бюджетних коштів. Його економічна сутність полягає у забезпеченні законності, цільового та ефективного використання фінансових ресурсів відповідно до затвердженого кошторису, бюджетних призначень і чинного законодавства.

Контроль за використанням та виконанням кошторису бюджетної установи здійснюється на основі норм Бюджетного кодексу України, законів України, підзаконних нормативно-правових актів, а також інструкцій і методичних рекомендацій Міністерства фінансів України та Державної казначейської служби.

Контроль за виконанням кошторису бюджетної установи має на меті дотримання затверджених обсягів доходів і видатків, своєчасності та цільового використання бюджетних асигнувань. Саме в процесі виконання кошторису відбувається практична реалізація фінансових планів установи, тому контроль на цьому етапі дозволяє виявити відхилення від затверджених показників, запобігти порушенням бюджетного законодавства та забезпечити раціональне управління бюджетними коштами.

Фінансовий контроль можна класифікувати за різними ознаками та типами, що дозволяє здійснювати системний та всебічний підхід до контролю за використанням бюджетних коштів (рисунки 3.1).

Основною метою контролю є забезпечення дотримання бюджетної дисципліни під час виконання кошторису, недопущення нецільового, неефективного чи незаконного використання бюджетних коштів та своєчасне виявлення та усунення порушень у фінансово-господарській діяльності установи.

На сьогодні зберігаються певні проблеми, пов'язані з упровадженням сучасних методів затвердження та порядку виконання кошторисів бюджетних установ. Це зумовлено динамічними змінами ринкового середовища та

обмеженістю фінансових ресурсів, що потребує впровадження нових, більш адаптивних механізмів фінансового забезпечення їх функціонування.

Рисунок 3.1 – Класифікація фінансового контролю

Формування доходів бюджетних установ є багаторівневим і складним процесом, тому важливим є здійснення системного контролю за дохідною частиною кошторису. Його необхідно забезпечувати як безпосередньо в установі, так і на рівні органів вищого управління з метою підвищення ефективності та ощадливого використання бюджетних коштів.

Організація контролю за дотриманням та виконанням кошторису бюджетної установи має базуватися на чіткому визначенні організаційних засад і розмежуванні повноважень. Це дозволяє однозначно визначити відповідальних осіб і підрозділи, на які покладається здійснення внутрішнього контролю, а також забезпечує узгодженість контрольних процедур.

Досвід країн із високим рівнем економічної стабільності свідчить про істотні відмінності в організації державного фінансового контролю порівняно з вітчизняною практикою. Зокрема, характерними є застосування єдиних

міжнародних стандартів у сфері державного фінансового контролю, покладення відповідальності за економічні правопорушення насамперед на керівників установ, а не окремих виконавців, а також функціонування спеціалізованих органів, що здійснюють комплексний контроль за діяльністю державного апарату.

Внутрішній контроль у бюджетній установі являє собою систему заходів, що реалізуються уповноваженими суб'єктами з метою досягнення поставлених завдань і забезпечення реалізації визначених цілей. Його ефективна організація можлива лише за умови чіткого визначення функцій і ролі внутрішнього контролю як самостійної управлінської функції, спрямованої на постійне спостереження та перевірку процесу діяльності установи й фактичного стану об'єкта управління.

Розрахунки доходів і видатків є базою для складання та подальшого виконання кошторису, оскільки фінансування бюджетних установ здійснюється виключно в межах затверджених кошторисних призначень. Регулювання облікових процесів у бюджетних установах здійснюється значною кількістю нормативно-правових актів, серед яких ключове місце посідає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Бухгалтерський облік водночас виступає одним із елементів системи внутрішнього контролю, оскільки забезпечує відстеження руху бюджетних і позабюджетних коштів та сприяє їх раціональному використанню. Саме тому він виконує важливу контрольну функцію щодо повноти й правильності виконання кошторису, хоча на практиці ефективність таких контрольних дій не завжди є достатньою.

Ключовими цілями контролю за виконанням кошторисів бюджетних установ є неупереджена оцінка фактичного стану їх виконання та забезпечення збереження і раціонального використання основних фондів і матеріальних ресурсів, виявленні порушень фінансової й бюджетної дисципліни у господарсько-фінансовій діяльності установ, недотримання вимог чинного законодавства та нормативно-правових актів щодо ефективного, ощадливого використання бюджетних коштів, ведення облікових процедур, підготовки фінансової звітності та забезпечення внутрішнього контролю, а також у розробленні заходів з усунення виявлених порушень і недоліків, відшкодування завданих збитків і запобігання подібним порушенням у подальшій діяльності.

Інформаційною базою контролю виконання кошторису виступають установчі та внутрішні нормативні документи бюджетних установ, затверджені кошториси і розрахунки за КЕКВ, накази про облікову політику, первинні документи та реєстри бухгалтерського обліку, фінансова і бюджетна звітність, а також матеріали попередніх ревізій і перевірок, проведених органами державного та внутрішнього фінансового контролю.

Методика контролю за виконанням кошторису Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату реалізується поетапно. На першому етапі перевіряється правомірність затвердження кошторису, відповідність обсягів асигнувань даним лімітної довідки, обґрунтованість доходів спеціального фонду та видатків за кодами економічної класифікації, а також наявність і правильність затвердження плану асигнувань і штатного розпису. Другий етап передбачає контроль дотримання законодавчих вимог під час виконання кошторису, зокрема здійснення видатків виключно в межах затверджених асигнувань та відповідність їх даним казначейського обліку. На третьому етапі перевіряється правомірність і обґрунтованість внесення змін до кошторису та плану асигнувань, їх узгодженість із річним розписом бюджету та відповідність обсягів видатків спеціального фонду уточненим доходам і залишкам коштів. Завершальним етапом є перевірка достовірності звітності про виконання кошторису, дотримання строків її подання та відповідності показників даним бухгалтерського обліку.

Система фінансового контролю в країнах ЄС базується на трьох взаємопов'язаних елементах: встановленні стандартів, їх практичному виконанні та контролі за дотриманням. Стандарти охоплюють облік і звітність, процедури виконання операцій та внутрішній контроль, а об'єктом перевірки виступає відповідність господарських операцій цим вимогам. В Україні загальна логіка контролю є подібною, однак відрізняється організацією та розподілом повноважень між виконавцями. Водночас наявні форми контролю, зокрема ревізії та перевірки, не повною мірою враховують питання впровадження та оцінки внутрішнього контролю в установах, а також рівень відповідальності керівників за його організацію, що часто призводить до фінансових порушень.

За таких обставин особливої ваги та значущості набуває аудит ефективності, який полягає у комплексній оцінці результативності використання бюджетних

коштів, визначенні причин недосягнення запланованих цілей і розробці пропозицій щодо підвищення ефективності державних витрат. На відміну від традиційного фіскального контролю, аудит ефективності не обмежується лише виявленням порушень, а має ширший аналітичний характер і спрямований на вдосконалення управління державними ресурсами та реалізації бюджетних програм.

Ця особливість, з одного боку, свідчить про переваги аудиту ефективності порівняно з традиційним державним контролем, оскільки він дає змогу залучати керівників і працівників об'єктів перевірки до виявлення проблемних аспектів реалізації державних програм.

Водночас в сучасних економічних умовах України повна заміна ревізій аудитом ефективності поки що є неможливою через високий рівень фінансових правопорушень, недостатню нормативно-правову базу для впровадження такого аудиту, відсутність чітких критеріїв оцінки результативності бюджетних програм, а також обмежений рівень професійної підготовки частини контролюючих працівників. Тому запровадження аудиту ефективності потребує врахування низки умов, зокрема доцільності його проведення за програмами з затвердженими паспортами та координації перевірок галузевими органами у разі реалізації програм у кількох регіонах, що забезпечує єдність підходів, узагальнення результатів і формування обґрунтованих пропозицій.

В процесі проведення аудиту ефективності доцільно зосереджувати увагу на операціях, що мають ознаки неекономного або нераціонального використання бюджетних коштів. Першочергово це стосується спрямування коштів на цілі, не відповідаючим затвердженим бюджетним призначенням, а також придбання товарів, робіт чи послуг за цінами, що перевищують середньоринкові показники в регіоні на момент здійснення операцій.

Окремої уваги потребують випадки закупівлі матеріальних цінностей, непридатних для використання за призначенням через надлишок, зношеність, прострочені строки або відсутність сертифікатів і технічної документації. Також необхідно детально аналізувати операції з попередньої оплати, що призвели до простроченої дебіторської заборгованості, фінансування непершочергових видатків за наявності боргів за захищеними статтями бюджету, капітальні

вкладення в нереалізовані проекти, витрати на утримання невикористовуваних основних фондів і диспропорційне фінансування взаємопов'язаних видатків.

Отже, контроль за виконанням кошторису є важливою складовою управління бюджетними ресурсами, що забезпечує їх законне, цільове та ефективне використання й дає змогу своєчасно виявляти порушення та недоліки.

Поєднання внутрішнього і зовнішнього контролю, належна організація бухгалтерського обліку та застосування сучасних підходів, зокрема аудиту ефективності, підвищують прозорість діяльності бюджетних установ, зменшують фінансові ризики та сприяють досягненню запланованих соціально-економічних результатів.

3.2. Організація внутрішнього та зовнішнього контролю за формуванням і використанням доходів і видатків бюджетних установ

Організація контролю за формуванням і використанням доходів і видатків бюджетних установ є невід'ємною складовою системи управління бюджетними коштами та спрямована на забезпечення законності, цільового характеру й ефективності фінансово-господарської діяльності. Такий контроль здійснюється на двох рівнях – внутрішньому та зовнішньому, які взаємодоповнюють один одного.

Для Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату як бюджетної установи, в умовах підвищених вимог до результативного й цільового використання бюджетних ресурсів, питання налагодження внутрішнього контролю є особливо важливим. Чинне законодавство покладає на керівників розпорядників бюджетних коштів обов'язок створити та забезпечити дієве функціонування системи внутрішнього контролю й внутрішнього аудиту як в установі загалом, так і в її структурних підрозділах.

Організація внутрішнього контролю є зоною відповідальності керівника установи. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 1062 від 12 грудня 2018 року, внутрішній контроль визначається як цілісна система політик, процедур і заходів, що впроваджуються керівником з метою забезпечення узгодженої, стабільної та ефективної діяльності всіх управлінських складових.

Така система спрямована на досягнення визначеної мети (місії) установи, реалізацію стратегічних та поточних цілей, виконання завдань, планів і дотримання встановлених вимог щодо її діяльності.

Система внутрішнього контролю в бюджетних установах формується на основі п'яти взаємопов'язаних елементів, сукупність яких забезпечує її цілісність, послідовність та ефективність функціонування (рисунок 3.2).

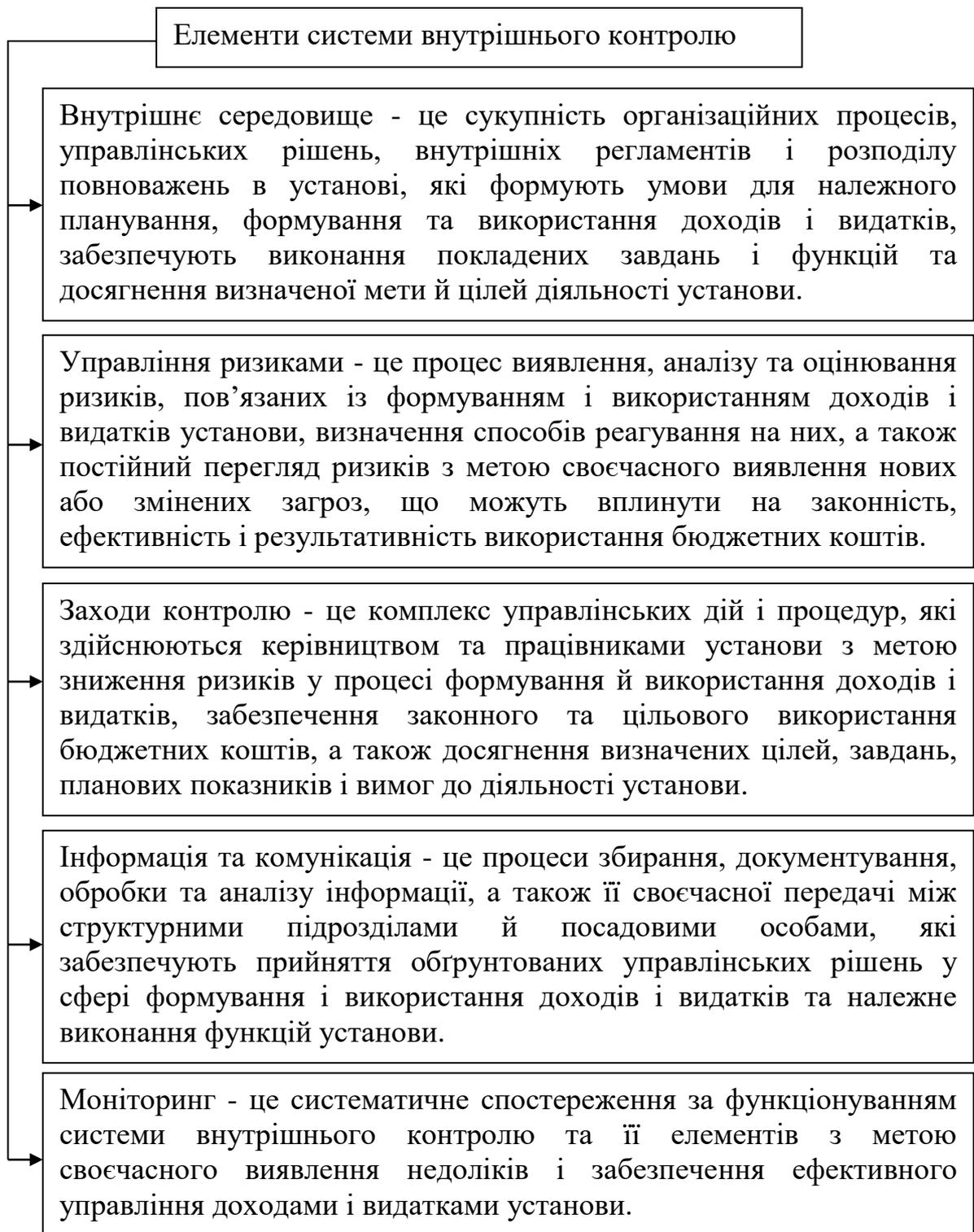

Рисунок 3.2 – Елементи системи внутрішнього контролю

Внутрішній контроль доходів і видатків бюджетної установи, який здійснює головний бухгалтер, охоплює всі процеси планування, формування та використання бюджетних коштів загального і спеціального фондів. Контроль на цьому рівні спрямований на забезпечення законності, обґрунтованості та ефективності фінансової діяльності установи.

У процесі формування доходів і видатків перевіряється правильність планування коштів та розрахунків за кодами бюджетної класифікації, обґрунтованість бюджетного запиту, а також коректність формування планових показників кошторису. Особлива акцент робиться на правильності розрахунку вартості платних послуг та відповідності калькуляцій чинним нормативам.

Під час надходження доходів здійснюється контроль за повнотою та своєчасністю зарахування коштів загального і спеціального фондів, зокрема плати за послуги, що надаються бюджетною установою. Також перевіряється дотримання встановленого порядку надання платних послуг і правильність їх облікового відображення.

У процесі використання бюджетних коштів здійснюється контроль за дотриманням норм Бюджетного кодексу України щодо взяття та обліку бюджетних зобов'язань, недопущення перевищення касових і фактичних видатків над кошторисними призначеннями, а також цільове спрямування коштів відповідно до затверджених бюджетних програм.

Окрему увагу приділяють правильності ведення бухгалтерського обліку коштів на реєстраційних рахунках, відкритих в органах Державної казначейської служби України, та обліку доходів і видатків у розрізі КПКВ і фондів бюджету. Завершальним елементом внутрішнього контролю є узагальнення результатів виконання кошторису, аналіз виявлених відхилень і напрацювання рекомендацій щодо вдосконалення процесів формування та використання доходів і видатків бюджетної установи.

Поряд із внутрішнім контролем суттєве значення у забезпеченні законності та результативності формування й використання доходів і видатків бюджетних установ має зовнішній контроль. У разі коли внутрішній контроль реалізується на рівні самої установи та спрямований на попередження порушень у процесі повсякденної діяльності, то зовнішній контроль забезпечує незалежну оцінку

дотримання бюджетного законодавства та фінансової дисципліни з боку уповноважених органів державної влади. Його здійснення дозволяє перевірити обґрунтованість управлінських рішень, ефективність функціонування системи внутрішнього контролю та відповідність фінансово-господарської діяльності бюджетної установи встановленим нормам і вимогам.

Функції зовнішнього контролю та аудиту фінансово-господарської діяльності бюджетних установ покладені на спеціально визначені органи державної влади і реалізуються згідно з нормами чинного законодавства. Так, Рахункова палата здійснює нагляд за використанням коштів Державного бюджету України, а Державна аудиторська служба України реалізує контрольні й аудиторські функції в межах наданих їй повноважень. Основним призначенням такого контролю є гарантування законності, цільового та результативного використання бюджетних ресурсів, а також забезпечення дотримання фінансово-бюджетної дисципліни на всіх етапах бюджетного процесу.

Аудит належить до найбільш поширених інструментів фінансового контролю та забезпечує можливість комплексної оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання, зокрема правильності формування доходів і здійснення видатків, а також виявлення недоліків у веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності. Водночас ревізія має переважно фіскальне спрямування та орієнтована на виявлення порушень бюджетного законодавства, нецільового використання коштів, зловживань і шахрайських дій у процесі формування та використання фінансових ресурсів.

Практика проведення ревізій свідчить, що однією з основних проблем залишається недостатня якість фінансової та бюджетної звітності, зокрема щодо відображення доходів і видатків, що ускладнює процес контрольних заходів і підвищує ризик допущення помилок під час перевірок. Аналіз окремих практичних випадків діяльності установ підтверджує наявність численних порушень у сфері фінансового контролю, зокрема при плануванні, обліку та використанні бюджетних коштів, що обумовлює необхідність удосконалення методів перевірок і підвищення професійного рівня ревізорів.

У частині формування доходів і видатків зовнішній контроль передбачає перевірку правомірності затвердження кошторису бюджетної установи,

відповідності планових показників бюджетним призначенням і лімітним довідкам, обґрунтованості бюджетних запитів та правильності застосування кодів бюджетної класифікації.

Під час надходження доходів перевіряється повнота та своєчасність їх зарахування до відповідних фондів бюджету, законність отримання власних надходжень, а також дотримання встановленого порядку надання платних послуг. Контролюється правильність обліку доходів і відповідність фактичних надходжень затвердженим показникам кошторису.

У ході використання бюджетних ресурсів зовнішній контроль спрямований на виявлення фактів нецільового або неефективного витрачання коштів, перевищення кошторисних призначень, порушення порядку взяття бюджетних зобов'язань та проведення видатків. Перевіряється дотримання фінансової дисципліни, законність укладення договорів і здійснення платежів, а також відповідність фактичних видатків затвердженим бюджетним програмам.

Завершальним етапом зовнішнього контролю є перевірка достовірності показників фінансової та бюджетної звітності, їх узгодженості з даними бухгалтерського обліку та казначейського обслуговування. За підсумками проведених контрольних заходів оформлюються акти, готуються висновки та рекомендації, спрямовані на усунення виявлених порушень, відшкодування заподіяних збитків і підвищення ефективності формування та використання доходів і видатків бюджетної установи.

Таким чином, внутрішній і зовнішній контроль є взаємодоповнюючими елементами системи фінансового контролю, що забезпечують законність, обґрунтованість та ефективність формування і використання доходів і видатків бюджетних установ. Внутрішній контроль спрямований на попередження порушень і підвищення бюджетної дисципліни в процесі поточної діяльності установи, тоді як зовнішній контроль забезпечує незалежну оцінку результатів використання бюджетних коштів і стану внутрішнього контролю. Їх поєднання сприяє прозорості бюджетного процесу та ефективному управлінню державними фінансами.

3.3. Шляхи вдосконалення системи контролю за доходами та видатками бюджетної установи

В умовах реформування державного сектору та посилення вимог до прозорості й результативності управління бюджетними ресурсами особливої значущості набуває вдосконалення системи контролю за процесами формування та використання доходів і видатків бюджетних установ. Ефективний контроль у цій сфері має забезпечувати своєчасне виявлення порушень бюджетного законодавства, мінімізацію фінансових ризиків, підвищення відповідальності розпорядників коштів і достовірність облікової та звітної інформації. Саме тому напрями вдосконалення системи контролю за доходами і видатками доцільно розглядати у взаємозв'язку з процесами модернізації бухгалтерського обліку, фінансової звітності та інформаційного забезпечення в державному секторі.

З метою подолання відмінностей між національною та міжнародною практикою обліку в бюджетній сфері в Україні було схвалено Стратегію модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі. Її реалізація спрямована на комплексне оновлення організації обліку, фінансової звітності та інформаційного забезпечення.

У межах удосконалення бухгалтерського обліку передбачається чіткий розподіл функцій і відповідальності між учасниками облікового процесу щодо відображення активів, зобов'язань, доходів і видатків, а також розробка й упровадження уніфікованих національних стандартів бухгалтерського обліку та єдиного плану рахунків державного сектору, узгодженого з бюджетною класифікацією.

Оновлення системи фінансової звітності спрямоване на перегляд методологічних засад формування звітних показників, запровадження сучасних форм фінансової звітності та вдосконалення процедур їх складання і консолідації з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

З метою підвищення ефективності методики формування та виконання кошторису видатків бюджетної установи доцільно впровадити комплекс практичних заходів.

По-перше, важливим є підвищення оперативності та аналітичності кошторисного процесу. Для цього необхідно впорядкувати, уніфікувати та стандартизувати документообіг з урахуванням можливостей сучасного програмного забезпечення. Перехід від переважно ручної обробки й систематизації первинних документів до використання спеціалізованих бухгалтерських і фінансових програм дозволить забезпечити своєчасне отримання достовірної інформації, підвищити точність розрахунків та суттєво зменшити навантаження на працівників бухгалтерської служби.

По-друге, доцільним є більш раціональне використання тимчасово вільних бюджетних коштів та їх залишків у розпорядників бюджетних коштів. Це сприятиме забезпеченню фінансування першочергових видатків, підвищенню стабільності виконання кошторису та недопущенню касових розривів у процесі виконання бюджету.

Удосконалення системи контролю за формуванням і використанням доходів та видатків бюджетних установ є важливою передумовою забезпечення фінансово-бюджетної дисципліни та законності використання бюджетних коштів. Ефективний контроль дозволяє своєчасно виявляти відхилення від затверджених кошторисних призначень, попереджати нецільове та нераціональне використання ресурсів, а також підвищує прозорість фінансово-господарської діяльності установи.

Нормативно-правову основу здійснення контролю за доходами і видатками бюджетних установ, зокрема, визначає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який встановлює вимоги до достовірності облікових даних і фінансової звітності. Положення цього Закону доповнюються бюджетним законодавством та підзаконними нормативними актами, що регламентують порядок контролю за надходженням доходів, взяттям бюджетних зобов'язань і здійсненням видатків, а також постійно уточнюються відповідно до змін у бюджетній сфері.

Результативність контролю за доходами і видатками значною мірою залежить від якості первинних документів, які підтверджують здійснення господарських операцій. Належно організований первинний контроль забезпечує своєчасне виявлення порушень у нарахуванні доходів, здійсненні видатків,

відображенні операцій у бухгалтерському обліку та формуванні фінансової звітності, що є необхідною умовою для ефективного управління бюджетними ресурсами.

Посилення контролю за доходами і видатками бюджетних установ обумовлене потребою керівництва та органів контролю мати повну і достовірну інформацію про рух бюджетних коштів, дотримання цільового призначення видатків та повноту надходження доходів. Це дозволяє здійснювати оцінку ефективності використання фінансових ресурсів та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення.

На момент написання дипломної роботи у Грабарівському психоневрологічному будинку-інтернаті проводився аудит фінансово-господарської діяльності, спрямований на перевірку правильності формування доходів, законності, цільового та ефективного використання видатків, а також оцінку стану внутрішнього контролю в цій сфері.

У ході підготовки до проведення контрольних заходів установу було попередньо поінформовано про виявлені недоліки, зокрема окремі помилки в нарахуванні заробітної плати працівникам, неправильне відображення в бухгалтерському обліку доходів від діяльності підсобного господарства, неточності у застосуванні кодів економічної класифікації видатків, недостатню деталізацію розрахунків до кошторисних призначень спеціального фонду та несвоєчасне відображення окремих господарських операцій у регістрах бухгалтерського обліку. Надані зауваження мають рекомендаційний характер і спрямовані на підвищення рівня фінансової дисципліни та прозорості формування і використання доходів і видатків установи.

З метою підвищення ефективності формування та використання доходів і видатків бюджетної установи, посилення фінансової дисципліни та мінімізації ризиків порушень доцільно реалізувати такі заходи.

Першочерговим напрямом удосконалення системи контролю за доходами та видатками бюджетної установи є розроблення та затвердження чітких функціональних обов'язків головного бухгалтера та інших посадових осіб, задіяних у процесі формування, обліку та використання бюджетних коштів. Посадові інструкції мають деталізувати відповідальність за планування доходів і

видатків, ведення бухгалтерського обліку, контроль за дотриманням кошторисних призначень, правильністю застосування кодів бюджетної та економічної класифікації, а також за своєчасністю та достовірністю фінансової звітності. зменшенню ризику помилок при формуванні доходів і здійсненні видатків.

Крім того, необхідно закріпити функції інших відповідальних осіб (економіста, кадрової служби, матеріально відповідальних осіб) з метою уникнення дублювання або, навпаки, втрати контрольних повноважень. Таке розмежування забезпечить прозорість фінансових процесів, підвищить рівень персональної відповідальності та сприятиме зниженню ризиків виникнення помилок і порушень у сфері формування та використання доходів і видатків бюджетної установи.

По-друге, з метою недопущення помилок у нарахуванні заробітної плати бухгалтеру з обліку заробітної плати Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату доцільно посилити контроль за відповідністю штатного розпису фактичній чисельності персоналу, правильністю ведення табелів обліку робочого часу, застосуванням доплат і надбавок за роботу в нічний час, шкідливі умови праці та понаднормові роботи, а також відповідністю нарахувань затвердженому кошторису та вимогам чинного законодавства.

По-третє, важливим напрямом удосконалення системи контролю є забезпечення належного обліку доходів спеціального фонду Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату, зокрема доходів від діяльності підсобного господарства та надання платних послуг. З цією метою доцільно забезпечити повноту й своєчасність відображення таких доходів у бухгалтерському обліку, їх обов'язкове зарахування на відповідні рахунки, правильне застосування кодів бюджетної класифікації, а також документальне підтвердження кожної господарської операції первинними документами, що відповідають вимогам чинного законодавства.

Наступним напрямом удосконалення системи контролю є забезпечення більш обґрунтованого планування видатків за кодами економічної класифікації шляхом підвищення якості та деталізації розрахунків до кошторисних призначень, насамперед за спеціальним фондом, а також посилення контролю за

дотриманням цільового використання бюджетних коштів і недопущенням їх спрямування на не передбачені кошторисом цілі.

Наступним кроком удосконалення системи контролю є посилення внутрішнього контролю за своєчасним і повним відображенням господарських операцій у регістрах бухгалтерського обліку Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату, зокрема операцій з нарахування заробітної плати, надходження доходів спеціального фонду та здійснення поточних і капітальних видатків, а також забезпечення узгодженості показників бухгалтерського обліку з даними фінансової та бюджетної звітності.

Також доцільним є впровадження систематичного моніторингу ризиків у сфері формування доходів і здійснення видатків установи, зокрема ризиків помилок у нарахуванні заробітної плати, недоотримання доходів від підсобного господарства чи платних послуг, а також ризиків нецільового або неефективного використання бюджетних коштів, із регулярним переглядом та оновленням заходів реагування.

Важливим напрямом є підвищення професійного рівня працівників бухгалтерської та фінансової служб Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату шляхом проходження тематичних навчань і курсів підвищення кваліфікації з питань бюджетного законодавства, бухгалтерського обліку в державному секторі та організації внутрішнього контролю, що сприятиме зменшенню кількості помилок і підвищенню якості управління доходами та видатками установи.

Таким чином, впровадження запропонованих заходів з удосконалення системи внутрішнього та зовнішнього контролю забезпечить підвищення прозорості, ефективності й законності управління фінансовими ресурсами бюджетної установи. Це сприятиме своєчасному виявленню та усуненню недоліків у формуванні доходів і здійсненні видатків, зміцненню фінансової дисципліни, а також зменшенню ризиків фінансових порушень і неефективного використання бюджетних коштів у діяльності установи.

РОЗДІЛ 4 АНАЛІЗ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

4.1 Мета, завдання та інформаційно-нормативне забезпечення аналізу доходів і видатків у бюджетних установах

Діяльність бюджетних установ підлягає аналізу як важливому інструменту визначення результативності їх роботи та раціональності використання фінансових ресурсів. Аналіз передбачає дослідження змін у діяльності установи, виявлення причинно-наслідкових зв'язків та оцінку виконання кошторису і фінансового стану. З урахуванням специфіки бюджетної сфери та особливостей фінансування такий аналіз здійснюється за спеціальною методикою, що ґрунтується на загальних підходах до аналізу фінансово-господарської діяльності. Для оцінки фінансового стану бюджетних установ застосовуються структурно-динамічний, параметричний і факторний аналіз. У межах даного дослідження основна увага зосереджується на аналізі доходів і видатків установи як ключовій складовій оцінки її фінансової діяльності, що передбачає вивчення їх динаміки та визначення факторів, які впливають на їх формування та використання (рисунок 4.1.).

Рисунок 4.1 – Модель аналізу доходів і видатків у бюджетній установі

Відповідно до поданої схеми, модель аналізу доходів і видатків бюджетних установ ґрунтується на кількох ключових складових. Насамперед визначається об'єкт аналізу, яким виступає процес управління формуванням і використанням доходів та видатків бюджетної установи, зокрема у частині нарахування та використання бюджетних асигнувань. Важливе місце займає інформаційне забезпечення аналізу, що охоплює кошториси, первинні облікові документи з доходів і видатків, реєстри аналітичного і синтетичного обліку, фінансову звітність, а також чинні нормативно-правові акти. Методичний інструментарій аналізу передбачає застосування прийомів дослідження абсолютних показників і проведення узагальненого аналізу результатів фінансової діяльності установи.

Для проведення аналізу діяльності бюджетної установи використовується широкий спектр інформаційних джерел, при цьому саме склад, повнота та достовірність залучених даних значною мірою визначають якість і результативність аналітичних висновків. У процесі аналізу застосовуються не лише економічні показники, а й організаційна, технічна, технологічна та інша допоміжна інформація, необхідність якої залежить від обраного періоду дослідження, поставленої мети та конкретних завдань аналізу.

Розглядаючи аналіз виконання кошторисних призначень, доцільно враховувати особливості фінансування бюджетних установ, яке здійснюється за рахунок коштів загального та спеціального фондів державного бюджету. Формування і використання коштів цих фондів підлягає жорсткому плануванню та здійснюється виключно в межах затвердженого кошторису відповідно до вимог Бюджетного кодексу України та Закону України «Про Державний бюджет України».

Суттєва роль аналізу процесів формування та використання коштів загального і спеціального фондів полягає в тому, що він дає змогу здійснювати контроль за законністю й обґрунтованістю формування фінансових ресурсів бюджетної установи, а також виявляти внутрішні резерви для зміцнення її матеріально-технічної бази та залучення додаткових фінансових можливостей. Аналіз виконання кошторису загального фонду здійснюється шляхом дослідження касових і фактичних видатків у розрізі функціональної та економічної класифікації, проведення параметричної оцінки виконання

кошторисних призначень, а також формування прогнозних показників подальшого виконання кошторису.

У процесі аналізу виконання кошторису за загальним фондом одним із ключових аналітичних прийомів є порівняння, яке передбачає зіставлення фактичних показників із плановими та даними попередніх звітних періодів. Такий підхід дозволяє виявити відхилення, встановити тенденції зміни видатків і надходжень, а також оцінити рівень виконання кошторису та ефективність використання бюджетних коштів.

Під час аналізу виконання кошторису бюджетної установи за КФК і КЕКВ вивчаються зміни обсягів видатків, їх склад і структура у динаміці. У межах такого аналізу здійснюється зіставлення фактичних видатків із затвердженими кошторисними призначеннями, касових видатків – з плановими показниками, а також порівняння касових і фактичних видатків між собою. Відповідно, предметом цього аналізу виступають фінансові ресурси установи, процеси їх формування та напрями використання.

З урахуванням даних про касові та фактичні видатки, а також показників доходів загального і спеціального фондів доцільно проводити параметричний аналіз виконання кошторису. Його суть полягає у розрахунку системи узагальнюючих і часткових індикаторів, які характеризують основні аспекти формування та використання бюджетних призначень. Такий аналіз, зокрема, передбачає визначення співвідношення між касовими і фактичними видатками, рівня відповідності фактичних надходжень плановим показникам за звітний період, балансу між доходами і видатками, а також питомої ваги видатків спеціального фонду у власному капіталі установи.

Прогнозний фінансовий аналіз орієнтований на виявлення довгострокових тенденцій та оцінку можливих змін фінансового стану бюджетної установи у майбутньому. Його ключовою метою є забезпечення майбутньої фінансової рівноваги, зокрема узгодженості між активами та пасивами балансу. Для формування прогнозу доходів необхідно окреслити основні джерела їх надходження, зібрати та узагальнити фактичні показники за кожним із них щонайменше за три попередні роки, проаналізувати особливості та динаміку кожного джерела з метою вибору оптимальної методики прогнозування. Після

цього обирається відповідний метод, здійснюються розрахунки прогнозних показників і оцінюється їх обґрунтованість, з урахуванням можливих змін зовнішніх і внутрішніх чинників, що можуть вплинути на обсяг доходів.

Прогнозування видатків може здійснюватися із застосуванням розрахунково-аналітичних методів або методів аналізу тенденцій, однак найбільш обґрунтованим є підхід бухгалтерської ідентичності. У межах цього підходу прогнозні видатки формуються за двома основними напрямками: шляхом їх розподілу за головними розпорядниками бюджетних коштів і кодами економічної класифікації, а також за бюджетними програмами.

Методичні підходи до аналізу спеціального фонду бюджетної установи в цілому є подібними до підходів, що застосовуються під час аналізу виконання загального фонду. Водночас у процесі аналізу діяльності бюджетної установи доцільно використовувати низку основних аналітичних прийомів. Зокрема, застосовується трендовий аналіз, який передбачає зіставлення показників звітного періоду з даними попередніх років для виявлення напрямів і закономірностей їх змін. Використання екстраполяції дає змогу не лише оцінити майбутні значення окремих показників, а й здійснити прогнозування фінансового стану бюджетної установи.

Крім того, може використовуватися маржинальний аналіз, що полягає в обґрунтуванні управлінських рішень на основі встановлення взаємозв'язку між обсягом надання платних послуг, рівнем витрат та фінансовими результатами діяльності установи. Важливе місце посідає також аналіз відносних показників, який ґрунтується на розрахунку коефіцієнтів шляхом співвідношення окремих статей звітності або показників різних форм фінансової звітності з метою виявлення їх взаємозалежності.

У процесі аналізу діяльності бюджетних установ застосовуються також аналітичні та розрахункові методи, спрямовані на виявлення тенденцій розвитку, оцінку результатів діяльності та прогнозування основних фінансових показників, а також економіко-логічні прийоми, які використовуються під час проведення загального та факторного аналізу.

У процесі аналітичних досліджень широкого застосування набувають кількісні методи, зокрема використання середніх і відносних показників. Середні

величини застосовуються для узагальнення результатів аналізу та дають змогу охарактеризувати загальний рівень досліджуваної ознаки, особливо у випадках, коли її значення істотно коливаються.

Відносні показники відображають кількісні співвідношення між окремими показниками, найчастіше між двома абсолютними величинами, і визначаються шляхом ділення однієї величини на іншу. Показник, з яким здійснюється порівняння, вважається базисним, тоді як показник, що порівнюється, є звітним. Отримане відносне значення демонструє, у скільки разів звітний показник перевищує базисний або яку його частку він становить.

Залежно від способу відображення відносні показники можуть бути подані у формі коефіцієнтів, відсоткових значень або індексів. Коефіцієнти використовуються для зіставлення взаємопов'язаних величин, при цьому одна з них приймається за базову одиницю. Відсоткові показники застосовуються для оцінювання співвідношень між величинами, коли базисний показник умовно прирівнюється до 100. За своїм економічним змістом відносні показники класифікуються на показники виконання планових завдань, зміни в часі (динаміки), структури та ефективності діяльності.

Одним із важливих аналітичних прийомів є групування, яке передбачає систематизацію та об'єднання інформаційних даних у аналітичні таблиці. Такий підхід дає змогу встановити взаємозв'язки між окремими показниками, виокремити характерні закономірності й тенденції, а також оцінити вплив найбільш вагомих факторів на результати діяльності. В економічному аналізі суттєве значення мають графічні методи, основною перевагою яких є наочність, що полегшує сприйняття та інтерпретацію результатів аналізу різними категоріями працівників.

Отже, аналіз доходів і видатків бюджетної установи виступає дієвим засобом забезпечення фінансово-бюджетної дисципліни та оцінювання результативності використання бюджетних ресурсів. Використання комплексного підходу, науково обґрунтованих аналітичних методів і достовірної інформаційної бази дозволяє своєчасно виявляти відхилення від затверджених кошторисних показників, з'ясувати причини їх виникнення та ухвалювати виважені управлінські рішення,

спрямовані на вдосконалення процесів формування й використання доходів і видатків установи.

4.2 Аналіз доходів і видатків та оцінка ефективності використання коштів бюджетної установи

Аналіз доходів і видатків бюджетної установи є важливою складовою фінансового управління, особливо для установ соціальної сфери, діяльність яких безпосередньо пов'язана із забезпеченням життєво необхідних потреб населення. Грабарівський психоневрологічний будинок-інтернат як бюджетна установа функціонує в умовах обмеженості фінансових ресурсів і водночас підвищених вимог до цільового, законного та економного використання бюджетних коштів.

Здійснення аналізу діяльності розпорядників бюджетних коштів сприяє створенню повної та достовірної інформаційної основи, яка використовується внутрішніми й зовнішніми користувачами для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Такий аналіз дає змогу глибше зрозуміти зміст і сутність бухгалтерських операцій, а не обмежуватися лише констатацією фактів надходження чи використання бюджетних коштів. З огляду на особливості бюджетного фінансування, ключовим завданням аналізу є виявлення внутрішніх резервів для оптимізації та зменшення витрат діяльності установи.

У процесі економічного аналізу застосовуються різноманітні методи дослідження, які можуть бути адаптовані до оцінки використання бюджетних асигнувань. За характером застосування їх поділяють на формалізовані, що ґрунтуються на чітко визначених аналітичних залежностях між показниками, та неформалізовані. До формалізованих методів відносять групування та порівняння показників, використання відносних і середніх величин, елімінування, а також дисперсійний, кореляційний і багатофакторний аналіз.

Для оцінювання фінансового стану бюджетної установи зазвичай використовують комплекс аналітичних напрямів, зокрема аналіз складу і структури бюджетних видатків, повноти та ефективності використання бюджетних коштів, рівня забезпеченості видатків фінансовими ресурсами, динаміки витрат, а також співвідношення між касовими та фактичними видатками.

Дослідження складу й структури видатків бюджетних установ здійснюється з урахуванням економічної та програмної класифікацій видатків державного сектору, що дозволяє проаналізувати напрями спрямування бюджетних ресурсів і оцінити їх відповідність поставленим цілям та завданням. Оцінка повноти використання бюджету дозволяє визначити рівень виконання кошторисних призначень і встановити причини відхилень між плановими та фактичними показниками. Дослідження динаміки видатків є важливим інструментом прогнозування та планування фінансових показників у майбутніх періодах.

Важливе місце в аналізі посідає зіставлення касових і фактичних видатків. Касові видатки відображають рух коштів на рахунках установи та їх перерахування постачальникам і підрядникам, тоді як фактичні видатки характеризують реальне споживання ресурсів у процесі отримання товарів, виконання робіт і надання послуг. Порівняння цих показників дає змогу оцінити своєчасність і повноту фінансування зобов'язань установи.

Ключовими методами аналізу доходів і видатків є дослідження їх динаміки та структури, що дозволяє виявити абсолютні й відносні зміни за окремими складовими, визначити структурні зрушення протягом звітного періоду та встановити основні джерела фінансування. Аналіз виконання кошторису видатків дає можливість виявити відхилення між касовими і фактичними показниками, а також між фактичними видатками та затвердженими кошторисними призначеннями, визначити причини таких розбіжностей і посилити контроль за дотриманням встановлених нормативів витрат за всіма кодами програмної класифікації.

Дослідження змісту та ролі економічного аналізу бюджетних установ на прикладі Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату дає змогу на основі даних фінансової звітності здійснити всебічну оцінку фінансово-майнового стану та результатів діяльності установи. Такий аналіз сприяє формуванню обґрунтованих висновків щодо ефективності управління бюджетними ресурсами.

Аналіз доходів і видатків бюджетних установ доцільно проводити з урахуванням джерел їх формування, зокрема за загальним і спеціальним фондами, а також шляхом встановлення взаємозв'язку між плановими показниками та

фактичними надходженнями і витратами. Це дозволяє оцінити рівень виконання кошторису та виявити відхилення у процесі фінансування діяльності установи.

Дослідження динаміки та структури доходів Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату здійснено на основі Звітів про фінансові результати діяльності, узагальнені дані яких подано в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Аналіз динаміки і структури доходів Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022-2024 рр.

Показники	Значення, тис.грн.			Питома вага, %			Відхилення, %	
	2022р.	2023р.	2024р.	2022р.	2023р.	2024р.	2023р. від 2022р.	2024р. від 2023р.
Загальний фонд	24291,7	25559,6	29197,1	86,9	86,8	86,4	5,2	14,2
Спеціальний фонд	3658,8	3889,6	4578,4	13,1	13,5	13,6	6,3	17,7
Разом	27950,5	29449,2	33775,5	100	100	100	5,4	14,7

Доходи Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату формуються за рахунок загального та спеціального фондів. Як свідчать дані таблиці, у 2022 році обсяг доходів загального фонду становив 24 291,7 тис. грн, у 2023 році він зріс до 25 559,6 тис. грн, що відповідає збільшенню на 5,2 %. У 2024 році доходи загального фонду продовжили зростати та склали 29 197,1 тис. грн, що на 14,2 % більше порівняно з 2023 роком.

Доходи спеціального фонду у 2022 році становили 3 658,8 тис. грн. У 2023 році спостерігалось їх зростання до 3 889,6 тис. грн, або на 6,3 %. У 2024 році надходження спеціального фонду збільшилися до 4 578,4 тис. грн, що на 17,7 % перевищує показник попереднього року.

Загальний обсяг доходів установи у 2022 році склав 27 950,5 тис. грн, у 2023 році – 29 449,2 тис. грн (зростання на 5,4 %), а у 2024 році – 33 775,5 тис. грн, що на 14,7 % більше, ніж у 2023 році.

Для всебічної та об'єктивної оцінки фінансово-господарської діяльності бюджетної установи доцільно здійснити детальний аналіз структури, складу та динаміки її видатків у розрізі загального і спеціального фондів. Такий підхід

дозволяє відстежувати напрямки використання бюджетних коштів, визначити пріоритетність фінансування окремих статей видатків, а також оцінити їх відповідність затвердженим кошторисним призначенням.

Проведення аналізу видатків дозволяє оцінити повноту та своєчасність надходження коштів, рівень виконання кошторису, а також виявити можливі відхилення між плановими, касовими та фактичними видатками. Зіставлення фактично здійснених видатків, які відображають реальні потреби установи, з обсягами профінансованих коштів допомагає виявляти можливості для більш ефективного використання бюджетних ресурсів і приймати зважені управлінські рішення.

Аналіз виконання кошторису видатків загального фонду бюджетної установи за відповідний період подано в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Аналіз виконання кошторису видатків загального фонду в Грабарівському психоневрологічному будинку-інтернаті протягом 2022-2024 рр.

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення	
				2023-2022рр.	2024-2023рр.
1	2	3	4	5	6
Затверджено на звітний рік, тис. грн	27950,5	29449,2	33775,5	1498,4	4326,3
Надійшло коштів, тис. грн	27581,3	29430,9	33565,4	1849,6	4134,5
Касові видатки, тис. грн	27267,9	30159,7	33089,7	2891,8	2930,0
Фактичні видатки, тис. грн	27267,9	30159,7	33089,7	2891,8	2930,0
Виконання кошторису за загальним фондом:					
за надходженням коштів	98,7%	99,9%	99,4%	1,2	-0,5
за касовими видатками	97,6%	102,4%	98,0%	4,8	-4,4
за фактичними видатками	97,6%	102,4%	98,0%	4,8	-4,4

За даними таблиці 4.2 можна зробити висновок, що виконання кошторису

видатків загального фонду Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату у 2022–2024 роках характеризується стабільною динамікою та високим рівнем фінансової дисципліни.

Упродовж аналізованого періоду спостерігається поступове зростання затверджених кошторисних призначень: з 27 950,5 тис. грн у 2022 році до 33 775,5 тис. грн у 2024 році. Аналогічна тенденція простежується і щодо обсягів фактичного надходження коштів та здійснених видатків, що свідчить про зростання потреб установи та відповідне збільшення бюджетного фінансування.

Рівень виконання кошторису за надходженнями у 2022–2024 роках перебував у межах 98,7–99,9 %, що вказує на майже повне забезпечення установи запланованими бюджетними ресурсами. Виконання кошторису за касовими та фактичними видатками також є високим (97,6–102,4 %), а незначні відхилення свідчать про раціональне та контрольоване використання коштів.

Загалом результати аналізу підтверджують, що кошти загального фонду використовувалися відповідно до затверджених призначень, без суттєвих розбіжностей між касовими та фактичними видатками, що характеризує діяльність установи як фінансово стабільну та таку, що здійснюється з дотриманням вимог бюджетного законодавства.

Відповідно до вимог НП(С)БОДС доходи та витрати бюджетних установ класифікуються за обмінними і необмінними операціями, тому на основі показників фінансової звітності за формою № 2-дс «Звіт про фінансові результати» є можливість дослідити їх динаміку (таблиця 4.3).

Таблиця 4.3

Аналіз доходів та витрат від обмінних та необмінних операцій Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022-2024рр.

Стаття	Код рядка	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення	
					2023-2022 рр.	2024-2023рр.
1	2	3	4	5	6	7
ДОХОДИ						
Доходи від обмінних операцій						
Бюджетні асигнування	2010	24537,1	26720,2	30042,5	2183,1	3322,3

Продовження таблиці 4.3

1	2	3	4	5	6	7
Доходи від надання послуг (виконання робіт)	2020	755,9	515,6	359,1	-240,3	-156,5
Доходи від продажу активів	2030	0	15,5	0	15,5	-15,5
Інші доходи від обмінних операцій	2050	7,4	6,3	6,1	-1,1	-02
Усього доходів від обмінних операцій	2080	25300,4	27257,6	30407,7	1957,2	3150,1
Доходи від необмінних операцій						
Інші доходи від необмінних операцій	2130	2650,0	2191,6	3367,8	-458,4	1176,2
Усього доходів від необмінних операцій	2170	2650,0	2191,6	3367,8	-458,4	1176,2
Усього доходів	2200	27950,4	29449,2	33775,5	1498,8	4326,3
ВИТРАТИ						
Витрати за обмінними операціями						
Витрати на виконання бюджетних програм	2210	26315,2	28929,5	32323,0	2614,3	3393,5
Витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт)	2220	665,4	831,6	463,9	166,2	-367,7
Інші витрати за обмінними операціями	2250	17,7	22,8	22,8	5,1	0
Усього витрат за обмінними операціями	2290	26998,3	29783,9	32809,6	2785,6	3025,7
Витрати за необмінними операціями						
Інші витрати за необмінними операціями	2310	269,6	375,8	280,1	106,2	-95,7
Усього витрат за необмінними операціями	2340	269,6	375,8	280,1	106,2	-95,7
Усього витрат	2380	27267,9	30159,7	33089,7	2891,8	2930,0

Аналіз таблиці показує, що загальний обсяг доходів Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату у 2024 році збільшився порівняно з 2022–2023 роками. Основну частку доходів формують бюджетні асигнування, що підтверджує залежність установи від фінансування з бюджету.

Видатки установи зростають пропорційно доходам, при цьому найбільшу частку становлять видатки, спрямовані на реалізацію бюджетних програм. Відхилення між роками свідчать про зміну обсягів фінансування та коригування

потреб установи. Загалом співвідношення доходів і видатків є збалансованим, що вказує на дотримання фінансової дисципліни та відносну стабільність фінансової діяльності установи

4.3. Узагальнення результатів аналізу та напрями підвищення фінансової стабільності бюджетної установи

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату дав змогу узагальнити основні результати використання бюджетних коштів та оцінити стан фінансового забезпечення установи. У ході дослідження встановлено, що фінансування діяльності закладу здійснюється переважно за рахунок коштів загального фонду бюджету, частка яких у загальній структурі доходів є домінуючою. Це свідчить про високу залежність установи від бюджетних асигнувань та обмежені можливості самостійного формування фінансових ресурсів.

Питома вага доходів загального фонду в загальній сумі доходів упродовж аналізованого періоду залишалася домінуючою та становила 86,9 % у 2022 році, 86,8 % у 2023 році та 86,4 % у 2024 році. Частка спеціального фонду відповідно складала 13,1 %, 13,5 % та 13,6 %, що підтверджує залежність установи від бюджетних асигнувань і характерно для закладів соціальної сфери (рисунок 4.2).

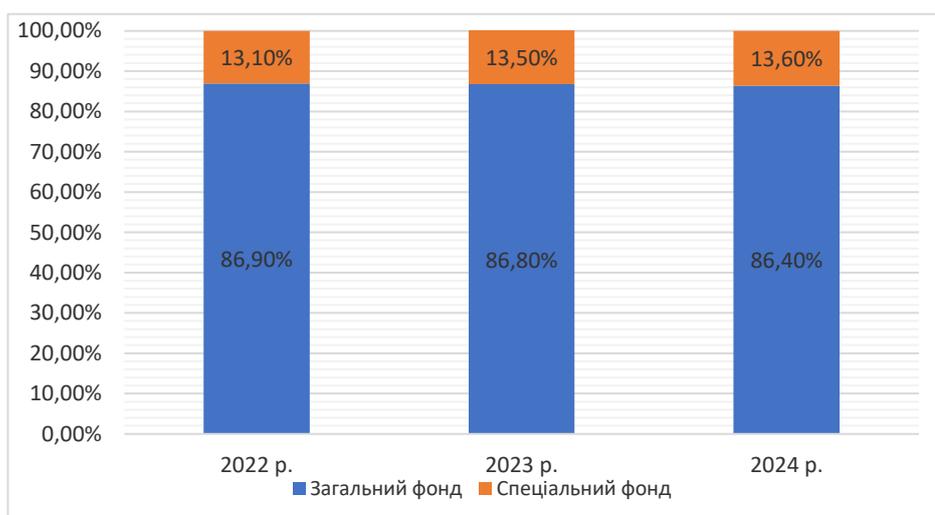

Рисунок 4.2 – Структура доходів Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022-2024 рр.

Аналіз виконання кошторису показав, що установа в цілому забезпечує високий рівень освоєння бюджетних призначень. Показники касових і фактичних видатків наближені до затверджених обсягів фінансування, що свідчить про дотримання фінансової дисципліни, належну організацію бюджетного процесу та раціональне використання коштів. В окремі періоди спостерігалися незначні відхилення між плановими та фактичними показниками, зумовлені змінами обсягів фінансування, коригуванням потреб та впливом зовнішніх факторів.

Структурний аналіз видатків засвідчив, що основна частка коштів спрямовується на виконання бюджетних програм, зокрема на забезпечення поточної діяльності закладу, утримання персоналу та надання соціальних послуг підопічним. Така структура видатків є обґрунтованою з огляду на специфіку діяльності психоневрологічного будинку-інтернату та відповідає його функціональному призначенню.

Загалом результати аналізу свідчать про відносну фінансову стабільність бюджетної установи, ефективне використання бюджетних ресурсів та забезпечення безперервності її діяльності. Разом з тим виявлені особливості формування доходів і структури видатків обумовлюють необхідність пошуку додаткових резервів підвищення фінансової стійкості та удосконалення управління фінансовими ресурсами. Наочне узагальнення динаміки доходів і видатків Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022–2024 роки представлено на рисунку 4.3.

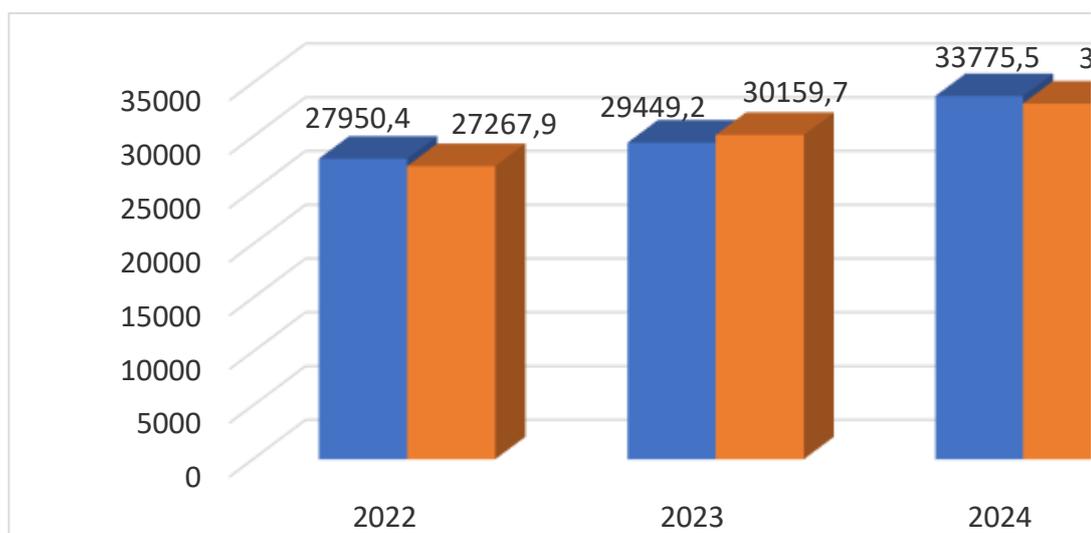

Рисунок 4.3 – Динаміка доходів і видатків Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022–2024 роки

Як видно з рисунка 4.3, упродовж 2022–2024 років спостерігається стале зростання як доходів, так і видатків установи. При цьому обсяги видатків є співставними з доходами, що свідчить про збалансованість фінансових потоків та дотримання принципу цільового використання бюджетних коштів. Зростання показників у 2024 році порівняно з попередніми роками вказує на розширення фінансового забезпечення діяльності закладу та підвищення потреб у фінансуванні основних напрямів його функціонування.

Таким чином, проведений аналіз доходів і видатків Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату дозволив оцінити стан фінансового забезпечення установи, рівень виконання кошторису та ефективність використання бюджетних коштів. Результати свідчать про відносно стійкий фінансовий стан закладу та дотримання фінансової дисципліни. Водночас виявлена значна залежність від бюджетних асигнувань загального фонду, а також окремі відхилення між плановими та фактичними показниками обумовлюють необхідність удосконалення підходів до управління фінансовими ресурсами.

У зв'язку з цим актуальним є визначення основних напрямів підвищення фінансової стабільності бюджетної установи, що сприятимуть раціоналізації використання коштів, зміцненню фінансової стійкості та забезпеченню сталого функціонування Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату в майбутньому.

З метою підвищення фінансової стабільності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату доцільним є реалізація комплексу організаційних та фінансово-економічних заходів, що забезпечують оптимальне використання бюджетних ресурсів і зміцнення фінансового забезпечення установи. Зокрема, важливим є удосконалення планування кошторису з урахуванням фактичних показників попередніх років, що дозволить зменшити відхилення між плановими та фактичними видатками.

Практичним прикладом підвищення ефективності може бути оптимізація витрат на комунальні послуги шляхом впровадження енергозберігаючих заходів, а також активніше залучення коштів спеціального фонду через благодійну допомогу та інші дозволені джерела фінансування. Здійснення зазначених заходів допоможе

підвищити рівень фінансової стійкості та забезпеченню стабільного функціонування установи.

Одним із пріоритетних напрямів підвищення фінансової стабільності є оптимізація структури видатків, зокрема шляхом підвищення ефективності використання коштів за захищеними статтями бюджету та посилення контролю за адміністративно-господарськими витратами. Особливу увагу доцільно приділяти аналізу доцільності та обґрунтованості таких витрат з урахуванням фактичних потреб установи. Реалізація зазначених заходів дасть змогу скоротити непродуктивні витрати, забезпечити раціональний розподіл фінансових ресурсів і водночас не допустити зниження якості соціальних послуг, що надаються Грабарівським психоневрологічним будинком-інтернатом.

Важливим напрямом є підвищення рівня фінансового планування та прогнозування, що передбачає більш обґрунтоване формування кошторису з урахуванням фактичних показників попередніх періодів, змін у нормативно-правовій базі та реальних потреб закладу. Такий підхід сприятиме зменшенню відхилень між плановими і фактичними показниками та підвищенню точності бюджетних розрахунків.

З метою зменшення залежності від коштів загального фонду бюджету доцільно активізувати роботу зі збільшення надходжень спеціального фонду, зокрема шляхом надання платних послуг у межах чинного законодавства, а також залучення благодійної допомоги, грантових коштів та спонсорської підтримки. Для Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату це може включати отримання благодійних внесків у вигляді медикаментів, продуктів харчування, засобів гігієни, спеціального одягу, обладнання для догляду за підопічними або фінансових ресурсів на проведення ремонтних робіт та оновлення матеріально-технічної бази. Залучення таких ресурсів сприятиме формуванню додаткових фінансових резервів, підвищенню фінансової стійкості установи та покращенню умов проживання й обслуговування підопічних.

Окрему увагу слід приділити посиленню внутрішнього фінансового контролю, що включає регулярний аналіз виконання кошторису, моніторинг співвідношення касових і фактичних видатків, а також оцінку результативності

використання бюджетних коштів. Запровадження системного контролю дозволить своєчасно виявляти відхилення та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Реалізація запропонованих напрямів сприятиме підвищенню фінансової стійкості Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату, забезпеченню стабільного функціонування установи та створенню передумов для її подальшого розвитку в умовах обмеженого бюджетного фінансування.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, можна констатувати, що фінансова діяльність Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату загалом є стабільною, а бюджетні кошти використовуються за цільовим призначенням, що гарантує безперервне виконання установою її соціальних функцій. Водночас структура доходів і видатків свідчить про значну залежність від коштів загального фонду бюджету та наявність резервів для підвищення ефективності фінансового управління. Реалізація запропонованих напрямів, зокрема оптимізація видаткової частини, посилення внутрішнього фінансового контролю, удосконалення планування кошторису та активізація роботи зі збільшення надходжень спеціального фонду, сприятиме зміцненню фінансової стабільності установи, підвищенню результативності використання ресурсів і покращенню якості соціальних послуг, що надаються підопічним.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Після виконання дипломної роботи можна зробити такі висновки:

1. Грабарівський психоневрологічний будинок-інтернат є бюджетною неприбутковою установою соціального спрямування, діяльність якої полягає у забезпеченні належних умов проживання, догляду та медичного обслуговування осіб, що потребують постійної сторонньої допомоги. Функціонування установи здійснюється відповідно до чинного законодавства та затвердженого Статуту. Окрім основної діяльності, установа здійснює допоміжні види діяльності, зокрема змішане сільське господарство та інші види діяльності у сфері охорони здоров'я і соціального захисту.

2. Організаційна структура управління установою є чітко сформованою та забезпечує виконання покладених завдань. Керівництво установи в особі директора та головного бухгалтера несе відповідальність за ефективне використання бюджетних коштів, дотримання фінансової дисципліни та досягнення соціального результату діяльності.

3. Бухгалтерський облік у бюджетних установах є специфічною системою, що функціонує на основі чітко визначених нормативно-правових вимог і спрямована на забезпечення прозорості, законності та цільового використання бюджетних коштів. Його організація в Грабарівському психоневрологічному будинку-інтернаті відповідає вимогам Бюджетного кодексу України, Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі та нормативних актів Державного казначейства України.

4. Установою сформовано цілісну систему бухгалтерського обліку, що включає затверджену облікову політику, визначену форму ведення обліку, регламентований документообіг, застосування сучасних програмних продуктів та чіткий розподіл функціональних обов'язків між працівниками бухгалтерської служби. Така організація забезпечує повне, достовірне та своєчасне відображення господарських операцій, ефективний контроль за активами, доходами і видатками, а також належне складання фінансової та бюджетної звітності.

5. Система бухгалтерського обліку Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату виконує не лише облікову, а й контрольну, інформаційну та управлінську функції, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень і підвищенню фінансової дисципліни. Водночас наявні передумови для її подальшого вдосконалення, зокрема шляхом оптимізації кадрового забезпечення бухгалтерської служби та поглиблення цифровізації облікових процесів.

6. Проведений аналіз свідчить про загальне зміцнення майнового та фінансового стану установи упродовж 2022–2024 років. Суттєве зростання активів, зокрема нефінансових (основних засобів і запасів) та фінансових активів (грошових коштів), а також збільшення власного капіталу підтверджують поступове оновлення матеріально-технічної бази, підвищення ліквідності та здатності установи забезпечувати безперервність своєї діяльності. Зменшення обсягів зобов'язань і кредиторської заборгованості свідчить про належний рівень платоспроможності та відповідальне управління фінансовими зобов'язаннями.

7. Водночас динаміка доходів і видатків, зростання витрат на оплату праці, енергоносії, харчування та медикаменти, а також скорочення чисельності персоналу вказують на підвищене фінансове навантаження на установу в умовах обмеженого бюджетного фінансування. Нерівномірність руху грошових коштів, коливання обсягів капітальних інвестицій і зростання запасів зумовлюють потребу в подальшій оптимізації структури видатків, посиленні фінансового планування та пошуку додаткових джерел надходжень для підтримання фінансової стабільності й сталого розвитку установи.

8. Поняття доходів бюджетних установ чітко регламентується чинним законодавством України та нормами національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Узагальнення наукових підходів і нормативних визначень дозволяє розглядати доходи як надходження економічних вигід, що забезпечують виконання кошторису, сприяють зростанню власного капіталу установи та є основою її фінансового забезпечення, при цьому не пов'язані з внесками власників.

9. Доходи бюджетних установ мають специфічну структуру та класифікуються за кількома ознаками: за джерелами формування – на доходи загального та спеціального фондів, а за економічною сутністю – на доходи від

обмінних і необмінних операцій. Такий поділ, закріплений у НП(С)БОДС 124 «Доходи», забезпечує прозорість обліку, єдність підходів до їх визнання та створює підґрунтя для ефективного планування й контролю бюджетних ресурсів.

10. Застосування рахунків класу 7 Плану рахунків державного сектору забезпечує системність і прозорість обліку доходів бюджетних установ, дозволяє чітко розмежовувати надходження за фондами та методами їх визнання, а також формує достовірну інформаційну базу для контролю за виконанням кошторису й прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

11. Видатки бюджетних установ є ключовим елементом їх діяльності, оскільки забезпечують виконання державних і соціальних функцій та безперервну роботу установи в межах кошторису. На відміну від підприємств, вони не мають на меті отримання прибутку, а відповідно до НП(С)БОДС витрати відображають зменшення економічних вигід, тоді як видатки характеризують фактичний рух бюджетних коштів, що дає змогу комплексно оцінювати фінансову діяльність установи.

12. Система класифікації видатків бюджетних установ є багаторівневою та охоплює функціональну, відомчу й економічну ознаки, що дозволяє визначити цільове призначення коштів, відповідальних розпорядників і економічний зміст витрат, забезпечуючи ефективне планування, контроль і аналіз виконання бюджетних програм. Важливим елементом управління видатками є їх поділ на касові та фактичні, що дає змогу оцінити реальний рух коштів, споживання ресурсів і стан фінансової дисципліни, а також розмежування за джерелами фінансування на загальний і спеціальний фонди, яке забезпечує цільове та результативне використання бюджетних ресурсів.

13. Визнання видатків у бухгалтерському обліку ґрунтується на принципах достовірності вимірювання та відповідності звітному періоду. Не всі платежі визнаються витратами, зокрема авансові перерахування або операції, що не призводять до зменшення економічних вигід установи, що забезпечує коректність формування фінансової звітності.

14. Використання рахунків класу 8 «Витрати» забезпечує повне й достовірне відображення витрат бюджетної установи за їх економічною сутністю, дозволяє розмежовувати витрати за обмінними та необмінними операціями та

сприяє підвищенню прозорості обліку, контролю за використанням бюджетних коштів і якості фінансової звітності.

15. Кошторис є основним фінансовим планом установи, а процес його формування потребує обґрунтованого планування, аналізу потреб та прогнозування обсягів фінансування. Дотримання кошторисної дисципліни є важливою умовою стабільної діяльності будинку-інтернату.

16. Формування кошторису бюджетної установи є базовим етапом бюджетного процесу, який забезпечує обґрунтоване планування доходів і видатків, фінансову дисципліну та стабільне виконання установою покладених на неї функцій. Чіткий поділ кошторису на загальний і спеціальний фонди, а також деталізація доходної й видаткової частин створюють умови для прозорого та цільового використання бюджетних коштів.

17. Контроль за формуванням і виконанням кошторису бюджетної установи є ключовим інструментом забезпечення законності, цільового та ефективного використання бюджетних коштів, фінансової дисципліни й відповідності діяльності установи вимогам чинного законодавства. Поєднання зовнішнього та внутрішнього фінансового контролю, належна організація бухгалтерського обліку, поетапна методика перевірок і поступове впровадження елементів аудиту ефективності створюють передумови для своєчасного виявлення порушень, підвищення результативності бюджетних програм і вдосконалення управління фінансовими ресурсами в діяльності будинку-інтернату.

18. Прогнозний фінансовий аналіз є важливим інструментом стратегічного управління бюджетною установою, оскільки дає змогу оцінити довгострокові тенденції зміни фінансового стану, забезпечити фінансову рівновагу та обґрунтувати перспективні управлінські рішення.

19. Проведений аналіз доходів Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату за 2022–2024 роки засвідчив стійку тенденцію до зростання їх загального обсягу, що відбулося переважно за рахунок збільшення бюджетних асигнувань загального фонду. Частка спеціального фонду також має позитивну динаміку, однак залишається відносно незначною, що свідчить про збереження високого рівня залежності установи від бюджетного фінансування. Разом із тим, стабільне виконання кошторису за надходженнями та відсутність суттєвих

відхилень між плановими й фактичними показниками підтверджують належний рівень фінансового планування та прогнозування доходів.

20. Аналіз видатків установи показав, що їх зростання є пропорційним збільшенню доходів і відповідає реальним потребам діяльності будинку-інтернату. Основну частку видатків становлять витрати на виконання бюджетних програм, що є характерним для установ соціальної сфери та свідчить про цільову спрямованість використання коштів. Високий рівень виконання кошторису за касовими та фактичними видатками, незначні розбіжності між ними, а також збалансованість доходів і витрат загалом підтверджують дотримання вимог бюджетного законодавства, фінансової дисципліни та відносну фінансову стабільність діяльності установи у досліджуваному періоді.

21. За результатами дипломної роботи рекомендується:

- доцільно активізувати окремі положення Статуту та облікової політики установи, зокрема щодо чіткого розмежування повноважень і відповідальності керівництва та бухгалтерської служби, уточнення порядку обліку доходів загального і спеціального фондів, посилення контролю за здійсненням видатків за економічною класифікацією, а також оновлення графіка документообігу й процедур внутрішнього контролю з метою підвищення фінансової дисципліни та достовірності звітності;

- рекомендується розширити штат бухгалтерської служби будинку-інтернату та забезпечити систематичне підвищення кваліфікації бухгалтерів. Це дозволить зменшити навантаження на працівників, підвищити якість ведення бухгалтерського обліку й фінансової звітності, своєчасно враховувати зміни бюджетного законодавства та посилити фінансову дисципліну й ефективність управління фінансовими ресурсами установи;

- з огляду на високу залежність установи від загального фонду бюджету, доцільно розширювати джерела власних надходжень у межах чинного законодавства. Це може включати надання окремих платних послуг, залучення благодійної допомоги, участь у грантових програмах соціального спрямування. Збільшення спеціального фонду дозволить сформувати додаткові фінансові резерви та спрямовувати їх на оновлення матеріально-технічної бази й покращення умов проживання підопічних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 30.12.2025).
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. № 436-IV / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 30.12.2025).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 30.12.2025).
4. Податковий кодекс України від : Закон України від 02.12. 2010 р. № 2755 / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 30.12.2025).
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 30.12.2025).
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців : Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 30.12.2025).
7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX / *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення: 30.12.2025).
8. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII / *Відомості Верховної Ради України* . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> (дата звернення: 30.12.2025).
9. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. №922 – VIII / *Відомості Верховної Ради України* . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 30.12.2025).

10. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV/*Відомості Верховної Ради України* . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>(дата звернення: 30.12.2025).

11. Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 р. № 1070. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2019-п> (дата звернення: 30.12.2025).

12. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: наказ Держспоживстандарту від 11.10.2010 р. № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10> (дата звернення: 30.12.2025).

13. Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору: наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0816201-20> (дата звернення: 30.12.2025).

14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009р. №1541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11> (дата звернення: 30.12.2025).

15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 102 "Консолідована фінансова звітність" : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010р. №1629. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11> (дата звернення: 30.12.2025).

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку у державному секторі 103 "Фінансова звітність за сегментами" : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010р. № 1629. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0088-11> (дата звернення: 30.12.2025).

17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 "Доходи" : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 р. № 1629 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11> (дата звернення: 30.12.2025).

18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 132 "Виплати працівникам" : наказ Міністерства фінансів

України від 29.12.2011 р. № 1798 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-12> (дата звернення: 30.12.2025).

19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 "Витрати" : наказ Міністерства фінансів України від 18.05.2012 р. № 568 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12> (дата звернення: 30.12.2025).

20. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14> (дата звернення: 30.12.2025).

21. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. №88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 30.12.2025).

22. Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності про виконання державного та місцевих бюджетів в органах Державної казначейської служби України: наказ Міністерства фінансів України від 21.10.2013 р. № 885. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1915-13> (дата звернення: 30.12.2025).

23. Порядок бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ: наказ Міністерства фінансів України від 02.04.2014 р. № 372. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0426-14> (дата звернення: 30.12.2025).

24. Порядок заповнення форм фінансової звітності в державному секторі: наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2017 р. № 307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0384-17> (дата звернення: 30.12.2025).

25. Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 р. № 1219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14> (дата звернення: 30.12.2025).

26. Про бюджетну класифікацію: наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11> (дата звернення: 30.12.2025).

27. Про ефективне використання державних коштів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р. №710. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2016> (дата звернення: 30.12.2025).

28. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету : наказ Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. №333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12> (дата звернення: 30.12.2025).

29. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах: наказ Міністерства фінансів України від 14.09.2012 р. №955. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0995201-12>(дата звернення: 30.12.2025).

30. Про затвердження Порядку відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій в системі Державної казначейської служби України: наказ Державної казначейської служби України від 27.12.2013 р. №217. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0217840-13> (дата звернення: 30.12.2025).

31. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами: наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2012 р. № 1407. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13> (дата звернення: 30.12.2025).

32. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000> (дата звернення: 30.12.2025).

33. Про затвердження Порядку реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України: наказ Міністерства фінансів України від 02.03.2012 р. № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0419-12> (дата звернення: 30.12.2025).

34. Про затвердження Порядку складання фінансової, бюджетної та іншої звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів: наказ

Міністерства фінансів України від 24.01.2012 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12> (дата звернення: 30.12.2025).

35. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002> (дата звернення: 30.12.2025).

36. Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2011 р. №59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2011>(дата звернення: 30.12.2025).

37. Про затвердження форм карток і книг аналітичного обліку суб'єктів державного сектору та порядку їх складання: наказ Міністерства фінансів України від 29.06.2017 р. №604. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0895-17> (дата звернення: 30.12.2025).

38. Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами: наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 р. №1219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-16> (дата звернення: 30.12.2025).

39. Типові форми меморіальних ордерів, інших облікових регістрів суб'єктів державного сектору та порядок їх складання: наказ Міністерства фінансів України від 08.09.2018 р. № 755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1416-17> (дата звернення: 30.12.2025).

40. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 23 (МСБО) «Витрати на позики» . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_042 (дата звернення: 30.12.2025).

41. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку для державного сектору 1 “Подання фінансових звітів” .URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013 (дата звернення: 30.12.2025).

42. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку для державного сектору 9 «Дохід від операцій обміну». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025 (дата звернення: 30.12.2025).

43. Аверіна С.А., Комліченко О.О., Дулеба Н.В. Облік і звітність в бюджетних установах : навчальний посібник. Херсон: Олді плюс, 2022. 217 с.
44. Безверхий К. В. Облік в бюджетних установах: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2020. 312 с.
45. Бюджетна система України: навчальний посібник в схемах і таблицях / С. В. Качула, Г. Є. Павлова, Л. В. Лисяк, О.В Добровольська, Л. І. Катан. – Дніпро: Монолит, 2021. 332 с.
46. Гевлич Л.Л. Облік у бюджетних установах: навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 181 с.
47. Гордієнко Н. І. Фінансовий облік: навчальний посібник. Харків: Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, 2023. 288 с.
48. Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль: навчальний посібник. Чернівці: Технодрук, 2021. 332 с.
49. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси: навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.
50. Довгопол Н.В., Полозова Т.В., Радченко М.О. Бухгалтерський облік: навчальний посібник для студентів усіх форм навчання спеціальності 051 – Економіка. Харків: ХНУРЕ, 2021. 300 с.
51. Іщенко Я.П., Подоляничук О.А., Коваль Н.І. Фінансовий облік 1: підручник . Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 496 с.
52. Колесніченко А. С. Облік у бюджетних установах: навч. посіб. для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2021. 181 с.
53. Коржев І.В., Донецька О.Я., Татчин С.Г. Навчальний посібник для проведення практичних занять з дисципліни «Облік та звітність у бюджетних установах». Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021р. 103с.
54. Косяк А. П., Зубенко А.В. Бухгалтерський облік II : навчальний посібник. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2020. 326 с.
55. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.

56. Михайлов М. Г., Телегунь М.І., Славкова О.П. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 384 с.
57. Облік, аудит і оподаткування: бакалаврський курс : навчальний посібник. Ч. 3 / О. В. Мелень, Н. Ю. Єршова, А. С. Колісниченко, С. В. Брік; ред. Н. Ю. Єршова ; Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Харків : НТУ «ХПІ», 2023. 165 с.
58. Правдюк Н.Л., Коваль Л.В., Коваль О.В. Облікова політика підприємств: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури». 2020. 647 с.
59. Фінанси бюджетних установ : навчальний посібник. / Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека, О. В. Люта, Н. Г. Пігуль ; за заг. ред. Н. А. Дехтяр. Суми : Сумський державний університет, 2020. 229 с.
60. Фінансовий облік: навчальний посібник/ В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна. Ірпінь: Державний податковий університет, 2022. 616 с.
61. Фінансовий облік і звітність : навчальний посібник / укладачі : С. І. Мельник, І. М. Горбан, Н. С. Марушко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 388 с.
62. Череп А. В., Гамова О.В., Козачок І.А. Облік у бюджетних установах: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 252с.
63. Шара Є.Ю., Андрієнко О.М., Жидєєва Л.І. Бухгалтерський облік у бюджетних установах і організаціях: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 440 с.
64. Шишкова Н.Л. Контроль: незалежний, внутрішній, державний: навчальний посібник частина II. Дніпро: Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2021. 155с.
65. Бонарев В.В. Нормативно-правове регулювання організації та методики обліку установ державного сектору. *Ефективна економіка*. 2024. № 5. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.58> (дата звернення: 30.12.2025).
66. Васильєва В. Г. Удосконалення організації процесу здійснення державних закупівель у бюджетних установах / Васильєва В.Г., Ігнатова Ю.В. *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Winter*

Debates: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference, February 3-4, 2022. 463 p. С. 183-186.

67. Глушаченко А. І. Проблемні питання формування облікової політики бюджетних установ . *Інфраструктура ринку*. 2020. № 6. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream.pdf> (дата звернення: 30.12.2025).

68. Гончаренко Н.Г. Бухгалтерський облік як засіб забезпечення управління фінансами бюджетних установ в умовах переходу до міжнародних стандартів - теоретичний аспект. *Науковий погляд: економіка та управління: Університет митної справи та фінансів*. 2021. № 1. С.71-75.

69. Dmytrenko A., Furmanchuk O., Kravchenko O., Koba O., Aiyedogbon J.O. Macroeconomic analysis and forecasting of foreign direct investment inflow: evidence from Ukraine. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2022. №6(47). P. 66-76.

70. Здирко Н. Г., Черешневий О. І. Вплив економіко-правового статусу бюджетних установ при організації бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/107.pdf (дата звернення: 30.12.2025).

71. Зеленко С. В., Писаренко Т. М. Оцінка нормативно-правового забезпечення обліку господарської діяльності бюджетних установ. *Економічний форум : науковий журнал*. 2020. № 3. С. 130-137.

72. Коваль Л. В., Мазур А. М. Особливості аналізу доходів та витрат розпорядників бюджетних коштів. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/83.pdf (дата звернення: 30.12.2025).

73. Колесніченко А. С. Інституціональні аспекти модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі. *Review of transport economics and management*. 2020. Вип. 4 (20). С. 136-143.

74. Колесніченко А. С. Стратегічний вектор розвитку системи бюджетування в державному секторі як інтеграція обліку, аналізу, оподаткування та контролю. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 58–64.

75. Левченко Н. В. Розробка проекту обліку і аудиту видатків у бюджетній установі : спец. 071 «Облік і оподаткування». ПНУ, наук. кер. Гайдучок Т. С. Житомир, 2021. 30 с.

76. Ловінська Л. Г. Міжнародні стандарти в обліку державних підприємств України. *Фінанси України*. 2020. № 6. С. 75-92.
77. Матюшіна Ю., Литвиненко Є. Теоретичні засади та особливості формування облікової політики в системі управління бюджетними установами. *Молодий вчений*, 4 (80). 2020. с. 30-33.
78. О. Василевська-Смаглюк, Н. Гура, І. Дерун, і В. Шевчук. Концептуальні засади обліку та контролю бюджетів територіальних громад у воєнний час та в повоєнний період. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, вип. 1, вип. 48, 2023. с. 91–104.
79. Пилип'як В. В. Особливості організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах. *Нове українське право*. Випуск 5. 2025 URL: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.5.26> (дата звернення: 30.12.2025).
80. Писаренко Т.М. (2020). Організація управлінського обліку в бюджетних установах. *Економічний форум*, №1(3). 2020. С.124-130.
81. Сєвідова І., Сусіденко О., Павленко Н. Контроль та ревізія діяльності суб'єктів господарювання в Україні. *Економіка та суспільство*, вип. 65. 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-104> (дата звернення: 30.12.2025).
82. Furmanchuk, O. The role of state finance audit in the system of accounting and analytical support of the state funds management system. *Economics of Development*. 2023. №22(4). P. 34-42.
83. Хмелюк А.В., Донських Н. Удосконалення бухгалтерського обліку в бюджетній сфері: перспективні напрямки реформування. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2020. Випуск 30. № 2. С. 112-119.
84. Хомутенко В. П., Хомутенко А. В. Актуальні питання бухгалтерського обліку операцій у сфері публічних закупівель бюджетних установ. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. Випуск 38. 2023 С.4-9.
85. Цятковська О. В. Бухгалтерський облік в управлінні державними установами. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 4. С. 38-47.

86. Черкашина, Т. В.. Фінансова звітність в контексті модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі. *Економічний простір*, (171). 2021. С.111-117.

87. Шевченко І.О., Рижикова Н.І. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення формування і виконання кошторису доходів і видатків бюджетних установ. *Науковий погляд: економіка та управління*. №2 (78), 2022. С. 147-155.

88. Шелест О. Л., Завадська О. О. Посилення ролі фінансового контролю в процесі складання кошторису бюджетної установи. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7406> (дата звернення: 30.12.2025)

89. Шутка С.Є., Воляник Г.М., Колінько Н.І. Модернізація обліку в установах державного сектору економіки. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 29. С. 53–60.

90. Мельниченко І. Облік доходів та витрат бюджетних установ: проблеми порівняльності показників. *Збірник наукових праць ЛЮГОС: I Міжнародна науково-теоретична конференція 05 лютого 2021*. Париж, Франція, 2021. С. 85-86.

91. Норець, Д. О. Програмне забезпечення бухгалтерського обліку бюджетних установ та організацій; наук. кер. В. В. Гливенко. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : тези доповідей VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 25 листопада 2022 р.*. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С.125-126.

92. Стригуль Л. С., Мурадї І.Б., Іващенко В.О.. Напрямки вдосконалення обліку та звітності бюджетних установ. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції : матеріали 9-ї Міжнар. наук.-практ. конф., присвячена 100-річчю ОНЕУ, 20 травня 2021 р.*. Одеса : Буклайн, 2021. С. 82-85.

93. Фурманчук О.С., Луценко А.Ю.. Доходи та видатки бюджетних установ: сутність, визначення, особливості обліку та аналізу. *Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій : матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 05 червня 2025 р.*. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2025. С. 156–158.

94. Фурманчук О.С., Луценко А.Ю.. Особливості бухгалтерського обліку доходів та видатків бюджетних установ. *Економічна безпека: держава, регіон,*

підприємство: матеріали VIII Міжнар. Наук.-практ. конф., 16 травня 2024 р.
Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 75-77.

95. Фурманчук О.С., Луценко А.Ю., Носенко Д.О.. Особливості бухгалтерського обліку основних засобів в державних установах під час воєнного стану. *Розвиток фінансового ринку в Україні : загрози, проблеми та перспективи : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 23 листопада 2023 р.* Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 146–148.

ДОДАТКИ